ער

א טְהַייל

באַרדיטשוב

P

Разска

רֶב טְרֵייטֶעל

עֶרְצֶעהְלוּנְג אִין צְוֵוייא טְהֵייל

פוּן

מ. סְפֶּעקְטָאר.

צווייטער טהייל

בהוצאות של ר' ישראל ראזומאווסקי בבארדיטשוב
ובווארשא נאלעווקי 34

ווארשא

שנת תרס"ד לפ"ק

РЕБЪ ТРАЙТЕЛЬ

Господинъ Трайтель.

Разсказъ М. Я. Сиоктора. Часть I. II.

—

Дозволено Цензурою
Варшава, 22 Января 1903 года.

LIBRARY
MAY 14 1998
UNIVERSITY OF TORONTO

Напечатано въ Тип. В. Тиля въ Варшавѣ Мыльная 7

YOUNG PEOPLE'S SOCIALIST

צווייטער טהייל.

די ווייבערשע אֲסִיפָה.

. . . דריי יאָהר . . . דריי יאָהר זענען אַוועקגעגאַנגען זינט די באָד אין זלידגיוּוקע איז אָבגעברענט געוואָרען . . . דריי יאָהר זענען אַוועקגעגאַנגען פון דעם שַׁבָּת זינט עס איז געוועזען די ערשטע אֲסִיפָה וועגען דער באָד און מען האָט צונויפגענומען געלד אַז באַלד אי"ה נאָך זונטאג – דעם ערשטען דיענסטאַג, זאָל מען זיך שטעלען בויען . . . שוין דריי יאָהר זינט פינע טינטלער האָט אַוועקגעשיקט די ערשטע קאָרעספּאָנדענציע וועגען דער שְׂרֵפָה פון דער באָד . . . און שוין אויך דריי יאָהר זינט ר' טרייטיל בַּעַל עֲגָלָה פיהרט אַלע אָבענד אָדער ווי טרייטיל זאָגט: שוין דריי יאָהר אַז ער שלעפּט אַלע אָבענד די זלידניוּוקער ווייבער זיבענצעהן וויאָרסט צו דער בּוֹלוואַנאָווקער באָד אַהין און צוריק אויף זיינע ביידע צווייי שקאַפּעס דער „קאָרע" מיט דעם „ליסע" . . .

– וואָס, נאָך איז אין זלידניוּוקע ניט דאָ קיין נייע באָד? סטייטש דריי יאָהר! דוואָשע מיט די ווייבער האָבען דאָך עפּעס נאָגעוואַלדעוועט מען זאָל ווי צום גיכסטען זיך נעמען צו דער באָד, עפּעס האָט מען זיך צונויפגענומען געלד?

יאָ עס איז טאַקי אֱמֶת, די ווייבער האָבען טאַקי געגוואַלדעוועט און די מאַנס־בּילען האָבען צונויפגענומען געלד, די גאַנצע דריי יאָהר האָרט מען ניט אויף צו גע־וואַלדעווען און אַלע מאָל ניי געלד צונויפנעמען. און פאָרט זענען דריי יאָהר אַוועק־געגאַנגען און עס איז נאָך ניט דאָ קיין באָד. פינע טינטלער האָט זיך שוין פָּשׁוּט אָבגעשריבען די פינגער וועגען דער באָד און אַלץ קיין באָד ניט דאָ, האָטש ער האָרט ניט אויף ביז איצטער צו סטראַשען אַז אָט, אָט באַשרייבט ער זיי אַלע אין די גאַזעטען; נאָר עס העלפט פאָרט ניט . . .

געוואַלד דריי יאָהר זאָלען זלידניוּוקער ווייבער זיין אָהן אַ באָד! עס איז טאַקי נאָר גרינג צו זאָגען און אֲפִילוּ אָנצושרייבען „דריי יאָהר", נאָר איהר ווייסט וויפיעל דריי יאָהר איז? דאָס איז מעהרער פון טויזענד מֵעֵת לְעֵת – טויזענד מאָל האָבען זיך די ווייבער באַדאַרפט שלעפּן מיט טרייטלין ביי נאַכט קיין בּוֹלוואַנאָווקע און צוריק, און ווי האָט זיך עפּעס אין די טויזענד נאַכט ניט געמאַכט אַ ניין הונדערט נאַכט פון די גוטע פּאָגאָדעס, רעגענס, נאַסע קאַלטען, שנעען, גרויסע בּלאָטעס, וויפיעל איבער־

גֶעפְרוּוִירֶענֶע אויהֶרֶען, הֶאנְד מִיט פִּיס, ווִיפִיעל צוּקִילֶעכְטְסֶען הָאבֶּען דִי אוּמְגְלִיקְלִיכֶע ווַייבֶּער בַּאקוּמֶען פוּן דֶעם פָאהרֶען לְשֵׁם מִצְוָה – אוֹיף קִידוּשׁ הַשֵּׁם ? ווִיפִיעל נַייֶע יוּנְגֶע ווַייבְּלֶעךְ זֶענִין צוּגֶעקוּמֶען אִין דִי דְרַייא יָאהר וָואס זֶענִין גֶעזִיס נִיט גֶעוואהנְט זִיךְ שְׁלֶעפֶּען אִין רֶעגֶען, אִין קֶאלְט בַּיי נַאכְט אוּנ הָאבֶּען זִיךְ צוּם עֶרְשְׁטֶען מָאל אוֹיף דֶעם אוֹפֶּן בַּאדַארְפְט בַּאקֶענֶען מִיט יוּדִישְׁקַייט . . .

כִּמְעַט אַלֶע וָואךְ פְלֶעגֶען דִי ווַייבֶּער מַאכֶען אַ גֶעוואלְד אוּנ מִיט אַ גֶעפִּילְדֶער אַרַיינְפַאלֶען צוּם רָב אִין שְׁטוּב מֶען זָאל מַאכֶען נָאךְ אָמָאל אַ נַייֶע אֲסִיפָה אוּנ דֶער רָב הָאט טַאקִי גֶעמַאכְט אוּנ מֶען הָאט טַאקִי נָאךְ אַמָאל צוּנוֹיפְגֶענוּמֶען גֶעלְד, מֶען הָאט שׁוֹין אֲפִילוּ גֶעקוֹיפְט אַ סַאזְשֶען סְלוּפֶּעס, אַ וָואגֶען שְׁטֵיינֶער, אַ וֶואגֶעלֶע לֵיים · גֶעדוּנְגֶען אַרְבֵּייטֶער אוּנ גֶעשְׁטֶעלְט זִיךְ אַרְבֵּייטֶען אוֹיף עֶטְלִיכֶע טָאג, נָאר ווִי בַּאלְד עֶס אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען אַ צְוַויי דְרַייא טֶאג, הָאט זִיךְ אוֹיסְגֶעלָאזְט אַז קֵיין גֶעלְד אִיז שׁוֹין מֶעהר נִיט גֶעוֶועזֶען צוּ צָאהלֶען דִי אַרְבֵּייטֶער אוּנ קֵיין מַאטֶערְיַאל אוֹיךְ נִישְׁט .–
וואוּ זֶשֶע זֶענִין אַהִינְגֶעקוּמֶען דִי אַלֶע גֶעלְדֶער ? וֶועט אִיהר פְרֶעגֶען . נָאר אִיךְ זָאל אַייךְ קֵיין סַךְ אוּנ קֵיין אִיבְּרִיגֶע זַאכֶען נִיט דַארְפֶען דֶערְצֶעהלֶען, וֶועלֶען מִיר זִיךְ אַלֶע מַטְרִיחַ זַיין צוּ זֶעלִיג סְטִיסֶע דְוָואשֶׁעס אוֹיף דֶעם בְּרִית פוּן זַיין נַייֶעם אֵיידֶעם, וֶועלְכֶען עֶר הָאט אַרַיינְגֶענוּמֶען צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב צוּרִיק מִיט אַ יָאהר . אוֹיף דֶעם בְּרִית וֶועלֶען זַיין כִּמְעַט אַלֶע שֶׁאנְסְטֶע בַּעֲלֵי בָּתִּים, אוּנ פַארְשְׁטֶעהט זִיךְ דֶער רָב מִיט דֶעם שׁוֹחֵט אוֹיךְ, דַארוּם הָאבֶּען דִי ווַייבֶּער צְווִישֶׁען זִיךְ אָבְּגֶערֶעדְט אַז אוֹיף דֶעם בְּרִית וֶועלֶען זֵיי אַרַיינְפַאלֶען מִיט אַ גֶעוואלְד וֶועגֶען דֶער בָּאד .–

אִין דִי גַאנְצֶע דְרַייא יָאהר וואוּ צְוַויי זֶענִין זִיךְ צוּנוֹיפְגֶעקוּמֶען, הָאט מֶען אַלְץ גֶערֶעדְט פוּן דֶער נַייעֶר בָּאד, דֶער הָאט גֶעפְלַאנֶעוֶועט אַזוֹי דִי נַייֶע בָּאד אוּנ דֶער אַזוֹי, דֶעסְטַגְלַייכֶען אוֹיף אַ שִׂמְחָה הָאט מֶען אוֹיךְ גֶעהֶערְט מֶעהר רֶעדֶען פוּן דֶער נַייֶער בָּאד .

אוֹיפ׳ן בְּרִית נָאךְ דֶעם „יוּדִישֶׁען", זֶענִין זִיךְ דִי בַּעֲלֵי בָּתִּים גֶעזֶעסֶען בַּיים טִישׁ, הָאבֶּען גֶעטְרוּנְקֶען „לְחַיִּים" אֵיינֶער צוּם אַנְדֶערְן אוּנ ווִי דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז גֶע-שְׁמוּעסְט פוּן וֶועלְטְזַאכֶען אוּנ אִיבֶּערְגֶעגַאנְגֶען אוֹיף דֶער בָּאד, דֶער הָאט אַרַיינְגֶעוואָרְפֶען אַזַא וָוארְט, דֶער אַזַא וָוארְט ; אִין אֵיין אַנְדֶער רֶאדֶעל הָאט מֶען גָאר גֶעשְׁמוּעסְט פוּן דֶעם רֶבִּין זָאל לֶעבֶּען וָואס אִיז הַיינְטִיגֶען שַׁבָּת דוּרְכְגֶעפָאהרֶען, אוֹיךְ פוּן דֶעם פַאר-אַכְטָאגֶעדִיגֶען נַייֶעם חַזָן וָואס עֶר אִיז אָנְגֶעקוּמֶען אוֹיף אַ שַׁבָּת אוּנ הָאט גֶעדַאוֶוענְט אִין גְרוֹיסֶען בֵּית הַמִּדְרָשׁ פַאר גָאר אַ קְלֵיינִיקַייט . – דִי „גֶעבֶּעטֶענֶע" ווַייבֶּער אוֹיף דֶעם בְּרִית זֶענִין גֶעשְׁטַאנֶען פוּן דֶערְוַוייטֶענְס מִיט אוּנְטֶערְגֶעשְׁפַארְטֶע הֶאנְד אוּנְטֶער דִי קָאפּ אוּנ הָאבֶּען אוֹיפְמֶערְקְזָאם גֶעהֶערְט „ווִי דִי מַאנְסְבִּילֶען רֶעדֶען". ווִי זֵיי הָאבֶּען דֶערהֶערְט דָאס וָוארְט „בָּאד", „בּוֹיעֶן דִי בָּאד" „מִקְוֶה", הָאבֶּען זֵיי אָהן וָוארְטֶער צוּגֶעשָׁאקֶעלְט מִיט דִי קָאפּ אוּנ גֶעאָכְקֶעט אוּנ גֶעזִיפְצְט .

פְּלוּצִים הָאט זִיךְ אַרַיינְגֶעלָאזְט אַ חָאפְּטֶע ווַייבֶּער, אֵיינֶע אִיז גֶעגַאנְגֶען מִיט אַ פֶערְפְלַאמְט פָּנִים פְרִיהֶער פַאר אַלֶע אוּנ גֶעהַאלְטֶען אִין דֶער הֶאנְד אָנְגֶעגְרֵייט אַ גְרוֹיס

גָאזְטִיכֶעל אַז טָאמֶער וֶועט זִי דַארְפֶען וויינֶען זָאל זִי הָאבֶּען מִיט וָואס אוֹיס-צוּשְׁנֵייצֶען דִי נָאז.—

דֶער רָב מִיט דֶעם שׁוֹחֵט הָאבֶּען אַ טְרֶעסֶעל גֶעטְהוּן מִיט דִי פֵּאוֹת קֵיין מִזְרָח זַייט אוּנ דֶערְנָאךְ קֵיין מַעֲרָב זַייט אוּנ אַ בֶּאוֶֹען קוּק גֶעטְהוּן אוֹיף זַיי, וָואס זַיי זֶענִין גֶעקוּמֶען פַארְשְׁטֶערֶען אַ שִׂמְחָה וֶועלְכֶע אִיז דִי יוּדֶען גֶעגֶעבֶּען גֶעוָוארֶען פוּן אַבְרָהָם אָבִינוּ אָן, דֶער רָב הָאט שׁוֹין גֶעוָואלְט הֵייסֶען דֶעם שַׁמָשׁ עֶר זָאל זַיי זָאגֶען אַז זַיי זָאלֶען קוּמֶען צוּ אִיהם אוֹיף דֶער נַאכְט אַ הֵיים נָאךְ מַעֲרִיב, נָאר עֶר הָאט דֶערְזֶעהֶן ווִי דִי בַּעַל-בַּיִת׳טֶע (דִי מוּטֶער פוּן דֶער קִימְפֶּעטָארֶען) הָאט זַיי זֶעהר פַיין אַרַיינְגֶעבֶּעטֶען אִין שְׁטוּב, הָאט דֶער רָב צוּרִיק אַרָאבְּגֶעלָאזְט דִי אוֹיגֶען.

— מִיר זֶענִין אִיצְטֶער נִיט גֶעקוּמֶען צוּ דִיר אוֹיף דֶער שִׂמְחָה, אי״ה אוֹיף דֶעם בַּר-מִצְוָה וֶועלֶען מִיר זַיין, מִיר זֶענִין אִיצְטֶער גֶעקוּמֶען צוּ דִי בַּעֲלֵי בָּתִּים — הָאט דִי יוּדֶענֶע מִיט דֶעם נָאזְטִיכֶעל זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען צוּ דֶער בַּעַל בַּיִת׳טֶע. דֶער רָב, דֶער שׁוֹחֵט מִיט אַלֶע בַּעֲלֵי בָּתִּים, הָאבֶּען אוֹיסְגֶעשְׁטְרֶעקְט מוֹיל אוּנ אוֹיהרֶען.

— אִיךְ ווֵייס, אִיךְ ווֵייס, הָאט דִי בַּעַל בַּיִת׳טֶע גֶעעֶנְטְוֶוערְט, אוּנ אַז זִי הָאט גֶעזֶעהֶן ווִי יֶענֶע הַאלְט דָאס טִיכֶעל אִין דֶער הַאנְד, הָאט זִי אוֹיךְ אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דָאס טִיכֶעל פוּן דֶער קֶעשֶׁענֶע, אַ קוּק גֶעטְהוּן אוֹיף דִי טִירְלֶעךְ פוּן דֶעם אַלְקֶער וואוּ דִי קִימְפֶּעטָארֶען אִיז גֶעלֶעגֶען אוּנ גֶעזָאגְט דֶער יוּדֶענֶע שְׁטִיל: אָט הָאט אִיהר אַ יוּגֶענְד, בְּלוּט אוּנ מִילְךְ וֶועלְכֶע אִיז זִינְט זִי לֶעבְּט פוּן דֶער מַאמֶעס פַּא-דֶעלֶעק נִיט אָבְּגֶעטְרֶעטֶען, קֵיין צְווֵיי שְׁפַּאן נִיט אַרוֹיסְגֶעטְרֶעטֶען אַלֵיין פוּן דֶער שְׁטוּב, קֵיין מָאל קֵיין שְׁפַּאן נִיט אַרוֹיסְגֶעפָאהרֶען פוּן דֶער שְׁטָאדְט, נָאר זִינְט אִיךְ הָאבּ זִיךְ אוֹיסְגֶעבְּרַאכְט אוּנ אִיהר חֲתוּנָה גֶעמַאכְט אוּנ זִי הָאט אָנְגֶעהוֹיבֶּען פָאהרֶען מִיט טְרַייטְלִין קֵיין בּוֹלְוַואנָאוְקֶע, הָאט זִי זִיךְ פַארְקִיהלְט אוּנ הֶערְט נִיט אוֹיף צוּ הוּסְטֶען. חָלֶעבִּין, אִיךְ וָואלְט גָאר קֵיין שִׂמְחָה נִיט גֶעמַאכְט וָוארוּם זִי לִיגְט טוֹיט קְרַאנְק אִין בֶּעט, נָאר וָואס זָאל אִיךְ טְהוּן, עֶס אִיז זִיךְ אַ יוּדִישֶׁע זַאךְ, אֶפְשַׁר וָואלְט אִיךְ זִי נִיט גֶעדַארְפְט לָאזֶען פָאהרֶען, ווִי זָאגְט אִיהר, נָאר נָאךְ וָואס-זְשֶׁע הָאבּ אִיךְ זִיךְ אוֹיסְגֶעבְּרַאכְט אוּנ אִיהר חֲתוּנָה גֶעמַאכְט? אִיהר הָאט טַאקִי חָלֶעבֶּען זֶעהר גוּט גֶעטְהוּן וָואס אִיהר זֶענְט אִיצְטֶער דָא אַלֶע גֶעקוּמֶען; אִיהר קֶענְט דֶען נִיט דִי מַאנְסְבִּילֶען, זַיי וֶועט קֵיין מָאל נִיט אַאֲרֶען ווִי אַזוֹי דִי יוּדֶענֶע זָאל נִיט פַארְשְׁוַוארְצְט וֶוערֶען, אוּמְשְׁטֵיינְס גֶעזָאגְט, אַבִּי גִיבּ זַיי נָאר גְרֵייטְס: אַ גְרֵייט פַארְרִיכְט הֶעמְד, אַ גְרֵייטֶען אָבְּגֶעקָאכְטֶען מִיטְטָאג; זַיי זָאלֶען אָבֶּער אַמָאל פְּרִיוֶוען אַלֵיין אָבְּקָאכֶען אֵיין מִיטְטָאג, אֵייךְ דֶער דָאס הָאלְץ צוּבְּרֶענְט זִיךְ, אַוֶועקְשְׁטֶעהן אַ גַאנְצֶע שָׁעָה, אוּנ טָאמֶער אִיז אַבִּיסֶעלֶע צוּגֶע-בְּרֶענְט דִי קַאשֶׁע אִיז אַ גְוַואלְד; אוּנ אִיךְ ווֵייס בֶּאֱמֶת נִיט וָואס אִיז מִיט זַיי אַזוֹינְס דֶער מֶעהר, אַז מִיר זָאלֶען דַארְפֶען בַּיי זַיי אַזוֹי פַארְשְׁוַוארְצְט וֶוערֶען...

דִי יוּדֶענֶע מִיט דֶעם טִיכֶעל, הָאט גֶענוּמֶען אִיהר אָנְגֶעגְרֵייטֶע טִיכֶעל צוּ דִי אוֹיגֶען...

אִין דֶער זַייט וואוּ דִי ווַייבֶּער זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען, הָאבֶּען זִיךְ פְּלוּצִים אִין אֵיין

אויגענבליק באוויזען א שטיק פופצעהן אדער צוואנציג טיכלעך ביי פופצעהן אדער צוואנציג נאז.

— וואו ווייבער – דארמען ווייגט מען. – ניין מאס רייד און ניין מאס מהרערען פארמאגען זיי, האבען זיך אנגערופען איניגע פון די בעלי בתים.

דא איז געווארען צווישען די ווייבער א גערודער, אדרעהעניש, עס האט זיך אויסגעוויזען ווי יעדע ריהרט זיך און וויל זיך ארויפווארפען אויף די מאנסבילען, נאר צום סוף איז קוים ארוים די יורענע מיט דעם נאז טיכעל און נאך איהר אלע ווייבער.

— ווייבער און ווייבער, איהר ווייסט מעהר ניט נאר לאכען פון ווייבער, קוקט נאר אן ווי זיי זיצען זיך און מען טרינקט לחיים, ווי גלייך עס געהט זיי גאר ניט אן, ווי גלייך זיי האבען קיין ווייבער ניט, וואס דארפען נאר קיין קינדער ניט האבען...

— וואס ווילט איהר? – איז ארוים א יונגער מאנן. ווי א קאץ ווען זי פאלט אראב פון דעם אויווען אין דער דייזשע בארשט, א ברענענדיג חסידיל, וואס האט ערשט פאר צוויי יאהר חתונה געהאט און זיצט שוין דריי און צוואנציג חדשים ניט מיט דעם ווייב ווייל, ווי ער זאגט, איז זי א ח צ ו פ ה, – דאס פאסט צו א חצופה – האט ער זיך צושריען אנידער שטעלענדיג זיך אויף דעם טיש – אריינפאלען דארט וואו עס זיצט דער רב מיט די שאנסטע בעלי־בתים!..

– מיר זענען טאקי געקומען צום רב מיט די בעלי־בתים, מיר וועלען ניט אוועקגעהן, מיר וועלען ניט אויפהערען צו געוואלדעווען, מיר וועלען ניט אויפהערען רייסען קברים ביז מען וועט אונז ניט באלד אויסבויען א באד; איהר זענט מאנסבילען, ו ע ג ס ־ ל י י ט, מאכט ביי אייך ניט אוים, פאהרען אויף אלע שבת קיין ב ו ל ו ו א נ א ו ו ק ע, מיר קענען ניט, מיר האבען קיין צייט ניט, מיר ווערען קראנק, מיר פארקיהלען זיך, מיר ווערען פארשוואַרצט, ט ר י י ט י ל שינדט פון אונז לעבעדיג די הויט... אזויגע קאלטען, אזויגע פינסטערע נאכט... ער איז זיך נוקם אן אונז... מיר קענען עס מעהר ניט אויסהאלטען... מיר וועלען פון דאנען ניט אוועק... דריי יאהר זיך מוטשען, א קליינקייט!.. מיר וועלען פון אייך ניט אבטרעטען...

עס איז געווארען אויף עטליכע מינוט א גרויסע סומאטאכע, א געוויין, א געשריי מיט קולות... דער רב, דער שוחט האבען זיך אין אנהויב גאר פארפלאנטעט, נור אז איניגע בעלי־בתים האבען זיך אנגערופען:

– חלעבען אז די ווייבער זענען גערעכט, לאז זיין שטילער, מיר זענען איצט דא אללע און עס וואלט שוין טאקי א יושר געוועזען מיר זאלען האבען א באד; וויפיעל יסורים האבען מיר שוין איבערגעליטען אין די דריי יאהר זינד די באד איז אבגעברענט געווארען.–

ערשט איצט איז געווארען אויף עטליכע מינוט שטילער צווישען די ווייבער.

– די ווייבער האבען טאקי רעכט, איז ארוים איינער פון דעם טיש, און עס וואלט וועהר א יושר געוועזען אזוי ווי מיר געפינען זיך שוין דא אללע צוזאמען זאל

מֶען מַאכֶען אַ סוֹף , אוּנ טָאמֶער פֶעהְלְט צוּ דֶעם גֶעלְד וָואס מֶען הָאט שוֹין בִּיז אַהֶער צוּנוֹיפְגֶענוּמֶען , זָאלֶען מִיר דֶערלֶעגֶען צוּבִּיסְלֶעך .

– וֶועהְר גוּט , וֶועהְר רֶעכְט ! הָאבֶּען אַלְלֶע מַאנְסְבִּילֶען גֶעעֶנְטְוֶוערְט אוּנ דִי וַוייבֶּער הָאבֶּען צוּגֶעשָׁאקֶעלְט מִיט דִי קָאפּ .

– מַיין שְׁנִירֶעל פֶּערֶעל וֶועל אִיךְ פַארְזֶעצֶען אוּנ אוֹיסְלַייהֶען אוֹיף דֶער בָּאד , הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען אַיין יוֹרֶענֶע .

– אוּנְזֶערֶע חוּפָּה קְלַיידֶער וֶועלֶען מִיר פַארְקוֹיפֶען , אַבִּי מִיר זָאלֶען הָאבֶּען אַ בָּאד , הָאבֶּען גֶעעֶנְטְוֶוערְט כִּמְעַט אַלְלֶע וַוייבֶּער . . .

– וֶועהְר גוּט , וֶועהְר גוּט , מְהֵיכִי תֵּיתֵי , הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען דֶער רָב , נָאר לָאז זַיין שְׁטִילֶער , וואוּ אִיז דֶער חֶשְׁבּוֹן ? לָאמִיר זֶעהֶן וִויפִיעל עֶס דֶערְגֶעהְט נָאךְ נִיט , וִויפִיעל הָאט מֶען שוֹין צוּנוֹיפְגֶענוּמֶען ; בַּיי וֶועמֶען אִיז דֶער חֶשְׁבּוֹן ?

– בַּיי וֶועמֶען אִיז דֶער חֶשְׁבּוֹן ? הָאט יֶעדֶער בַּאזוּנְדֶער אִיבֶּערְגֶעפְרֶעגְט אוּנ גֶע־קוּקְט אוֹיף דֶעם אַנְדֶערֶען , אוּנ עֶס הָאט אוֹיס גֶעוִויזֶען וִוי אַיינֶער וַוייזְט אָהן אוֹיפ׳ן צְווַייטֶען , ד. ה. דֶער זָאגְט בַּיי דֶעם אוּנ דֶער בַּיי דֶעם . עֶנְדְלִיךְ הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען חַייקִיל קִישְׁקֶע :

– וָואס הֵייסְט בַּיי וֶועמֶען אִיז דֶער חֶשְׁבּוֹן ? וַוייסְט אִיהְר נִיט אַז עֶר אִיז בַּיי מִיר ?

– וֶועהְר גוּט , נָא וַוייזְט דֶעם חֶשְׁבּוֹן , לָאמִיר זֶעהֶען וִויפִיעל מֶען דַארְף נָאךְ דֶערלֶעגֶען . חַייקִיל קִישְׁקֶע הָאט מִיט אַ קְרוּמֶען שְׁמֵייכֶעל אַרוֹיסְגֶעשְׁלֶעפְּט פוּן דֶעם בּוּזֶעם אַ גַאנְץ פֶּעקִיל מִיט לַאנְגֶע פַארְשְׁמָאלְצֶעוֶועטֶע פַּאפִּירְלִיךְ , צֶעטֶלֶעךְ ; אַיינִיגֶע זֶענִין גֶעוֶועזֶען אַרוּמְגֶעבּוּנְדֶען מִיט שְׁטְרִיקְלֶעךְ אוּנ אַיינִיגֶע הָאבֶּען זִיךְ אַזוֹי שְׁטִיקְלֶעכְוַויִיס נָאךְ גֶעבָּאנְבֶּעלְט ; עֶר הָאט גֶעקוּקְט , גֶעמִישְׁט , גֶעלַייֶענְט . גֶעצַיילְט גֶעצַייבֶּענְט מִיט אַ קַארַאנְדַאשׁ , כִּמְעַט אַ גַאנְצֶע שָׁעָה זִיךְ גֶעבָּאבֶּערְט מִיט זַיי , בִּיז עֶר הָאט גֶעזָאגְט אַז עֶר וֶועט לַייעֶנֶען דֶעם חֶשְׁבּוֹן , אַלְלֶע הָאבֶּען אוֹיף גֶעשְׁטֶעלְט מוֹיל אוּנ אוֹיעֶרֶען אוּנ חַייקִיל הָאט אָנְגֶעהוֹיבֶּען צוּ לֶעזֶען :

– פַאר דְרַיי יָאהְרֶען בַּאלְד נָאךְ דֶער עֶרְשְׁטֶער אֲסִיפָה , הָאבֶּען מִיר צוּזַאמֶענְגֶע־מַאכְט הוּנְדֶערְט קֶערְבְּלֶעךְ , שְׁפֶּעטֶער פוּן דִי פוּשְׁקֶעס וָואס דִי שַׁמָשִׁים זֶענֶען אַרוּמ־גֶעגַאנְגֶען אַלְלֶע פְרַייטָאג צוּנוֹיפְגֶענוּמֶען אוֹיף דֶער בָּאד אִיז אוֹיךְ אַרַיינְגֶעפַאלֶען צְוַויי הוּנְדֶערְט קֶערְבְּלֶעךְ , דֶערְנָאךְ וֶוען מֶען הָאט גֶעוָואלְט זִיךְ שְׁטֶעלֶען בּוֹיעֶן דִי בָּאד אוּנ עֶס אִיז שוֹין קֵיין גֶעלְד נִיט גֶעבְּלִיבֶּען . . . אוּנ דִי וַוייבֶּער הָאבֶּען וֶועהְר דֶערְקוּטְשֶׁעט , הָאבֶּען מִיר גֶעמַאכְט אַ צְוַוייטֶע אֲסִיפָה אוּנ צוּזַאמֶענְגֶעמַאכְט אַיין עֶרֶךְ פוּן צְוַויי הוּנְדֶערְט קֶערְבְּלֶעךְ , שְׁפֶּעטֶער פוּן דִי פוּשְׁקֶעס אִיז וַוייטֶער אַרַיינְגֶעפַאלֶען אַ צְוַויי הוּנְדֶערְט קֶערְבְּלֶעךְ , דֶערְנָאךְ וֶוען מֶען הָאט זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט בּוֹיעֶן אוּנ מֶען הָאט אַראָבְּגֶעבְּרַאכְט עֶטְלִיכֶע רַבָּנִים זַיי זָאלֶען אוֹיסְמֶאסְטֶען דִי מִקְוֶה , אִיז אוֹיפ׳ן דְרִיטֶען טָאג קֵיין גֶעלְד נִיט גֶעבְּלִיבֶּען . . . אוּנ דִי וַוייבֶּער הָאבֶּען אָנְגֶעהוֹיבֶּען וַוייטֶר דֶערְקוּטְשֶׁען , הָאבֶּען מִיר גֶעמַאכְט אַ דְרִיטֶע אֲסִיפָה אוּנ צוּזַאמֶענְגֶעמַאכְט אַיין עֶרֶךְ פוּן הוּנְדֶערְט מִיט פוּפְצִיג

קערבלעך... פון דער פירטער אסיפה אויך פופציג קערבלעך, פון דער פינפטער... זיבעטער... צעהנטער אסיפה אונ פון די פושקעס איז אויך צוגעפאלען, בקיצור בסה"כ מעהר פון טוזענד רובל. מיט דעם געלד פון פושקעס אונ פון דעם געלד וואס מיר האבען געמאכט צוריק מיט דריי חדשים ווען ביים גבאי'ס טאכטער איז געוועזען די חתונה אלץ צוזאמען געדעכענט פאר די גאנצע דריי יאהר האבען מיר צוזאמען געמאכט ביז צוויי טוזענד קערבלעך...

— זעהר גוט, זעהר גוט, האבען אללע אנגעהויבען שרייען, עס קען מעהר ניט פעהלען ווי א פינף הונדערט קערבלעך זאל היינט באלד ביי אונז ווערען א צוויי הונדערט קערבלעך אונ דאס איבעריגע וועלין שון געוויס מאכען די פרייטאגדיגע פושקעס.

— פאר די צוויי הונדערטער וואס מיר וועלין איצטער מאכען וועלין מיר פריהער אויסלייזען די לייכטער פון דער קלויז, וואס ליגען שון א האלב יאהר פארזעצט... האט זיך ווייטער אנגערופען הייקיל, וועלכען מען האט נאר וואס איבערגעשלאגען די רייד אונ איהם ניט געלאזט ענדיגען דעם חשבון...

— וואס הייסט? וואס האט מען פון באר געלד אויסצולייזען די קלויזנער לייכטער? האבען זיך צושריגען די ווייבער, איהר קענט דאוועגען אהן זילבערנע לייכטער ווי מיר אין דער ווייבערשער שול מיט לעהמענע לייכטער. —

— אויף וואס דען האבען מיר פארזעצט די לייכטער מיט דער זילבערנער קרוין? האט זיך אנגערופען איינער — ווען ניט אויף דער באר? אונ איצטער מעג מען פון דעם באר געלד אויסלייזען די לייכטער.

— מיר פארשטעהען דא גאר ניט, האבען זיך אנגערופעי איניגע, נאך וואס האט מען גאר בדארפט פארזעצען די לייכטער, ווי באלד מען האט צונויפגענומען צוויי טוזענד קערבלעך?

— וואס הייסט אויף וואס? האט זיך איינער אנגערופען פאר ר׳ חייקלין — מאכי איבער די ווייבער, ווען פון די צוויי טוזענד רובל איז שון ניט געבליבען אונ מען איז נאך געווארען בעלי חובות, אונ די ווייבער האבען ניט געלאזט אטהעמען, האט מען געמוזט פארזעצען די לייכטער מיט דער קרוין פון דער קלויז אויף אנהויבען בויען די באר.

— וואס הייסט? וואו זענין אוועקגעגאנגען די צוויי טוזענד קערבלעך? האבען זיך געהערט קולות פון אללע זייטען, אז קיין באר האבען מיר ניט?

ר׳ חייקיל איז אין אנהייב אביסעלע פארטומעלט געווארען נאר דערנאך האט ער זיך דערמאנט, זיך באטראכט אונ אנגעהויבען:

— וואס הייסט וואו איז דאס געלד? אט איז עס (ער האט אבגעוויזען אויף דעם פעקעל צעטלען), אונ אז ניט ווייסט איהר ניט? וואס פרעגט איהר מיך? איך פרעג אייך וואו עס איז דאס געלד, איך האב געזעהן געלד? איך ווייס פון געלד? איך האב נאר צעטלען, מען האט מיר געהייסען פארשרייבען, האב איך פארשריבען, אבער פון געלד ווייס איך גליך מיט אייך, פון דעסטוועגען פרעג איך גאר ניט.

וָוארוּם וֶוער וֵוייסְט פוּן אוּנְז נִיט וואוּ דָאס גֶעלְד אִיז אַהִין גֶעקוּמֶען, פַאר וָואס בְּרֶענְגְט אִיהְר נִיט וִויפִיעל אִין דִי דְרַיי יָאהְר אִיז בַּיי אוּנְז אִין זְלִידְנִיוְוקֶע אִיבֶּערְגֶעוֶועזֶען קְלֵיינֶע אוּנ גְרוֹיסֶע גוּטֶע יוּדֶען זָאלֶען לֶעבֶּען; וִויפִיעל אֵיינִיקְלֶעךְ, נַבָּאִים נָאךְ מְעֻמָּדוֹת גֶעלְד, וִויפִיעל חֲזָנִים יוּנְגֶעלֶעךְ פֶּעפֶּערְלִיךְ, וִויפִיעל יָאהְרְצַייטֶען נָאךְ גוּטֶע יוּדֶען, הַיינְט וִויפִיעל מֶעהְל, פְלֵייש, פִישׁ, וִויפִיעל עֶמֶער, פֶּאסֶער וַויין, בְּרָאנְפֶּען, הָאט מֶען אוֹיפְגֶעגֶעסֶען אוּנ אוֹיסְגֶעטְרוּנְקֶען אִין דִי דְרַיי יָאהְר אוּנ נָאךְ אוּנ נָאךְ, אִיךְ קֶען אַייךְ דֶען אוֹיסְרֶעכֶענֶען אַלֶעס? אַ סַךְ הָאבּ אִיךְ פַארְשְׁרִיבֶּען אוּנ אַ סַךְ גֶעדֶענְק אִיךְ נָאר נִישְׁט, דֶערְנָאךְ וֶועט קוּמֶען פִינֶע טִינְטְלֶער אוּנ וֶועט מִיךְ בַּאשְׁרַייבֶּען; הַיינְט דִי רַבָּנִים וָואס מֶען הָאט עֶטְלִיכֶע מָאל אַרָאבְּגֶעבְרַאכְט מֶאסְטֶען דִי מִקְוֶה אוּנ דָאס וָואס מֶען הָאט עֶטְלִיכֶע טָאג שׁוֹין אָנְגֶעהוֹיבֶּען בּוֹיֶען דִי בָּאד, קָאסְט עֶפֶּעס אוֹיךְ נִיט וֵוייניג גֶעלְד, וואוּ זֶשֶׁע הָאט זִיךְ גֶעזָאלְט אַלֶעס גֶעמֶען, אַלְץ פוּן דִי צְווַיי טוֹיזֶענְד רוּבּל? הָאט מֶען גֶעזָאלְט מֶעהר גֶעבֶּען אוּנ צוּנוֹיפְנֶעמֶען וָואלְט מֶעהְר גֶעוֶועזֶען; אִיךְ הָאבּ אָבֶּער גֶעזָאגְט מֶען זָאל נִיט נֶעמֶען ווִינְצִיגֶער פוּן פִינְף קָאפּ. פוּן יֶעדֶען בַּעל בַּיִת אַלֶע פְרַייטָאג אִין דֶער פּוּשְׁקֶע, הָאט מֶען מִיךְ נִיט גֶעפָאלְגְט אוּנ מֶען הָאט נָאר גֶענוּמֶען צוּ קָאפִּיקֶעס, הַיינְט וֶוער אִיז שׁוּלְדִיג?...

פוּן דֶעם פְרִיהֶערְדִיגֶען גְרוֹיסֶען גֶעפִילְדֶער אִיז וַוייטֶער שְׁטִיל גֶעוָוארֶען, מֶען הָאט גֶעקֶענְט דֶערְקֶענֶען אַז אַלֶע זֶענֶען מוֹדֶה אַז ר׳ חַייקִיל אִיז גֶערֶעכְט.

– וָואס זֶשֶׁע קוּמְט אוֹיס? אַז מִיר הָאבֶּען נִיט קֵיין גֶעלְד אוּנ נִיט קֵיין בָּאד? הָאט זִיךְ אֵיינֶער שְׁטִיל אָנְגֶערוּפֶען.

– וָואס זֶשֶׁע קוּמְט אוֹיס? הָאבֶּען אַלֶע נָאכְגֶעזָאגְט.

– אַז מֶען דַארְף אִיצְטֶער טַאקִי בַּאלְד צוּנוֹיפְנֶעמֶען צְוַויי הוּנְדֶערְט קֶערְבְּלֶעךְ אוּנ אוֹיסְלַייזֶען דִי לַייכְטֶער מִיט דֶער קְרוֹין, גֶענוּג גֶעדַאווִינְט אָהן זִילְבֶּערְנֶע לַייכְטֶער... הָאט זִיךְ חַייקִיל וַוייטֶער אָנְגֶערוּפֶען.

– נָא אוּנ אַ בָּאד? נָא אוּנ אַמִקְוֶה?... הָאט מֶען גֶעפְרֶעגְט פוּן אַלֶע זַייטֶען,

– נָא אוּנ אַ בָּאד? נָא אוּנ אַ מִקְוֶה? אִיךְ פְרֶעג אַייךְ? הָאט גֶעעֶנְטְפֶערְט אוּנ טַאקִי אַלֵיין גֶעפְרֶעגְט ר׳ חַייקִיל.

אֵיינִיגֶע מִינוּטֶען זֶענֶען אַלֶע שְׁטִיל גֶעוָוארֶען אוּנ זִיךְ אָנְגֶעקוּקְט אֵיינֶער דָאס אַנְדֶערֶע.

– שׁוֹין.. מַזָל טוֹב! אַט הָאט אִיהְר אַ בָּאד! הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען דִי יוּדֶענֶע מִיט דֶעם טִיבֶעל, אוּנ מֶען אִיז שׁוֹין ב״ה אַנְטְשְׁווִיגֶען גֶעוָוארֶען, אִיךְ הָאבּ אָבֶּער גֶעוואוּסְט אַז עֶס וֶועט זִיךְ מִיט דֶעם עֶנְדִיגֶען, גֶעשְׁטוּעסְט אַבִּיסֶעל פוּן דֶער נַייֶער בָּאד אוּנ גָאר נִיט. וָועמֶען אַארְט דָאס וָואס עֶס הָאט זִיךְ אוֹיכְגֶעלָאזְט מִיט נָאר נִישְׁט? אוּנ אוֹיסְלָאזֶען לָאזְט זִיךְ טַאקִי אוֹיס נָאר צוּ אוּנְזֶערֶע קָאפּ...

– וָואס זֶשֶׁע זֶענֶען מִיר שׁוּלְדִיג? וָואס קֶענֶען מִיר טְהוּן אַז מִיר הָאבֶּען קֵיין גֶעלְד נִיט? אַז מִיר זֶענֶען נָאךְ שׁוּלְדִיג אוֹיף דִי לַייכְטֶער? הָאבֶּען אֵיינִיגֶע מָאנְסְבִּילֶען גֶעעֶנְטְפֶערְט.

– וָואס הַייסְט וֶוער דֶען אִיז שׁוּלְדִיג אַז נִיט אִיהר? אִיהְר זָאלְט נִיט גֶעוֶועזֶען אויסְבְּרֶענְגֶען דָאס גֶעלְד, וָואלְטֶען מִיר שׁוין לַאנְג גֶעהַאט אַ בָּאד.

דָא הָאט זִיךְ אויפְגֶעחַאפְּט דֶער בְּרֶענֶעגְדִיגֶער יוּנְגֶער מַאנְטְשִׁיקֶעל וָואס זִיצְט שׁוין נִיט מִיט׳ן וַוייבּ דְרַיי אוּנ צְוַואנְצִיג חֳדָשִׁים.

– וָואס הַייסְט אויסְבְּרֶענְגֶען? וָואס זָאגְט אִיהְר עֶפִּים „אויסְבְּרֶענְגֶען?״ וואו עֶפִּינְט זִיךְ אַ מויל בַּיי יוּדִישֶׁע טֶאכְטֶר, בַּיי חֲסִידִישֶׁע וַוייבֶּער צוּ זָאגֶען „אויסְבְּרֶענְגֶען״? וָואס אִיז, מִיר זֶענִין עֶפִּים מוּזְשִׁיקֶעס, דַייטְשֶׁען? מִיר הָאבֶּען עֶפִּים אויסְגֶעבְּרַאכְט וִוי זַיי, אויף עוֹלָם הַזֶה? עֶס אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען, הַייסְט עֶס הָאט בַּאדַארְפְט אַוֶועקְגֶעהְן! וָואס וָואלְט אִיהְר גֶעוָואלְט אַז פוּן זְלִידְנִיוְוקֶע זָאל וֶוערִין דִי שְׁטָאדְט סְדוֹם, אַז אַ גוּטֶער יוּד זָאל בַּיי אוּנְז הָאבֶּען אַ בִּזָיוֹן אוּנ זָאל שׁוין מֶעהְר צוּ אוּנְז נִיט קוּמֶען? אַ כַּפָּרָה אַכְצֶעהְן בֶּאדֶען פַאר אַיין גוּטֶען יוּדֶען, שֶׁעמְט אַייךְ בִּיז אִין אַייֶער וַוייטֶען הַאלְז, דָאס פַּאסְט צוּ חֲצוּפוֹת אָבֶּער נִיט פַאר יוּדִישֶׁע וַוייבֶּער צוּ זָאגֶען אַזוֶֹעלְכֶע זַאכֶען פַאר אַיין עֵדָה יוּדֶען וֶוען דֶער רָב אִיז דָא, וֶוען דֶער שׁוֹחֵט אִיז דָא...

– גָאט זָאל אוּנְז נִיט שְׁטְרָאפֶען פַאר דִי רַייד, הָאבֶּען דִי וַוייבֶּער גֶעעֶנְטְפֶערְט; דֶער רָב זָאל לֶעבֶּען וֶועט אוּנְז מוּזֶען מוֹחֵל זַיין, נָאר דַאכְט זִיךְ וֶוען מִיר זָאלֶען פְרֶעגֶען אַ גוּטֶען יוּדֶען וֶועט עֶר אויךְ זָאגֶען אַז מִיר זֶענִין גֶערֶעכְט אוּנ גָאט וֶועט אוּנְז מוּזֶען מוֹחֵל זַיין פַאר אוּנְזֶערֶע רַייד, מִיר זֶענִין מֶעהר נִיט וִוי זִינְדִיגֶע וַוייבֶּער אוּנ הָאבֶּען מֶעהר נִיט וִוי דְרַיי מִצְוֹת... וָואס עֶס אִיז בַּיי אוּנְז טְהַייֶערֶער פוּן אַלֶעם אוּנ עֶס מֶעגֶען אֲפִילוּ קוּמֶען הוּנְדֶערְט גוּטֶע יוּדֶען וָואלְטֶען מִיר פוּן דֶעם בָּארגֶעלְד נִיט אַוֶועקְגֶעגֶעבֶּען, נִיט נָאר אויסבְּרֶענְגֶען אויף פְרֶעסֶען אוּנ זוֹיפֶען, וִוי מֶען הָאט אִיצְטֶער אויסְגֶעבְּרַאכְט דָאס גַאנְצֶע בָּארגֶעלְד. אָט אִיז דָער רָב, זָאל לֶעבֶּען, זָאל עֶר זָאגֶען צוּ זֶענִין מִיר גֶערֶעכְט

דֶער יוּנְגֶער מַאן הָאט וַוייטֶער גֶעוָואלְט אַרוֹיסְשְׁפְּרִינְגֶען, נָאר דֶער רָב הָאט אִיהם גֶעזָאגְט: אַוֶועק שַׁייגֶעץ, עַזוּת מְחוּצַף פָּנִים, עֶס נִיצֶען גְלַיטֶערֶע יוּדֶען פוּן דִיר! אוּנ עֶר אִיז שְׁטִיל גֶעבְּלִיבֶּען.

נָאךְ אַסַךְ גֶעוַואלְדֶען אוּנ גֶעפִּילְדֶערִין פוּן דִי וַוייבֶּער, הָאט דֶער רָב מִיט דֶעם שׁוֹחֵט בַּאלְד טַאקִי דָא בַּיים בְּרִית גֶעמַאכְט אַ נַייֶע אֲסִיפָה אוּנ מֶען הָאט וַוייטֶער גֶעמַאכְט אַ נַייעֶם צֶעטִיל פוּן שֶׁאנֶע עֶטְלִיכֶע רוּבּ׳ל. עֶס אִיז גֶעוָוארֶען שְׁטִיל, אַלֶע זֶענִין גֶעוֶועזֶען זֶעהר צוּפְרִידֶען, אוּנ דִי וַוייבֶּער אַוַודַאי, דִי מַאנְסְבִּילֶען הָאבֶּען צְווִישֶׁען זִיךְ גֶעטְרוּנְקֶען לְחַיִים אוּנ דִי וַוייבֶּער הָאבֶּען גֶעוואוּנְשֶׁען אַז מֶען וֶועט דֶערְלֶעבֶּען אִיבֶּער אַ יָאהר זָאל שׁוין מָשִׁיחַ קוּמֶען, אַז אַלֶע וַוייבֶּער זָאלִין שׁוין זַיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מֶען זָאל שׁוין נִיט דַארְפֶען קַיין בָּאד מִיט קַיין מִקְוָה, כְּדֵי מִיר יוּדֶען זָאלִין שׁוין נִיט הָאבֶּען אַזוֹי פִיעל צָרוֹת, אוּנ מִיט טְרַייטִיל בַּעַל עֲגָלָה זָאל מֶען אויךְ נִיט דַארְפֶען זִיךְ שְׁלֶעפֶּען קַיין בּוּלְוַואנָאוְוקֶע, מֶען זָאל בֶּעסֶער זוֹכֶה זַיין עוֹלֶה לְרֶגֶל זַיין קַיין יְרוּשָׁלַיִם.

דֶער בַּעַל שִׂמְחָה פוּן דֶעם בְּרִית אִיז גֶעוֶועזֶען אַוַודַאי צוּפְרִידֶען אַז אויךְ זַיין

שִׂמְחָה אִיז גֶעוֶועזֶען אַזַא וִויכְטִיגֶע אֲסִיפָה, אוּנ עֶס אִיז גֶעווָארֶען גֶעלְד אוֹיף דֶער בֵּייעֶר בָּאר, אוּנ וֶוען עֶר הָאט אִיצְטֶער דֶערזֶעהְן אַז אִין דִי פְלֶעשְׁלֶעךְ טָאגְט, הָאט עֶר בַּאלְד גֶעשִׁיקְט פַּייוִויש פָּאנְפַּאטְש (דֶעם שַׁמֶשׁ) צוּ יֶענְטֶע דִי מְלַמֶדְקֶע מִיט צְוַויי גְרוֹיסֶע פְלֶאשֶׁער.

* *

*

אִין עֶטְלִיכֶע מִינוּט אַרוּם אִיז פַּייוִויש וִוי אַ נִיט גוּטֶער גֶעקוּמֶען צוּפְלִיהֶען פַאר־קָאפֶּעט אַז עֶר הָאט קוֹים גֶעקֶענְט רֶעדֶען.

– אוֹי, אוֹי, אוֹי! הָאט מֶען נָאר גֶעהֶערְט פוּן אִיהם.

– וָואס אִיז? הָאבֶּען זִיךְ אַלֶע גֶעוָוארְפֶען אוֹיף אִיהם.

– אוֹי, אוֹי! אִיךְ הָאבּ שׁוֹין קֵיין כֹּחַ נִיט צוּ לוֹיפֶען, אוֹי...

– וָואס־זְשֶׁע אִיז?

– אוֹי... אוֹי אִיךְ קֶען אַזְשׁ נִיט רֶעדֶען, אוֹי...

– נָא זָאג שׁוֹין וָואס אִיז? זֶענִין אַלֶע צוּ אִיהם צוּ גֶעטְרֶעטֶען.

– אוֹי... אִיךְ גֶעה אַזוֹי אוּנ קוּם צוּ יֶענְטֶען... אוֹי... אוּנ זָאג אִיהר אוֹי, אַז אִיהר הָאט מִיר גֶעהֵייסֶען גֶעבֶּען, אוֹי, דֶעם אֵייגֶענֶעם וַויין וָואס מֶען הָאט גֶענוּמֶען פַאר אַבְטְאגֶען שַׁבָּת צוּם רֶבִּינְס טִישׁ זָאל לֶעבֶּען, אוֹי... אוּנ גֶעה אַזוֹי מִיט דִי פְלֶעשֶׁער, אוֹי, זֶעה אִיךְ אַזוֹי וִוי עֶס פָאהְרְט אַ בֵּיידֶעל, פוּן דֶער קֶעלְנֶע קְרִיכְט אַרָאבּ דֶער גַבַּאי, אוֹי, לָאם אִיךְ זִיךְ אָבְּרוּהֶען וֶועל אִיךְ אַייךְ דֶערְצֶאהלֶען.

– נָא, וֶוער־זְשֶׁע אִיז דֶער גַבַּאי?

– אוּנ זָאגְט מִיר, „פַּייוִויש, שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם פַּייוִויש״, אוֹי, אוּנ טְהוּ אַזוֹי אַקוּק אִין בֵּיידֶעל אוּנ זֶעה וִוי דֶער רֶבִּי זָאל לֶעבֶּען זִיצְט דָארְט אוּנ בִּין אַזוֹי דֶערְשְׁרָאקֶען גֶע־וָוארֶען אַז אִיךְ הָאבּ אַרָאבְּגֶעלָאזְט דִי פְלֶעשֶׁער וַויין, אִיךְ הָאבּ מְקַבֵּל שָׁלוֹם גֶעוֶועזֶען אוּנ גֶעפְרֶעגְט דֶעם גַבַּאי וֶוער אִיז דֶער אַנְדֶערֶער וָואס אִיךְ קֶען אִיהם נִיט, הָאט עֶר מִיר גֶעזָאגְט אַז עֶר אִיז דֶער נַייעֶר חַזָן בַּיים רֶבִּין אִין קְלוֹיז.

אַלֶע זֶענִין וִוי פוּן אַ דוּנֶער אַרוֹיסְגֶעשְׁפְּרוּנְגֶען פוּן אוּנְטֶער דֶעם טִישׁ, דֶער הָאט גֶעזוּכְט זַיין יַארְמָאלְקֶע, דֶער דִי טַאבַּאקֶערְקֶע, דֶער דִי נָאז פַּאטְשֵׁיילֶקֶע, דֶער דֶעם שְׁטֶעקֶען אוּנ גֶעלָאזְט זִיךְ צוּ דֶער טְהִיר אוּנ דֶערְוַוייל זוּכֶענְדִיג הָאט יֶעדֶער פַאר־וָוארְפֶען מִיט אַ צֶעהְנְדְלִיג שְׁאֵלוֹת פַּייוִוישֶׁען, אַז עֶר הָאט זִיךְ גָאר נִיט גֶעווּאוּסְט וָואס צוּ דְרֶעהֶען.

– וואוּ זְשֶׁע אִיז דֶער רֶבִּי? פַּייוִויש.

– וואוּ אִיז פַארְפָאהרֶען דֶער רֶבִּי זָאל לֶעבֶּען, פַּייוִויש?

– אוֹי דֶער רֶבִּי זָאל לֶעבֶּען... וָואס זְשֶׁע בִּיזְט דוּ נִיט גֶעלָאפֶען וָואס גִיכֶער אוּנְז זָאגֶען, פַּייוִויש!...

– אוֹי אַ נַייעֶר חַזָן... דֶעם רֶבִּינְס חַזָן זָאל לֶעבֶּען... אַ פֶּעפֶּערִיל... וָואס זְשֶׁע הָאסְט דוּ זִיךְ גֶעזָאמְט אַזוֹי לַאנְג, פַּייוִויש?

– פאַר וואָס זשע האָסטו דו ניט געזאָגט אַז מיר וועלין באַלד קומען מקבל שלום זיין, פּייוויש ?

– אוי פּייוויש, דער רבי זאָל לעבען. דער חזן, פּייוויש! לויפט גיך אויף דער יודישער סטאַנציע . . .

– וואָס שטעהסטו דו פּייוויש ? . . .

– טעלעגע באַם, פּייוויש! אַ ביידעל מיט צוויי פערד . . דער רבי זאָל לעבען פּייוויש! איז ווי איין אָדלער אַרויסגעפלויגען דער יונגער מאַן וואָס יזצט שוין ניט מיט דעם ווייב דריי אונ צוואַנציג חדשים אונ מיט אַ שפּרונג אונ אַ געזאַנג באַם איז ער אַנטלאָפען באַגעגענען דעם רבין.

נאָך איהם זענען אַרויס אַלע מאַנסבילען.

– קומט גיכער, האָט געזאָגט איין יודענע צו די איבריגע ווייבער, לאָמיר געהן מקבל פּנים זיין דעם רבין זאָל לעבין . . .

– וואָס ? ? ? . . . האָט זיך איינע אַרויסגעהאַפּט אונ זיך באַלד צוריק געכאַפּט. אַלע דאַכט זיך האָבען פאַרשטאַנען איהר „וואָס" ? . . .

– דער רבי איז טאַקי באמת אַ גרויסער צדיק, האָט זיך אַ צווייטע יודענע אָנגערופען, עס איז טאַקי פּשוט אין זיין ליכטיגער צורה ניט אַריינצוקוקען, עס איז פּשוט אַ פאַרגעניגען צו געהן צו איהם, ער לאָזט זיך רעדען, אויכוויינען; ווען איך בין געוועזען פריהער ביי איהם מיט אַ קוויטעל (עס זאָל טאַקי נאָר זיין צום גוטען אָנגעשריבען, רבונו של עולם, אומגעוואַשען גערעדט) בין איך אפשר אָבגעשטאַנען אַ גאַנצע שעה, אונ ער האָט מיר צוגעזאָגט אויף אַלעם וואָס איך האָב איהם געבעטען, איך זעה טאַקי בעשיינפּערלעך אַז ער איז אַ גרויסער צדיק, וואָרום עס איז טאַקי אין גאַנצען מקוים געוואָרען.

– נאָ אונ ביי מיר איז דען ניט אווי געוועזען ? האָבען זיך אָנגערופען נאָך צוויי ווייבער, ווען איך בין געוועזען ביי איהם . . .

– פריהער גאַטט אונ דער נאָך דער רבי בין איך געהיילט געוואָרען, האָט זיך אָנגערופען אַ יודענע, איך האָב טאַקי ליבע ריכלען געזאָגט אַז זי האָט גיט וואָס צו פאַהרען קיין בולוואַנאָוו ע צום דאָקטאָר, זי זאָל בעסער וואַרטען ביז דער רבי זאָל לעבען וועט קומען.

אַזוי רעדענדיג אונ לויבענדיג דעם רבין, האָט יעדע אָנגעטהון אויף זיך דעם שאַל אונ מיט פאַרצוינגענע, פרומע פּנימער, זענען זיי פאַוואָליע אַוועקגעגאַנגען מקבל פּנים זיין – אָנקוקען די ליכטיגע צורה . . .

אין דער שטוב וואו עס איז נאָר וואָס געוועזען אַ מאַסע מיט מאַנסבילען אונ ווייבער, איז אין עטליכע מינוט געוואָרען פּוסטע. אַלע פון קליין ביז גרויס, ווייבער, קינדער, מאַנסבילען, זענען זיך צולאָפען צום רבין, נאָר די קימפּעטאָרען, וואָס האָט ניט געקאָנט אויפשטעהען פון דעם בעט, איז געבליבען אונ אויך פּייוויש, וועלכען עס האָט זיך נאָך געדרעהט דער קאָפּ פון די אַלע פראַגען מיט וועלכע יעדער איז איהם

בַּאַפַּאלֶען ; עֶר אִיז אִיצְטֶער גֶעשְׁטַאנֶען אַלֵיין וִוי אַ פַּארטוּמֶעלְטֶער , אוּנ הָאט גֶעוָוארְ־
מְשִׁים אוּנְטֶער דֶער נָאז .

– אִיךְ בִּין אַזוֹי שְׁטַארְק גֶעלָאפֶען אַז אִיךְ קֶען נָאךְ נִיט אָפְּסַאפֶּען , אוּנ זַיי זָאגֶען
אַז אִיךְ בִּין נִיט גֶעלָאפֶען . . .

אִין עֶטְלִיכֶע מִינוּט אַרוּם , וֶוען פַּייווִישִׁים קָאפּ אִיז אַבִּיסֶעל גְרִינְגֶער גֶעוָוארֶען אוּנ
אִין דִי אוֹיגֶען לִיכְטִיגֶער , הָאט עֶר דֶערְזֶעהֶן וִוי אוֹיף דִי טִישֶׁען שְׁטֶעהֶען פְּלֶאשְׁלֶעךְ
בְּרָאנְפֶען ; עֶר הָאט אִין דֶער גִיךְ פַארְטְרוּנְקֶען אוּנ פַארְבִּיסֶען . אָנְגֶעפַּאקְט פוּלֶע קֶעשֶׁענֶעס
מִיט פְלֵייש , פִישׁ , בּוּלְקִים , חַלֶבְ׳נֶע לִיכְט . אָבְגֶעבֵּייכֶערְטֶע שְׁטִיקְלֶעךְ צִיגַארֶען ; מִיט
אֵיין וָוארְט–וָואס עֶס הָאט זִיךְ נָאר פְרִיהֶער פְּאַפַּארִיט פַאר זַיינֶע אוֹיגֶען אוּנ אִין דִי הֶאנְד
הָאט עֶר אַלְץ גֶערוּקְט אוּנ גֶעפַּאקְט אִין דִי קֶעשֶׁענִים אוּנ אִיז גִיךְ אַוֶועקְגֶעפְלוֹיגֶען צוּם
רֶבִּין צוּ שְׁטֶעהֶן דָארְט בַּיי דֶער טְהִיר אוּנ אַבְטוּנְג גֶעבֶּען אַז דִי וַוייבֶּער זָאלֶען זִיךְ נִיט
שְׁטוּפֶּען אַיינֶע פַאר דֶער אַנְדֶערֶער צוּם רֶבִּין . . .

II.

צַייטֶען בַּייטֶען זִיךְ .

אִין אַ צַייט פוּן דְרַיי יָאהר וֶוערֶען אַ סַךְ פֶערְעֶנְדֶערוּנְגֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט אוּנ בַּיי
יֶעדֶען מֶענְשֶׁען בַּאזוּנְדֶער , נָאר גָאךְ מֶעהר פֶערְעֶנְדֶערוּנְגֶען וִוי בַּיי אַלֶע זֶענִין פָאר־
גֶעקוּמֶען אִין דִי דְרַיי יָאהר בַּיי טְרַייטְלִין אוּנ דְרָ ו א שֶׁ ע ן – עֶס אִיז גָאר נִיט דֶער
פְרִיהֶערְדִיגֶער טְרַייטִיל אוּנ גָאר נִיט דִי פְרִיהֶערְדִיגֶע דְוָואשֶׁע ! . . .

דֶער פְרִיהֶערְדִיגֶער אָרֶעמֶער טְרַ י י טִ י ל וָואס הָאט מֶעהר נִיט פַארְמָאגְט וִוי אֵיין
אַלְט שְׁטִיבֶעל אוֹיף דְרַיי פִיסְלֶעךְ , צְווֵיי , כִּמְעַט גֶעפֶּגְרְטֶע , שְׁקַאפִים אוּנ הָאט קֵיין מָאל
נִיט גֶעהַאט מִיט וָואס זַיי צוּ הָארֶעוֶוען אוּנ פַאר זִיךְ אַלֵיין זֶעלְטֶען גֶעהַאט אוֹיף בְּרוֹיט ,
זַיין וַוייב טְרַ י י נֶ ע הָאט כִּמְעַט נִיט גֶעהַאט אַ גַאנְץ טִיכֶעל אוֹיפ׳ן קָאפּ , אִיז אִיצְטֶער ,
זִינְט דִי בָּאר אִיז אָבְגֶעבְּרֶענְט גֶעוָוארֶען אוּנ עֶר הָאט אָנְגֶעהוֹיבֶּען פִיהְרֶען דִי וַוייבֶּער
קֵיין בּוּלְוַואנָאוְקֶע , כִּמְעַט גָאר רַייךְ גֶעוָוארֶען , ד. ה. עֶר אִיז שׁוֹין שְׁטֶענְדִיג גֶעגַאנְגֶען
אִין אַ גַאנְצֶען פֶּעלְץ , טְרַיינֶע אִין אַגַאנְץ טִיכֶעל אוּנ זַיינֶע צְווֵיי שְׁקַאפִים דֶער „קָ א רֶ ע״
מִיט דֶעם „לִ י סֶ ע״ זֶענִין שְׁטֶענְדִיג גֶעוֶועזֶען אַזוֹי אָנְגֶעפַּאשֶׁעט – אָנְגֶעפְּרֶעסֶען , אַז זַיי
הָאבֶּען זִיךְ קוֹים גֶערִיהְרְט אוּנ וֶוער וַוייסְט מִיט וָואס פַאר גְרִיוֶוען אוּנ פֶּעטֶע גֶאנְז זַיין
טְרַיינֶע הָאט אִיהֶם גֶעהָארֶעוֶועט , וֶוער וַוייסְט וָואס פַאר אַ לַאנְגֶען טְרוּנְק בְּרָאנְפֶען עֶר
פְלֶעגְט הַיינְט נֶעמֶען אִין דִי קְרֶעטְשְׁמֶעס ? –

דְ רָ ו א שֶׁ ע , וָואס פְלֶעגְט אַמָאל , אִין גְרֶאסְטֶען רֶעגֶען , פְרֶעסְט מִיט קֶעלְטֶען ,
מוּזֶען אוֹיף דִי אַלְטֶע יָאהרֶען גֶעהְן אִין בָּאד , פַאר עֶטְלִיכֶע פְּיַאטַאקֶעס זִיךְ גוּט אָנִי־
הָארֶעוֶוען , זִיךְ אָנְרֶעדֶען , אָנְשְׁרַייעֶן , אוֹיסֶעסֶען זִיךְ דָאס הַארְץ מִיט דִי יוּנְגֶע וַוייבְּלֶעךְ
פַאר זַייעֶר יוּנְגֶע זִינְד , אַוֶועקְגֶעהְן אַהֵיים שְׁפֶּעט בַּיי נַאכְט , אַז זִי פְלֶעגְט וִוי אַ דֶער־

דַרְנִיטֶע, פַארְמוּטְשֶׁעטֶע אַנִידֶערְפַאלֶען אויפ׳ן בֶּעט מִיט אַ טְרוּקֶען שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט וֶועמְשֶׁערֶע, אִיז אִיצְטֶער, זִינְט אִיהְר שְׁטוּב אִיז גֶעוָוארֶען דִי „גְלַאוְנֶע סְטַאנְצְיֶע״, אַ גַאנְצֶע פְּרִיצֶע; חוּץ וָואס זִי הָאט אָנְגֶעהוֹיבֶּען עֶסֶען דְרַיי מָאל אִין טָאג פֶּעטֶע יוֹיכְלֶעךְ, הָאט מֶען נָאךְ אִין אַ סַךְ זַאכֶען גֶעקֶענְט דֶערְקֶענֶען וִוי זִי אִיז רַייךְ גֶעוָוארֶען.

בַּיי אִיהר אִין שְׁטוּב הָאט מֶען שׁוֹין גֶעקָאנְט זֶעהן דְרַיי פָּאר גְרוֹיסֶע מֶעשִׁינְגֶע אוּן פִיער פָּאר קְלֵיינֶע לַייכְטֶער, אַחוּץ דֶעם אִיז גֶעהָאנְגֶען אַ דְרַיי רָאהְרֶענְדִיגֶער מֶעשִׁינְגֶער הֶענְגְלַייכְטֶער אוּנ נָאךְ אַ סַךְ בַּעל-בַּתִּישְׁקֵייט. הַיינְט אִיהְר בְּרֵייט בֶּעטט אָנְגֶעבֶּעט הויך, כִּמְעַט בִּיז אִין דֶער סְטֶעלְיֶע, מִיט בֶּעטְגֶעוַואנְד פוּן פְרִישֶׁע פֶּעדֶערן אוּנ נַייֶע צִיכֶען.

אַזַא גְרוֹיס בֶּעטט מִיט בֶּעטְגֶעוַואנְד הָאט טַאקִי אֶפְשַׁר קֵיינֶער נִיט פַארְמָאגְט אִין זְלִידְנִיחָקֶע, אֲפִילוּ דִי גְרֶעסְטֶע גְבִירְ׳טֶע. דְוָואשֶׁע הָאט דָאס גוּט גֶעוואוּסְט אוּנ פְלֶעגְט זִיךְ דֶערְמִיט שְׁטַארְק אִיבֶּערְנֶעמֶען, זִיךְ שְׁפִּיגְלֶען קוּקֶענְדִיג דַארוֹיף. —

פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען הָאט דְוָואשֶׁע זִיךְ נִיט בֶּעגְנִיגְט מִיט אִיהר רַייכְקֵייט אוּנ הָאט בַּאקוּמֶען גְרוֹיסֶע אוֹיגֶען, עֶס הָאט אִיהר אָנְגֶעהוֹיבֶּען וֶוערֶען קָארג דִי וֶועלְט, ד. ה. וֶוען זִי פְלֶעגְט אוֹיפְשְׁטֶעהְן אִין דֶער פְרִיה זִיךְ אָבְוַואשֶׁען, אָבְזָאגֶען בְּרָכָה מִיט דִי אַלֶע תְּחִנּוֹת אוּנ דִי פְרִיהמָארְגֶענְדִיגֶע תְּפִלּוֹת, אוֹיסְשְׁלָאגֶען דָאס בֶּעטְגֶעוַואנְד אוּנ זִיךְ אַזוֹי אָנְמִיהֶען אַז זִי פְלֶעגְט זִיךְ אַנִידֶערְזֶעצֶען אָבְסַאפֶּען אוֹיף אַ שָׁעָה; דֶערְנָאךְ פַארְבֶּעט אַ בֶּעט פוּן דְרַיי אִיבֶּערְבֶּעטֶען, צְוַויי קָאלְדְרֶעס, פִיער גְרוֹיסֶע גֶעפַּאשֶׁעטֶע קִישֶׁען, זִיבֶּען קְלֵיינֶע קִישֶׁעלֶעךְ, אֵיינְס קְלֶענֶער פוּן דֶעם אַנֶדערן אוּנ זַיי אַזוֹי צוּשְׁלָאגֶען אַז זַיי הָאבֶען דֶערְלַאנְגְט דִי סְטֶעלְיֶע, דֶערְנָאךְ זִיךְ אָבְגֶערוּהט, אָבְגֶעסָאפֶּעט וַוייטֶער אַ שָׁעָה, פַארְבִּיסֶען אוּנ פַארְטְרוּנְקֶען מִיט אַ אוֹיפְגֶעזָאטֶען קְרִיגֶעלֶע וַוארֶעמְס מִיט אַ שְׁטִיקֶעלֶע וַוייסֶע בּוּלְקֶע, זִיךְ אָנְגֶעטְהוּן דִי גְרוֹיסֶע גְרָאבֶּע וָואלֶענֶע זָאקֶען אוּנ דִי שִׁיךְ מִיט בֶּאנְדְלֶעךְ, אַרוֹיפְגֶעצוֹיגֶען אוֹיף זִיךְ דָאס וַואטָאוֶוע קְרֵייד, אַרוּמְגֶעבּוּנְדֶען מִיט אִיהר גְרוֹיסֶען רִיפְּסֶענֶעם פַארְטוּךְ, זִיךְ אוֹיסְגֶעשְׁלַייעֶרְט אִין דֶער קוּפֶּקֶע אוּנ פַארְגְרֶעט דֶעם שְׁטֶערֶען מִיט שְׁפַּייעֶכְטֶס אַז עֶר הָאט גֶעבְּלִישְׁטְשֶׁעט, גֶענוּמֶען דִי גְרוֹיסֶע זִיפּ מִיט צְוַויי גְרוֹיסֶע טָאפּ פֶעדֶערן, זִיךְ אַנִידֶערְגֶעזֶעצְט אִין אֵיין עֶק בֶּעטט מִיט אַ קְלֵיין פוּס-בֶּאנְקֶעלֶע, אָנְגֶעהוֹיבֶּען פְלִיקֶען פֶעדֶערן פוּן טָאפּ אִין זִיפּ אוּנ פוּן דֶער זִיפּ אִין פַארְטוּךְ, דֶערְמַאלְט פְלֶעגְט זִי בַּיי זִיךְ טְרַאכְטֶען:

— אָךְ, וֶוען דֶער וָואס לֶעבְּט אִין הִימֶעל, וָואס טְהוּט חֶסֶד מִיט דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט, אֲפִילוּ מִיט דִי קְלֵיינֶע וֶוארִימְלֶעךְ אוּנְטֶער דִי גְרוֹיסֶע פֶעלְזֶענְשְׁטֵיינֶער אוּנ מִיךְ, זַיין זִינְדִיגֶע, וָואס אוּמְגֶעוַואשֶׁען גֶערֶעדט, בִּין אִיךְ נִיט וֶוערְטה זַיין לִיעבֶּען נָאמֶען צוּ דֶערְמַאנֶען — וֶוען עֶר זָאל מִיר הֶעלְפֶען אִיךְ זָאל זוֹכֶה זַיין בַּיי אִיהם צוּ דֶערְלֶעבֶען אוֹיסְצוּפְלִיקֶען דִי פֶעדֶערְן פוּן דִי הַיינְט וִוינְטֶערְדִיגֶע גֶאנְז אוּנ צוּשִׁיטֶען צוּ דֶעם זַאק פֶעדֶערן וָואס שְׁטֶעהְט אִין קַאמֶער, נָאךְ פוּן דִי פָאר אַיאָהְרֶעדִיגֶע גֶאנְז, וָואלְט שׁוֹין דַאכְט זִיךְ גֶעוֶועזֶען אַ שֶׁען אִיבֶּערְבֶּעט וָואס מֶען וָואלְט זִיךְ נִיט גֶעמֶעגְט שֶׁעמֶען עֶס גֶעבֶּען אַ גְבִירִישֶׁער טָאכְטֶער צוּ דֶער חֲתוּנָה. —

גרויסע אויגען האט דוואשע בעקומען! עס איז איהר געוועזען קארג דריי איבערבעטען מיט פיער גרויסע און זיבען קליינע קישעלעך חוץ צוויי קאלדרעס, האט זי נאך געוואלט א פירט גרויס איבערבעט! און פלעגט ניט זשאלעווען איהרע אלטע אויגען, זיצען טאג מיט נאכט פליקען פעדערן און ניט אויפהערען צו טראכטען וועגען דעם. —

נאר מיר זענין דען בעסער פון איהר? ווען נאט העלפט אונז א ביסעלע, באקומען מיר דען ניט קיין גרויסע אויגען? אלעס ווערד אונז קארג און מיר ווילען איינשלינגען די גאנצע וועלט? . . .

נאר אונזער דוואשע איז נאך ווייטער געגאנגען. . . ד. ה. איהרע אויגען זענין אלע מאל נאך גראסער און גראסער געווארען און זי האט אנגעהויבען מיינען אז זי פארשטעהט א סך און איז קליגער פון אלע.

כמעט איין ווארט זי האט זיך שטארק אנגעהויבען פארגעמען מיט זיך. און אלע מאל האט זי צו איהר גרויסער פרייד, עפעס נייעס געפונען אויף זיך, דא האט זי פלוצים דערזעהן ווי די קופקע פאסט איהר עפעס אזוי שאן, עס ליגט אויף איהר אזוי גוט אז עס איז א פארגעניגען צו קוקען, דא האט זי דערזעהן ווי דער וואטאווע ארמידער מיט די פלאנעלענע ארבעל, און דאס פארטוך העגגען אזוי שאן אראב ווי אויסגעגאסען, און די צוויי שיך מיט די מעשינגע קולקעס, די גרויע וואלענע זאקען מיט די בלויע קרייקענע זאקען־באנדלעך, קוקען עפעס אזוי שאן ארויס אז עס איז פשוט א מחיה'ניש . . .

נאר וואס זאל איך אייך אסך בריען, בעסער טאקי באלד אויסזאגען דעם אמת: אט די אלטע איינגעהויקערטע, געקנייטשטע דוואשע די טוקערן וואס פון איהר האט שוין לאנגע יאהרען געשמעקט „פעלד", האט דערזעהן אז זי איז שאן און אנגעהויבען ווילען געפעלען. פייוויש פאנפאטש, וואס פלעגט אפט, כמעט עטליכע מאל אין טאג, אריינגעהן צו איהר אין שטוב און ווער שמועסט אבענד צייט נאך מעריב, ווען פייוויש האט שוין אויסגעקעהרט די קלויז און איבערגעגעבען די שליסעל פון דעם ארון קודש דעם עלטסטען בטלן וואס גענעכטיגט תמיד דארט, עס האט געמעגט אין דרויסען דונערן און בליצען, האט פייוויש געמוזט קומען צו דוואשען אויסטרינקען א גלאזעל „אקרופ" (גאנץ הייסע טהעע), פון דעם קריגעל וואס דוואשע האט אליין אויפגעזאטען און אנגעגאסען און איהם דערלאנגט.

איהר גלויבט דאס אלעס ניט אויף דוואשען? נאר פאר וואס זאלט איהר ניט גלויבען? פאר וואס ווען איהר זעהט אז דער גראבער יונג א געוויסער באקאנטער שוטה, ר' „אץ" וואס האט קיין מאהל קיין צוויי גלייכע ווערטער ניט געקאנט רעדען, קיין דריי ניט געקאנט איבערצעהלען, אז מען האט געקאנט מיט איהם פארשטעקען דעם קוימען, און איצטער ווען ער האט בעקומען א סך געלד און עס איז איהם געווארען גוט, רופט מען איהם שוין „הערר אץ", און ער אליין מיינט שוין אז ער איז קליגער פון דער גאנצער וועלט און וואלט שוין א בעלן געוועזען

אז יעדעס ווארט וואס ער רעדט זאל עס די וועלט אויסכאפען ווי א חכמה, ווי א תורה א. ז. וו.

היינט פאר וואס זאלט איהר ניט גלויבען אויף דוואשען וואס עס איז איהר אזוי געווארען גוט אז זי זיצט זיך אין דער ווארעם אין שטוב ווי א פריצע, פליקט זיך פעדערן, פארמאגט א בעט מיט בעטגעוואנד וואס די גרעסטע זלידניוועקער גבירטע וואלט זיך ניט געהאט וואס צו שעמען?

פאר וואס גלויבט איהר ווען איהר זעהט ווי למשל צירל די אלטע ארימע דעמבענע מויד וואס עס איז מיאוס א שטיקעל ברויט פאר איהר אויפצועסען, וואס זי האט קיין מאל ניט געזעהן פאר זיך די ליכטיגע שיין און אלע איהרע קינדעריאהרען פארבראכט טאג מיט נאכט אונטערן אויוועו מיט דער קאטשערע, און מעהר פון דער קאטשערע מיט דער לאפעטע האט זי ניט געוואוסט צו זאגען, און ווען זי האט דערזעהן א מענש האט זי זיך באהאלטען פאר איהם אונטער זיבען ערדען, קיין מאל האט זי זיך מיט קיין שטיקעל ברויט זאט ניט אנגעגעסען און די מוטער און ווער עס האט נאר געהאט גאט אין הארץ, האט זי געריסען ביי די צאפ, פאר וואס זי האט מיט דער קאטשערע פארחליפעט אביסעל וואסער, צו אביסעל מיסט ניט פארקעהרט, צו דאס קינד ניט ארומגערייניגט און איצטער . . . איצטער אז איהר פאטער האט פלוצים געבראכט פון דעם וועג פופציג טויזענד רובל פארדינסט און האט געזאגט די שדכנים אז ער וויל זיין טאכטערל צירעלען געבען נדן צעהן טויזענד רובל, האט צירל, אדער ווי מען פאר ציהט זי שוין היינט: „צירעלע", און רופען רופט מען זי שוין קלארע, האט אנגעהויבען ארויפשלעפען אויף זיך א וועלט שמאטעס נאך דער פאריזער מאדע, גיסען אויף זיך פלעשער אדעקאלאן און זיך שטענדיג אנגעהויבען דרעהען אין גאס, אז מען זעהט זי א מינוט אין שטוב ניט און נאך מעהר זי האט אנגעהויבען מיינען אז זי איז אזוי שאן אז קיין שאנערס איז שוין פון איהר גאר ניט דא, און די א סך חתנים „חסידים מיוחסים" „גבירישע קינדער", ארימע געענדיגטע „דאקטורים" און „אינזשענערען" און נאך אלערליי יונגע לייט, זענען אין איהר פארליעבט ביז איבערן האלז און קלארע ווארפט זיך מיט זיי און קלויבט, בראקעוועט, פונקט ווי זי האט א געשעפט מיט שפאנדליך, זי קען שוין גאר מאכען חנדלעך און האט פלוצים אנגעהויבען רעדען פון אזוינע געלעהרטע זאכען אז א פראסט יודיש מיידעל וועט גאר ניט פארשטעהן.

היינט ווען איהר זעהט ווי עס קען זיך אויסלאזען מיט אזא יודען ווי ר' אין, מיט אזא דעמבענער מויד ווי צירל ווען זייער לאגע האט זיך איבערגעביטען, פאר וואזשע זאלט איהר ניט גלויבען אויף דער זלידניוועקער יודענע דוואשע די טוקערן, וואס איהר לאגע האט זיך אויך איבערגעביטען צו גוטען? אי ווי אזוי קען דוואשע גאר מיינען אז זי איז שאן און נאך וועללען געפעלען ווען זי איז גאר אזוי אלט, איינגעהויקערט, געקנייטשט? נאר אלמאי ר' אין א ווילדער שוטה, א גראבער יונגאטש וואס קען קיין צוויי ווארטער ניט איבערצעהלען, מיינט איצטער אז ער איז איין חכם,

אַ בַּעל עֵצָה, דֶער שֶׁאַנְסְטֶער בַּעל בַּיִת אִין שְׁטָאדְט אוּנ הַייסְט שׁוֹין גָאר בַּיי יֶעדֶען אַיין אֵיידְלֶער יוּד; אַלְמַאי מֵיינְט דִי אַלְטֶע מִיאוּסֶע מוֹיד צִירל אַז זִי הַייסְט „קְלַארֶע״ אוּנ אִיז אַזוֹי שֶׁאן אַז אַלֶע יוּנְגֶע לַייט שְׁלָאגֶען זִיךְ אִיבֶּער אִיהר שֶׁאנְקַייט?

אִיךְ שְׁוֶוער אַייךְ, וֶוען אִיהר זָאלְט וֶועלֶען זַיין אַ בַּעלָן אוּנ פְרֶעגֶען ה׳ אֶ צֶ ע ן צוּ אִיז עֶר בֶּאֱמֶת טַאקִי אַזוֹי קְלוּג, פְרֶעגֶען קְלַ אר ע ן צוּ אִיז זִי בֶּאֱמֶת טַאקִי אַזוֹי שֶׁאן, וֶועלִין זַיי אַייךְ בַּאלְד עֶנְטְוֶוערֶען גַאנְץ פַארזִיכֶערְט אַז זַיי זֶענִין טַאקִי בֶּאֱמֶת קְלוּג אוּנ שֶׁאן. אַזוֹי אִיז שׁוֹין יֶעדֶער מֶענְשׁ, וֶוען עֶר רֶעדְט זִיךְ אַיין עֶפֶּעס; פְרִיהֶער פַאלְט עֶר נָאךְ אָפְּט אַרַיין אִין אַ סְבָרָא, עֶר קְלֶערְט טְאמֶער יוֹא אוּנ טְאמֶער נִיט, נָאר שְׁפֶּעטֶער קוּמְט עֶר דֶערְצוּ בִּיז עֶר מֵיינְט טַאקִי בֶּאֱמֶת, גַאנְץ עֶרְנְסְט אַז דִי זַאךְ אִיז אַזוֹי אוּנ עֶס קֶען גָאר אַנְדֶערְשׁ נִיט זַיין.

דְאס אֵייגֶענֶע אִיז פָּארְגֶעקוּמֶען מִיט אוּנְזֶער דְוָואשְׁעֶן: פְרִיהֶער ד. ה. אֵיידֶער דִי בַּאד אִיז אָבְּגֶעבְּרֶענְט גֶעוָוארֶען, וֶוען יֶעדֶער גְרָאשֶׁען אִיז אִיהר אָנְגֶעקוּמֶען בִּיטֶער, שְׁוֶוער פַארְהָארֶעוֶועט, אוּנ עֶס אִיז בַּיי אִיהר אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען דֶער טָאג מִיט אַ הַאלְבֶּע נַאכְט אַז זִי הָאט אַלֵיין נִיט גֶעוואוּסְט וואו דִי צַייט אִיז אַהִינְגֶעקוּמֶען אוּנ דִי אַנְדֶערֶע הַאלְבֶּע נַאכְט אִיז זִי אָבְּגֶעשְׁלָאפֶען וִוי אַ פַארמוּטְשֶׁעטֶע, דֶערהַרְגֶעטֶע, הָאט בַּיי אִיר גֶעקֶענְט אַוֶועקְגֶעהן אַזוֹי צֶעהנְדְלִיגֶען יָאהרֶען זִי זָאל אֲפִילוּ נִיט זֶעהן וָואס פַאר אַ פְּנִים זִי הָאט, אָדֶער וָואס פַאר אַ קְלֵיידֶעל זִי טְרָאגְט, וּבִפְרַט נָאךְ צוּ עֶס פַאסְט אִיהר, זִי הָאט גֶעדַאנְקְט גָאטט וֶוען זִי הָאט אָבְּגֶעפֶּטֶרְט דִי וַוייבֶּער, אַבִּי זִי זָאל הָאבֶּען דִי עֶטְלִיכֶע גְרָאשֶׁען אִין דֶער וָואכֶען אוֹיף בְּרוֹיט אוּנ שַׁבָּת אוֹיף קוֹילִיטְשׁ, נָאר אָבֶּער זִינְט דִי בַּאד אִיז אָבְּגֶעבְּרֶענְט גֶעוָוארֶען אוּנ אִיהר שְׁטוּב אִיז גֶעוָוארֶען דִי „גְלַאזוֶּנֶע סְטַאנְצִיֶע״ וואוּ דִי וַוייבֶּער פְלֶעגֶען זִיךְ צוּנוֹיפְקוּמֶען פָאהרֶען מִיט טְרֵייטְלִין קַיין בּוּלְוַואנָאוקֶע, פְלֶעגְט זִי וִיצֶענְדִיג אִין דֶער הֵיים אִין דֶער וַוארֶעם נִיט טְהוּן קַיין שׁוּם זַאךְ, פַארדִיעֶנֶען צֶעהן מָאל מֶעהר וִוי פְרִיהֶער וֶוען זִי פְלֶעגְט הָארֶעוֶוען; וָואס וְשֶׁע הָאט זִי גֶעהַאט צוּ טְהוּן אַ גַאנְצֶען טָאג נָאכְדֶעם וֶוען זִי הָאט שׁוֹין אָבְּגֶעזָאגְט אַלֶע בְּרָכוֹת מִיט דִי תְּחִנוֹת, אָבְּגֶעגֶעסֶען, פַארבֶּעט דָאס בֶּעט אוּנ זִיךְ אָנְגֶעפְלִיקְט מִיט פֶעדֶער׳ן אוּנ עֶס אִיז אִיהר נָאךְ אַלְץ גֶעבְלִיבֶּען צַייט? הָאט זִי זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּען אַרוּמ־קוּקֶען אַרוּם זִיךְ אוּנ הָאט דֶערזֶעהן אַז אִיהר קְלֵיידֶעל, דִי קוּפְקֶע, דִי שִׁיךְ זֶענִין שׁוֹין אַלְט אוּנ נִיט שֶׁאן, גֶעלְד פַארדִיעֶנְט זִיךְ ב״ה, הָאט זִי זִיךְ גֶעמַאכְט שֶׁאנֶערֶע קְלֵיידֶער, דֶערנָאךְ וֶוען זִי הָאט זִיךְ שׁוֹין גֶענוּג אָנְגֶעקוּקְט אוֹיף אִיהר נַייֶע קְלֵיידֶעל מִיט דֶער קוּפְּקֶע אוּנ גֶעזֶעהְן וִוי עֶס פַאסְט אִיהר, וָואס וְשֶׁע הָאט זִי גֶעזָאלְט נָאךְ טְהוּן אִין דֶער לֵיידִיגֶער צַייט? הָאט זִי אָנְגֶעהוֹיבֶּען אַרַיינְקוּקֶען אִין דֶעם שְׁטִיקֶעל צוּבְרָאכֶענֶעם שְׁפִּיגֶעל וָואס אִיז פוּן תָּמִיד אָן אַרַיינְגֶעקְלֶעבְּט אִין דֶער וַואנְד אוּנ הָאט דֶערזֶעהן וִוי דָאס פְּנִים אִיז נִיט גוּט אָבְּגֶעוַואשְׁעֶן אוּנ וִוי עֶפֶּעס אוֹיסְגֶעשְׁמִיעֶרְט, הָאט זִי זִיךְ גוּט אָבְּגֶעוַואשֶׁען אוּנ אָבְּגֶעוִוישְׁט אוּנ שְׁפֶּעטֶער מִיט עֶטְלִיכֶע טֶאג הָאט זִי דֶערזֶעהן וִוי דָאס פְּנִים אִיז טַאקִי שֶׁאנֶער וֶוען מֶען וַואשְׁט זִיךְ אָב; אַז דֶער שְׁטֶערֶען אִיז פוּל מִיט קְנֵייטְשֶׁען, דִי

דיייין, דאָס מויל אַיינגעקאָרטשעט, וואָס עס העלפט ניט קיין וואַשען, נאָר וואָס ושע איז? עס איז אָבער פאָרט שאַנער!

אַזוי לאַנג אַזוי ברייט, האָט זי אַלע טאָג, פון נאָר ניט האָבען וואָס צו טהון, זיך מעהר און מעהר אַיינגעקוקט אין די קליידער און אין דעם פנים ביז זי האָט זיך אַיינגערעדט אַז זי איז גאָר ניט מיאוס און האָט שוין אָנגעהויבען ביי זיך טראַכטען:

– נאַ מילא וואָס? איך האָב זיך שוין אָנגעטהון, אָבגעוואַשען, וואָס ושע קומט מיר אַרוים? קיינער זעהט אפילו ניט, דאַרום האָט זי אָנגעהויבען זיין העכסט צופרידען ווען פייוויש פאָנפאַטש פלעגט קומען אין דער „גלאַוונע קאַנציע" זעהן צו אַלע ווייבער זענין דאָ און טאָמער האָט אַיינע פאַרשפּעטיגט און די פוהר איז שוין געשטאַנען פלעגט ער לויפען זי רופען.

חאַטש פייוויש פלעגט איצטער גאָר קיין צייט האָבען אפילו אַ קוק טהון אויף דוואָשען, נאָר ווען טרייטיל מיט די ווייבער פלעגען שוין אַוועקפאָהרען, פלעגט איהם דוואָשע זאָגען:

– זייַ אַביסל פייוויש, האָסט זיך שוין גענוג אָנגעהאַריוועט מיט די ווייבער, געלויבט איז גאָטט וואָס זיי זענען שוין אַוועקגעפאָהרען, עס איז געוואָרען אַביסל שטילער.

– איך האָב קיין צייט ניט, דוואָשע! פלעגט ער דאַרויף ענטפערען, מען דאַרף שוין מנחה דאַווענען, דאַרף מען געהן אָנצינדען די ליכט אין קלויז.

– נאָ ביזט טאַקי גערעכט, אַ מאַנסביל איז ניט קיין יודענע, וואָס האָט צייט ווען זי וויל, געה ושע טאַקי גיכער און באַלד נאָך מעריב זאָלסט דו קומען וועלין מיר טרינקען אַ גלעזיל אָקרופ.

און פייוויש איז געקומען נאָך מעריב צו דוואָשען, און וואָס שפּעטער איז ער אָפטער געגאַנגען, און פאַר וואָס זאָל פייוויש ניט געהן? ביי דוואָשען אין שטוב ברענט שטענדיג די הרובע ווי אַ קאַלך־אויווען און עס איז וואַרעם ווי אין אַ גן עדן, דאָס גלעזעל טהעע מיט אַ שטיקעל צוקער צוגעהט זיך פשוט אין אַלע פייווישעס אברים און ווער שמועסט אַז דוואָשע פלעגט נאָך דערלאַנגען אַ שיסעל געקאָכטע קאַרטאָפלעס, אָדער טייגלאַך מיט פאַסאָליעס, איז זיך טאַקי פשוט אַ דערקוויקונג.

לאָמיר זיך ניט נאַרען, וואָרום ווי פייוויש איז געוועזען אַיין פרומער יוד (ווי דוואָשע פלעגט זאָגען) און האָט נאָר געלעבט מיט עולם הבא, פון דעסטוועגען איז ער פאָרט מעהר ניט געוועזען ווי אַ זינדיגער בשר ודם און האָט ליעב געהאַט אַ ביסעלע עולם הזה אויך, חאַטש ווי באַלד מען האָט הנאה פון עולם הבא מעג מען שוין אויך זינדיגען, נאָר וואָס פאַר אַ בשר ודם איז ניט זינדיג? היינט פאַר וואָס זאָל פייוויש אויך ניט האָבען קיין ביסעלע עולם הזה אַז ער קען יאָ האָבען?

און וואָס נאָך פאַר אַ בעסערע עולם הזה האָט געקאָנט זיין ביי פייווישען ווי ווינטער באַנאַכט ווען אין דרויסען איז געוועזען אַ גרויסער פראָסט, אַ קאַלט מיט אַ

גרויסען ווינד, אין קלויז איז קיין האלץ ניט געוועזען צו הייצען די הרובע, דער פעלץ מיט די שטיוועל צוריסען אונ אויף קיין וועטשערע איז אויך ניט געוועזען, אונ ער פייוויש איז זיך איצטער געזעסען מיט דוואשען געבען דער הרובע וואו עס איז געוועזען וואַרעם ווי אין א אויער, האט געטרונקען עטליכע גלאזלעך טהעע פון דעם אבגעזאטענעם קריגעל, פארביסען מיט קארטאפלעס צו מיט טייגלאך אונ פאסאליעס, דוואשע האט אזוי פאוואליע מיט די פינגער געפליקט פעדערן, אונ ער האט דערצעהלט מעשות פון די אלטע צדיקים, ל"ו-ניקעס, שדים, רוחות, אלטע כישופמאכערינס, א מעשה וואס ער האט נאר וואס געהערט נאך דערצעהלען אין קלויז אונטער דער הרובע פון „ספרי צדיקים", אונ דוואשע פלעגט אויך דערצעהלען א שאנע אלטע אמהדיגע מעשה וואס איהר באבע האט איהר אליין דערצעהלט, אז אמאלעדיגע ווייבער זענין טאקי געוועזען צדקניות אונ ווען א אשה איז געזעסען אין א דארף וואו עס איז ניט געוועזען קיין באד אונ עס איז געגאנגען אזוינע שנעען אז מען האט קיין פוהר ניט געקאנט קריגען אונ דא איז געקומען די צייט, פלעגט מען געהן באנאכט אין א פאלאנקע, אז קיין שום בן אדם, אפילו דער מאנן, האט ניט געוואוסט וואו זי איז געוועזען. אונ היינטיגע ווייבער זינדיגען אונ שרייען אז עס איז זיי שווער אפילו דורכצופאהרען מיט טרייטלען אין גאנצען זיבצעהן ווערסט.

אונ נאך אזוינע מעשות פלעגען זיי זיך אין די ווינטערדיגע נאכט דערצעהלען איינער דעם אנדערן, אונ פלעגען זיך פיהלען אזוי גוט, אז זיי האבען גאר ניט באמערקט זייערע אלטע יאהרען, נאר פונקט ווי יונגע לייט ערשט א יאהר נאך דער חתונה, עס איז זיי גאר קיין מאל אויפן מוח ניט אויפגעקומען די פראגע: צו זיי זענין יונג צו אלט, זייערע אלטע הארצער האבען פערגעניגען געהאט אין די ווינטערנאכט פונקט ווי יונגע לייט.

III.

אין די בעסטע יאהרען.

אין איינעם פון אזוינע ווינטערדיגע נאכט ווען די לבנה האט מיט איהרע זילבערנע שטראהלען געשיינט איבער זלידניוועקע, געשפאציערט איבער זלידניוועקער הימעל, פארזילבערט אלע זלידניוועקער שטרויענע אונ טשערעפענע דעכער אונ דוואשעס שטיבל אויך, אין חדיסען האט זיך אויסגעבעט דער שנעע ווי א פארבעט בעט ביי א גביר'יש יודיש פאר פאלג, די נאכט איז געוועזען שטיל, ליכטיג אונ שיין חאטש פעריל צו קלויבען, דאס שטילקיים פון דער נאכט האבען נאר איבערגעשלאגען די זלידניוועקער בהמות, ציגען אונ צאפעס וואס האבען זיך אלע מאל אויפגעחאפט פון שלאף, אויפגעשטאנען, זיך אבגעטרעסעלט, ארומגעשפאצירט מיט א גרויס געסקריפערי פון דעם שנעע אונ ווייטער מיט א סקריפ זיך געלעגט אח געסאפעט.

אַלֶע אִין זְלִידְנִיזְוקֶע הָאבֶּען שוין גֶעשְׁלָאפֶען, אוּמֶעטוּם אִין אַלֶע פֶענְסְטֶער אִיז שוין גֶעוֶועזֶען פִינְסְטֶער, נָאר אִין אֵיין פֶענְסְטֶער הָאט זִיךְ נָאךְ גֶעלַייכְט אוּנ אויךְ דִי לְבָנָה מִיט אִיהרֶע לַאנְגֶע בְּרִילִיאַנְטֶענֶע שְׁטְרַאהלֶען אוּנ שְׁפִּיצֶען הָאט אַריינְגֶעקוּקְט אִין דֶעם פֶענְסְטֶער וואוּ צְווַיי מֶענְשֶׁען זֶענֶען גֶעזֶעסֶען גֶעגֶען דֶער הְרוּבֶּע.

דִי צְווַיי מֶענְשֶׁען זֶענֶען גֶעוֶועזֶען דְרָואשֶׁע דִי טוּקֶערִין, אוּנ פַּייוִויש פָּאנְפַאטְש!... זַיי הָאבֶּען שוין גֶעעֶנְדִיגְט זַייעֶרֶע מַעֲשׂוֹת, שוין אָבְּגֶעגֶעסֶען דִי קַארְטָאפְלִים, דָאס קְרִיגֶעל אָקְרוּפּ שְׁטֶעהְט נָאךְ אויפֶן טִישׁ, דְרָואשֶׁע הָאט פְּלוּצִים אַוֶועקְגֶעלֶעגְט דִי פֶעדֶערְן אוּנ הָאט גֶעזֶעהְן וִוי דִי הְרוּבֶּע אִיז אַזוֹי וַוארֶעם אַ מְחַיֶה׳נִישׁ, פַּייוִוישֶׁעס שְׁטֶערְן מִיט דֶער פָאנְפֶאוַואטֶע נָאז הָאבֶּען זִיךְ אַזוֹי דֶערְהִיצְט אַז זַיי הָאבֶּען גֶעפְלַאמְט וִוי צְווַיי בְּרֶענֶענְדִיגֶע הֶענְגְלַייכְטֶער פוּן דֶער שׁוּל, פַּייוִויש הָאט אויךְ אַ קוּק גֶעטְהוּן אוּנ גֶעזֶעהְן וִוי זַיין פְלַייצֶע הָאט זִיךְ אַזוֹי אָנְגֶעוַוארִימְט בַּיי דֶער הְרוּבֶּע אַז עֶס אִיז אַ דֶערְקְוִויקֶענִישׁ, אִין זַיינֶע אַלֶע אֵבָרִים אִיז אַזוֹי אַנְגֶענֶעהם, וָוארוּם דְרָואשֶׁעס פָּנִים אַקֶעגֶען דֶער גִילְדֶערְנֶער שַׁיין פוּן דֶעם חֵלֶב׳נֶעם לִיכְט אוּנ אַקֶעגֶען דֶער שַׁיין פוּן דֶער זִילְבֶּערְנֶער לְבָנָה צְווִישֶׁען דֶער פַּארֶע וָואס זֶעצְט פוּן דֶער הְרוּבֶּע מִיט דֶעם קְרִיגֶעל „אָקְרוּפּ" וָואס שְׁטֶעהְט אויפֶן טִישׁ. דָאס אַלֶעס הָאט אַזוֹי פַארְפְלַאמְט אוּנ שֶׁאן גֶעמַאכְט אִיהר פָּנִים אַז אֲפִילוּ דִי גְרוֹיסֶע בְּרָאדִיוְוקֶע וָואס זִי הָאט פַארְמָאגְט פוּן לַאנְגֶע יָאהרֶען גֶעבֶּען דֶער נָאז, הָאט זִיךְ אויךְ צוּשְׁפִּיעלְט וִוי אַ שֶׁאנֶע רוֹיטֶהֶע רוֹיז זוּמֶער צְווִישֶׁען אַ טְהַייעֶרְן וַוייְנְגַארְטֶען וואוּ עֶס וַואקְסֶען דֶערְנֶער אוּנ בָּאדֶעקִים. —

פַּייוִויש הָאט זִיךְ נִיט גֶעקֶענְט אַיינְהַאלְטֶען, עֶר זָאל נִיט אַ קוּק טְהוּן אויף אִיהר.

— וָואס קוּקְסְט דוּ פַּייוִויש? הָאט דְרָואשֶׁע אִיהם גֶעפְרֶעגְט וֶוען זִי הָאט דֶערְזֶעהְן אַז עֶר הָאט פְּלוּצִים אַ קוּק גֶעטְהוּן אויף אִיהר.

— גָאר נִיט, אִיךְ קוּק אויף דֶעם טָאפּ מִיט פֶעדֶערְן וָואס דוּ הָאסְט אָנְגֶעפְּלִיקְט.

— אִיךְ קוּק אויךְ, אִיךְ הָאבּ שוין גֶענוּג אָנְגֶעפְּלִיקְט הַיינְטִיגֶען אָבֶענְד, הָאבּ אִיךְ זִיךְ מְיַשֵׁב גֶעוֶועזֶען אוּנ הָאבּ אויפְגֶעהֶערְט צוּ פְּלִיקֶען אוּנ קוּק וִוי דֶער אַייבֶּערְשְׁטֶער אִיז אַ גְרוֹיסֶער גָאטְט וָואס אִיךְ בִּין זַיין נָאמֶען נִיט וֶוערְט צוּ דֶערמַאנֶען. זֶעה נָאר וִוי דָא אִיז אַזוֹי וַוארֶעם, אַזוֹי גוּט אַז עֶס אִיז אַ מְחַיֶה׳נִישׁ, דִי לְבָנָה שַׁיינְט אַזוֹי שֶׁאן! הָאסְט שוין מְקַדֵשׁ גֶעוֶועזֶען דִי לְבָנָה? אַלֶץ הָאט דֶער אַייבֶּערְשְׁטֶער אַוֶועקְגֶעגֶעבֶּען דִי מַאנְסְבִּילֶען אֲפִילוּ דִי לְבָנָה אויךְ אוּנ דִי זִינְדִיגֶע אִשָׁה טָאר זִיא נִיט מְקַדֵשׁ זַיין.

— יָא נָאךְ מַעֲרִיב הָאבּ אִיךְ מְחַדֵשׁ גֶעוֶועזֶען...

עֶס הָאבֶּען זִיךְ בַּיי זַיי בֵּיידֶע פְּלוּצִים אויסגֶעלָאזְט דִי וֶוערְטֶער. זַיי זֶענֶען גֶעזֶעסֶען הָאבֶּען זִיךְ שְׁטִילֶערְהַייט אָנְגֶעקוּקְט.

— וָואס קוּקְסְט דוּ, הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען פַּייוִויש.

— אִיךְ קוּק גְלַאט אַזוֹ, וִוי גֶעלוֹיבְּט אִיז זַיין גְרוֹיסֶער נָאמֶען, אִיךְ הָאבּ אַוֶועקְגֶעלֶעגְט דִי פֶעדֶערְן, וָואס דֶען זָאל אִיךְ טְהוּן? לָאמִיר אַבִּיסֶעל זִיצֶען אַזוֹ.

אוּנ זַיי זֶענִין גֶעזֶעסֶען שְׁווַייגֶענְדִיג בֵּיידֶע „אַזוֹי". דִי הְרוּבֶּע הָאט זִיךְ נָאךְ מֶעהְר

צוהיצט און זייערע פּלייצעס האָבען זיך נאָך מעהר דערוואַרעמט, פּייוויש'עס נאָז און דוואָשע'ס בראָדעוועקע מיט זייערע ביידע פּנימער האָבען זיך נאָך מעהר פאַרפלאַמט, די לבנה האָט זיי ווייטער באַדעקט מיט איהרע זילבערנע שפּיצען און זיי האָבען זיך געקוקט איינער אויף דעם אַנדערן ד. ה. געזעסען אַביסעל „אַזוי".

פּלוצים אין דעם לאַנגען שוויינעניש, האָט זיך אויף פּייווישע'ס נאָז געיאַוועט אַ שמייבעל און אויף דוואָשע'ס בראָדעוועקע אויך אַ קליין שמייבעלע.

– וואָס לאַכסטו דו? האָט איהם געפרעגט דוואָשע אויך מיט אַ שמייבעל.

– חעע . . . האָט פּייוויש געענטווערט מיט אַ שטיל געלעכטערל און אָנגערירט מיט דעם פינגער דוואָשע'ס בראָדעוועקע.

– חיע, חיע . . . האָט דוואָשע אויך אַרויסגעלאָזט און אָנגעחאַפּט פּייווישען ביי זיין שטאַרק פאַרפלאַמטער נאָז . . .

– חע, חע . . . האָט פּייוויש שוין צוויי מאָל געזאָגט „חע" און אויך אָנגעחאַפּט דוואָשען ביי דער נאָז.

– חיע, חיע . . . האָט דוואָשע ווידער אָנגעחאַפּט די פאַנפעוואַטע נאָז.

אָהן וואַרטער נאָר צווישען גרויס פלאַמעניש פון דער הרובע, צווישען דעם ריח פון דעם „אָקרופּ" און דעם שאָלעכטס פון די קאַרטאָפלים וואָס איז געבליבען אויפן טיש, נאָר מיט די שטילע לופטווערטער „חע" און „חיע" האָבען זיך פּייוויש און דוואָשע אונטערהאַלטען ביז די האָהנער האָבען פאַרטאָג דעם ערשטען קרעה געטהון און פּייוויש האָט שוין באַדאַרפט אויפקנעהן וועקען דעם עולם צום תהלים זאָגען.

גרינג ווי אַ פייגעלע אין וואַלד אויף דעם גרינעם בוימעלע, מיט אַ זיסען שמייכעל איז דוואָשע די נאַכט זיס אַנטשלאָפען געוואָרען צווישען איהרע דריי איבערבעטען, צוויי קאָלדרעס, פיער גרויסע און זיבען קליינע קישעלעך און איהר נאָז מיט דער בראָדעוקע האָט נאָך מעהר געפלאַקערט, געפלאַמט, רויטהער און רויטהער געוואָרען . . .

ווען פּייוויש איז אַרויסגעגאַנגען פון דוואָשע'ס שטוב, האָט זיך שוין די לבנה געזעגענד מיט פּייווישען און זיך אויך געלאָזט איהר ווייטען וועג אַראָב . . . אַראָב . . . אַלע בהמות ציגען און צאָפּעס האָבען שוין לאַנג אַרומגעשפּאַציערט מיט אַ גרויס געסקריפּעריי אין דעם שנעע; דער פאַרטאָגעדיגער פראָסט האָט זיך צום ערשטען אַ חאַפּ געטהון צו זיין פאַרפלאַמטער רויטהער נאָז און האָט זי פאַרקאָוועט; פּייוויש האָט זיך מיט ביידע הענד אַ חאַפּ געטהון ביי דער נאָז און אַזוי שפּאַנענדיג מיט אַ סקריפּ איבערן שנעע האָט ער אָנגעהויבען שרייען מיט זיין פאַנפעוואַטע קול: „שטעהט אויף! . . . שטעהט אויף אַהם יודען צו עבודת הבורא! שטעהט אויף!" . . . א. ז. וו.

פּייוויש האָט זיך איצט געפיהלט אַזוי גוט אויפן האַרצען אַז עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אַז זיין איצטיג קול שיטט זיך אַרויס פון איהם אַזוי שאָן ווי פייגעל . . .

מִיט גְרויס גַדְלוּת אוּנ מִיט אַ גְרויסֶען סְקְרִיפּ הָאט זִיךְ אַזוי פַּיְוִויש וַויִיטֶער גֶעשְׁפַּאנְט אִיבֶּער דִי זְלִידְנִיוְוקֶער גַאסֶען אוּנ גֶעשְׁרִיגֶען, אִין הַארְצֶען הָאט זִיךְ נָאךְ עֶפֶּעס גֶעדְרֶעהְט, אוּנ אִין דִי אויגֶען נָאךְ גֶעפִינְטֶעלְט פוּן דֶער נַאכְט וָואס עֶר הָאט פַארְבְּרַאכְט בַּיי דְוָואשֶׁען. --

וֶוען עֶר אִיז אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען אִין קְלויז הָאט זִיךְ מִיט אִיהם דִי לְבָנָה צוּם לֶעצְטֶען מָאל גֶעזֶעגֶענְט: מָארְגֶען, מָארְגֶען וֶועלֶען מִיר זִיךְ וַויִיטֶער זֶעהְן דוּרְךְ דְוָואשֶׁעס פֶּענְסְטֶער...

נָאר אַנְדֶערְשׁ הָאט זִיךְ פַּיְוִוישֶׁען הַיינְט פַארְטָאג גֶעזוּנְגֶען דָאס קוֹל פוּן דֶעם עוֹלָם׳ס תְּהִלִים זָאגֶען...

.IV

פַאר דֶעם „פָּאיֶעזְד״ קַיין בּוֹלְוַואנָאוְוקֶע.

דְוָואשֶׁע הָאט אויךְ גֶעוָואהְנְט אויף דֶער מְלַמְדִישֶׁער גַאס, אוּנ וִוי עֶס אִיז אַייךְ שׁוין בַּאקַאנְט אִיז דִי גַאנְצֶע גַאס גֶעוֶועזֶען גְרויס וִוי אַ גֶענִיץ, הַיינְט קֶענְט אִיהר שׁוין פַארְשְׁטֶעהְן וִוי וַויִיט עֶס אִיז גֶעוֶועזֶען פוּן טְרַייטְלִין בִּיז דְוָואשֶׁעס שְׁטוּבּ.

אַרוּם אֵיינְס בַּיי טָאג פְּלֶעגְט טְרַייטִיל אַרַיינְלויפֶען צוּ דְוָואשֶׁען פְרֶעגֶען וִויפִיעל פַארְשׁוינֶען עֶס זֶענִין הַיינְט דָא קַיין בּוֹלְוַואנָאוְוקֶע, נָאר פְרִיהֶער, אַזוי אַרוּם צֶעהְן אַ זֵייגֶער וֶוען עֶר הָאט אָבְּגֶעדַאוִוינְט אוּנ אָבְּגֶעגֶעסֶען פְּלֶעגְט עֶר זִיךְ שׁוין נֶעמֶען צוּ דֶער עֶגְלָה, ד. ה. אויסְקֶערֶעוֶוען דֶעם דִישֶׁעל צוּ דֶער זַייט וואו בּוֹלְוַואנָאוְוקֶע שְׁטֶעהְט, דִי גַאנְצֶע עֶגְלָה אַנִידֶערְשְׁטֶעלֶען פַאר דֶער שְׁטוּבּ, אַרויספִיהְרֶען דֶעם לִיסֶע מִיט דֶעם קַארֶע, צוּ בִּינְדֶען זֵיי צוּם וָואגֶען, אַרַיינְוַוארְפֶען פַאר זֵיי אַבִּיסֶעל הַיי, אָנְשְׁמִירֶען דֶעם וָואגֶען, קוּקֶען עֶטְלִיכֶע מִינוּט דִי פֶערְד אִין דִי אויגֶען, א. ז. וו.– דִי אַרְבַּייט הָאט בַּיי אִיהם גֶעדוֶיערְט בִּיז אַרוּם אֵיינְס, דֶערְנָאךְ פְּלֶעגְט עֶר גֶעהְן צוּ דְוָואשֶׁען גֶעוָואהר וֶוערֶען.

וֶוען דִי וַויִיבֶּער וָואס הָאבֶּען בֶּעדַארְפְט פָאהְרֶען הָאבֶּען דֶערְזֶעהְן דוּרְךְ דֶעם פֶענְסְטֶער אַז טְרַייטִילְס עֶגְלָה מִיט דֶער לִיסֶע אוּנ דֶעם קַארֶע שְׁטֶעהֶען שׁוין פַאר דֶער שְׁטוּבּ, פְּלֶעגֶען זֵיי אָנְהֵייבֶּען זִיךְ צוּ אַיילֶען.

– אַ דוּנֶער הָאט מִיךְ דֶערְשְׁלָאגֶען, טְרַייטִילְס עֶגְלָה שְׁטֶעהְט שׁוין אוּנ אִיךְ בִּין נָאךְ גָאר נִישְׁט פַארְטִיג, מֶען דַארְף לויפֶען צוּ דְוָואשֶׁען זִיךְ בַּאדִינְגֶען עֶר זָאל מִיךְ נִיט אִיבֶּערְלָאזֶען,

דִי וַויִיבֶּער וָואס הָאבֶּען גֶעוָואהְנְט אַ בִּיסֶעל וַויִיטְלֶעךְ פוּן דֶער מְלַמְדִישֶׁער גַאס אוּנ הָאבֶּען נִישְׁט גֶעקָאנְט דוּרְךְ דֶעם פֶענְסְטֶער זֶעהְן אויבּ דִי עֶגְלָה שְׁטֶעהְט, פְּלֶעגֶען אַרוּמְשִׁיקֶען זֵייעֶרֶע קִינְדֶער.

גֶעה זוהְנוּגיוּ, גֶעה, טַאטֶעניוּ, זֶעהן צוּ דִי עֲגָלָה שְׁטֶעהט שוין, וָועל אִיךְ בַּאלְד גֶעהן צוּ דְרָואשֶׁען טְרַייטֶעל זָאל מִיךְ נִישְׁט אִיבֶּערְלָאזֶען.

וִוי אִיךְ הָאבּ אַייךְ שוין דֶערְצֶעהלְט, הָאט טְרַייטִיל אַלֶע טָאג אַיינְס אַ זַיינֶער גֶעמוּזְט אַבִּיסל אַרַיינְגֶעהן צוּ דְרָואשֶׁען גֶעוָואהר וֶוערֶען, עֶר הָאט אויךְ אִיצְטֶער וִוי תָּמִיד, גֶענוּמֶען דִי בַּייטְשׁ אִין דֶער הַאנְד, מִיט דֶער אַנְדֶערֶער הַאנְד אויסגֶעגְלַייכְט דִי פֵּאוֹת מִיט דִי וָואנְטְשִׁים, אַשְׁאָקִיל גֶעטְהוּן מִיט דֶער בָּארְד אוּנ אִיז אַוֶועקגֶעגַאנְגֶען.

טְרַייטִיל פְּלֶעגְט זִיךְ פְרִיהֶער קֵיין מָאל נִישְׁט אוּמְקוּקֶען וִוי אַזוֹי זַיין בָּארְד אוּנ פֵּאוֹת זֶענִין אִיהם גֶעלֶעגֶען, צוּ גְלַייךְ, צוּ קְרוּם, אָדֶער צוּבָּארְשְׁטֶען, אֲפִילוּ וֶוען דֶער שְׁטֶערִין אִיז גֶעוֶוען אויסגֶעשְׁמִיעֶרְט מִיט סְמָאלֶע, הָאט אִיהם אויךְ נִיט גֶעאַרְט; נָאר זַייט עֶר הָאט אָנְגֶעהויבֶּען פִיהְרֶען דִי זְלִידְנִיוְוקֶער וַוייבֶּער קֵיין בּוּלְוַואנָאוְוקֶע אוּנ זַיין לִיסֶע מִיט דֶעם קַארֶע הָאבֶּען בַּאקוּמֶען גְבִירִישֶׁע בַּייכְלֶעךְ, הָאט עֶר זִיךְ אָנְגֶעהויבֶּען אַבִּיסל צוּפוּצֶען, נִישְׁט אַזוֹ צוּ לִיעבּ זִיךְ אָדֶער צוּ לִיעבּ דֶער וֶועלְט, נָאר מֶעהר צוּ לִיעבּ דְרָואשֶׁען, וַוייל עֶר פְלֶעגְט אִיהר וֶואלֶען בֶּעוַוייזֶען, אַז טְרַייטִיל אִיז נִישְׁט קֵיין פְּרָאסְטֶער בַּעל עֲגָלָה, נָאר נָאךְ עֶפִּים אַ נְ דֶ ע רְ שׁ א ו י ךְ, חָאטְשׁ זִי פְלֶעגְט אִיהם אָבְּדְרִינְגֶען, נָאר עֶר פְלֶעגְט נִיט אויפְהֶערֶען זִיךְ צוּ בַּארִיהמֶען פַאר אִיהר אוּנ דְרִינְגֶען פַארְקֶעהרְט.

– אַ גוּט הֶעלְף דִיר, דְרָואשֶׁע. הָאסְט עֶפִּים הַיינְט אַ סַךְ פֶּעטֶע וַוייבֶּער? הָאט עֶר גֶעזָאגְט אַרַיינְקוּמֶענְדִיג.

– אַ גוּט יָאהר דִיר, טְרַייטִיל, נָאר וִוי אַזוֹי, דַאנְקֶען גָאט, וָואס אִיךְ בִּין זַיין לִיעבֶּען נָאמֶען נִישְׁט וֶוערְטה צוּ דֶערְמַאנֶען, הָאט זִי אִיהם גֶעעֶנְטְוֶוערְט, אוּנ אַרַיינְגֶעלֶעגְט דִי אָבְּגֶעפְּלִיקְטֶע פֶעדֶער אִין דֶער זִיפּ אוּנ דִי זְשְׁמֶעניֶע פֶעדֶערן צוּרִיק אִין טָאפּ אַרַיין.

– אָבֶּער טַאקִי פֶּעטֶע וָואס פֶּעטֶע הַייסְט, מַיין אִיךְ?

– צְוַוייא גֶעבֶּען צוּ קֶערְבְּלֶעךְ, אַיינֶע...

– נָא צוּ קֶערְבְּלִיךְ, הַייסְט בַּיי מִיר נִישְׁט קֵיין פֶּעטֶע, הָאט עֶר אִיהר אִיבֶּערגֶעשְׁלָאגֶען דִי רֵייד.

– וָואס זִינְדִיגְסְט דוּ, טְרַייטִיל, דַאנְקֶען גָאט, מִיר דֶערְלֶעבֶען צוּ זַיי נִישְׁט, אָט אִיז דָא אַיינֶע וָואס גִיט צְוַויי קֶערְבְּלֶעךְ.

– גוּט, אַזוֹי אִיז גוּט, אַזוֹי הָאבּ אִיךְ דִיךְ לִיעבּ, דְרָואשֶׁע הֶערְסְט דוּ דְרָואשֶׁע, טַאקִי נָאר אַיין גָאט הָאט פַאר דְרַיי יָאהרֶען גֶעלָאזְט פַארְבְּרֶענֶען דִי בָּאד, אַזוֹי וָואס וָואלְט אִיךְ גֶעטְהוּן? אִיךְ וָואלְט גֶעשְׁטָארְבֶּען פַאר הוּנְגֶער וִוי פְרִיהֶער אוּנ מַיינֶע פֶערְד וָואלְטֶען קֵיין מָאל קֵיין הָאבֶּער פַאר זִיךְ נִישְׁט גֶעזֶעהן. אָבֶּער הַיינְט, דְרָואשֶׁע, זָאלְסְט דוּ אָנְקוּקֶען וָואס פַאר אַיין אָנְבַּייסֶען אִיךְ עֶס, דוּ זָאלְסְט זֶעהן וִוי מַיין קַארֶע מִיט דֶעם לִיסֶע זֶענִין גֶעוָוארֶען פְּרִיצִים, זַיי שְׁטֶעהֶען בַּיים הָאבֶּער אוּנ קוּקֶען אִיהם אָן, וָוארוּם, וָוארוּם עֶס אִיז שוין בַּיי זַיי קֵיין נָאוִוינֶע נִישְׁט צוּ עֶסֶען הָאבֶּער, זַיי וָואלְטֶען שוין בַּעֲלָנִים גֶעוֶוען אִיךְ זָאל זַיי קויפֶען בֶּארְשְׁטְלֶעךְ אוּנ זַיי פוּצֶען.

דְוָואשֶׁע הָאט אָנְגֶעהויבֶּען צוּ שָׁאקְלֶען מִיט דֶעם קָאפּ , ווִי אֵיינֶער זָאגְט : אוי טְרַייטִיל, זָאגְסְט דוּ אַ לִיגֶענְד . טְרַייטִיל הָאט פַארְשְׁטַאנֶען אִיהר שָׁאקְלֶען .

– נֵיין , דְוָואשֶׁע , דוּ זָאלְסְט זִיךְ הַיינְט מִיט מַיינֶע פֶערְדְלֶעךְ נִישְׁט שְׁפִּילֶען , זַיי הָאבֶּען שֶׁאנֶערֶע בֵּייכְלֶעךְ פוּן אוּנְזֶערֶע גְבִירִים .

– דָאס אַלְץ , טְרַייטֶעל הָאסְט דוּ צוּ פֶערְדַאנְקֶען מִיר , וֶוער הָאט דִיךְ גֶעמַאכְט פַאר אַזַא פְרַיין וֶוען נִישְׁט אִיךְ ? דוּ וָואלְסְט אויסגֶעלֶעבְּט דַיינֶע יָאהרֶען אוּנ וָואלְסְט נִישְׁט גֶעוואוּסְט וֶועלְכֶע יוּדֶענֶע דַארְף פָאהרֶען אוּנ וֶועלְכֶע נִישְׁט , אוּנ אַז אִיךְ זָאל וֶואלֶען וָואלְט אִיךְ גֶעקָאנְט קְרִינֶען אַיין אַנְדֶערֶען גוֹי אויף דַיין אָרְט .

– אוי נֵיין , דְוָואשֶׁע , דוּ הָאסְט אַ גְרויסֶען טָעוּת , נָאר נָאךְ וָואס זָאלֶען מִיר זִיךְ קְרִיגֶען ? לָאז זַיין דַיין גָאטְט מַיין גָאטְט , אָדֶער דֶעם בּוּלְוַואנָאוְוקֶער בֶּארֶערְם גָאטְט , אַלְץ אֵיינְס , אַבִּי דִי בָּאד אִיז אָבְּגֶעבְּרֶענְט גֶעוָוארֶען ; לָאמִיר בֶּעסֶער בֶּעטֶען אַז גָאטְט זָאל צוּ אוּנְז קֵיין זְלִידְנִיוְוקֶע בַּאשֶׁערֶען אַלֶע מָאל נַייֶע גוּטֶע יוּדֶעלֶעךְ , שֶׁאנֶע חֲזָנִים אוּנ אַ סַךְ אֵיינִיקְלֶעךְ , דֶעמָאלְט וֶועלֶען אוּנְזֶערֶע וַוייבְּלֶעךְ מִיט מִיר פָאהרֶען קֵיין בּוּלְוַואנָאוְוקֶע בִּיז מְשִׁיחַ׳ס צַייטֶען אוּנ מִיר וֶועט זַיין גוּט אוּנ דוּ , דְוָואשֶׁע , וֶועסְט אָבְּלֶעקֶען אַ בֵּיינְדִיל .

– בְּרֹאשׁ מֵיינְסְט דוּ אִין אֱמֶת אַז דוּ בִּיזְט דֶער עִיקָר , הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען דְוָואשֶׁע ווִי בַּאלֵייִדִיגְט דֶערפוּן וָואס עֶר הָאט גֶעזָאגְט אַז זִי וֶועט אָבְּלֶעקֶען אַ בֵּיינְדִיל .

– נָא , נָא , בֵּייזֶער דִיךְ נִישְׁט , דְוָואשִׁינִיוּ , לָאז זַיין אִיךְ אָדֶער דוּ לֶעקְין בֵּיינְדְלֶעךְ , עֶס אִיז אַלְץ אֵיינְס , אַבִּי בֵּיינְדְלֶעךְ , אָט גֶעהט בֶּעסֶער אַ יוּדֶענֶע . . .

עֶס עֶפֶענְט זִיךְ פְּלוּצִים דִי טְהִיר אוּנ עֶס גֶעהט אַרַיין אַ וַוייבִּיל , פַארְשֵׁעמְט , מִיט אַ וַויים קְלוֹמֶעקִיל אוּנְטֶער דֶעם אָרֶעם :

– דָא זִיצְט דְוָואשֶׁע דִי טוּקֶערְן ?

– אִיהר מֵיינְט דְוָואשֶׁע דִי מֶעקְלֶערְן ? הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען דְוָואשֶׁע .

– חָא , חָא , חָא , הָאט זִיךְ צוּלַאכְט טְרַייטִיל אוּנ הָאט אַזְשׁ אויפְגֶעהויבֶּען דִי בַּייטְשׁ , דָא , דָא וָואהנְט דְוָואשֶׁע דִי טוּקֶערְן , וֶוער וַוייסְט נִישְׁט וואוּ דְוָואשֶׁע דִי טוּקֶערְן זִיצְט ?

– אִיךְ בִּין אַ פְרֶעמְדֶע , אִיךְ וָואהן דָא נִישְׁט לַאנְג , מַיין מַאנְן אִיז שׁוֹין אַ יָאהר נִישְׁט גֶעוֶוען צוּ הויז , עֶר אִיז עֶרְשְׁט הַיינְט גֶעקוּמֶען .

– אַ פֶּעט בֵּיינְדִיל , הָאט טְרַייטִיל גֶעזָאגְט צוּ זִיךְ אִין דֶער שְׁטִיל .

– דְרַיי קֶערְבְּלֶעךְ , הָאט גֶעעֶנְטְוֶוערְט דְוָואשִׁי אִין אֵיינֶעם מִיט טְרַייטְלִין .

– צוּ טְהַייֶער , מַיין שְׁכֵנָה צָאהלְט פִינְף אוּנ זִיבְּצִיג קָאפּ׳ אָדֶער אַ קֶערְבָּעל .

– אַייֶער שְׁכֵנָה פָאהרְט אַלֶע מָאנְטַאג אוּנ דָאנֶערְשְׁטַאג , אוּנ אַז גָאטְט הָאט אַייךְ יָא גֶעהָאלְפֶען , מֶעג טְרַייטִיל בַּעל עֲגָלָה בַּיי אַייךְ עֶפִּים פַארְדִינֶען .

– נָא נֶעמְט אַנְדֶערְטְהַאלְבֶּען קֶערְבְּלֶעךְ .

– צוּ לִיעבּ אַייךְ צְוַויי קֶערְבְּלֶעךְ , נִישְׁט וֶוענִיגֶער .

– װען זשע פֿאָהרט איהר ?

– אָט באַלד , איהר האָט דען נישט געזעהן אַז די פֿוהר שטעהט שוין . זעצט אײַך אַנידער, זײַט מוחל און וואַרט צו אַ ביסעלע.

די פּרעמדע יודענע שפּאַרט זיך צו אָן אַ זײַט אַביסל צו וואַרטען . עס עפֿענט זיך די טהיר, מען שטעקט אַרײַן אַ קאָפּ און שרײַט :

– ר׳ טרײַטיל, דוואָשע , איהר זאָלט מיך למען השם היינט נישט אַוועק-וואַרפֿען, איך דאַרף פֿאָהרען , איך לויף נאָר אײַנזיינען דאָס קינד, געדענקט זשע למען השם, איך לאָז אײַך דאָ איבער מײַן קלומעקיל . זי טהוט אַ וואָרף אַ ווײַס בינטעל, גיט אַ קלאַפּ מיט דער טהיר און אַנטלויפֿט .

דאָס איז געװען חיים געצעס טאָכטער – יוסיל דעם איידעמס ווייב .

– נאָ , נאָ, גערה, גערה, אַזאַ גאָלד װעל איך אַוועקוואַרפֿען ? מיר דאַכט זיך זי זאָל מיר גאָר קיין פֿוהרגעלד נישט צאָהלען, וואָלט איך זי אויך מיטגענומען.

– חלעבין , טרײַטיל , עס איז אַ בזיון, אַזאַ אַלטער הונד ווי דו ביזט, זאָלסט דו נאָך אין זינגען האָבען אַזוינע נאַרישקייטען, שעם זיך חאָטש פֿאַר אַ פֿרעמד ווייבעל .

– וואָס זאָל איך מיך שעמען ? עס איז אַ יודישע זאַך , דאָס ווייסען אַלע זלידניוועקער אַז טרײַטיל האָט ליעב זײַנע פֿאַרשוינען. ווי זאָגט איהר, ווייבעל ? אָט װענין זיי אַ פֿרעמדע, לאָזען זיי זאָגען צו האָב איך זיך מיט וואָס צו שעמען ?

– וואָס קומט דיר אַרויס ? דו שמעקסט אָבער פֿאָרט אין פֿעלד אַרײַן נאָך גרינע אוגערקים .

– װער איך ? איך שמעק נאָך פֿעלד , זאָגסט דו ? האָט זיך טרײַטיל אַנידער-געשטעלט אויף די פֿיס, געגעבען אַ פּאַך מיט דער בײַטש און אַ פֿײַף מיט׳ן מויל, אײַן אַלטער בין איך ? איך קען באַשטעהן אַקעגען צעהן יונגע לײַט . וואָס זענען הײַנטיגע יונגע לײַט ? פֿון קוגעל פּנימער און פֿון פּיטשע בײַנער – אין גאַנצען אַ בלאָז, ער טהוט אַ בלאָז מיט דעם מויל און עטליכע פֿעדערן פֿון דוואָשים זײַפֿ פֿליהען אַוועק) – אָט דאָס ווענין זיי, ער האָט אָנגעוויזען אויף דער זײַט וואו די פֿעדערן זענין אַוועקגעפֿלויגען) , און טאַקי דאַריבער האָבען מיך מײַנע פֿאַר-שוינען ליעב .

– מען זאָל דיך , רבונו של עולם , אַזוי ליעב האָבען אין קבר , ווי זיי האָבען דיך ליעב .

– גלויבסט נישט ? נאָ גלויב נישט, מיך אַרט דאָס נישט , וואָס וואָלסט דו אָבער געזאָגט ווען דו זאָלסט זעהן ווי איך פֿאָהר אַזוי מיט זיי אין וועג , דרויסען איז קאַלט, פֿון דעם הימעל בלאָזט , און חאָטש ווער צועצט קנאַקענדיג זעהט מען נישט קיין קרעטשמע וואו מען זאָל קענען נעמען אַביסל בראָנפֿין , – זאָלסט דו אַ שטײַגער זעהן ווי איך וואַרף מיך אַרײַן אין וואָגען , דאָ וועהרד צווישען זיי אַ געלעכטער, די שרײַט : „אַ פֿוס״, די – „אַ האַנד״, די לאַכט און שרײַט : – צוקוועטשט נישט מײַן קינד , און אַלע לאַכען מיט טרײַטלען אַז עס איז אַ מחיה . –

– גֶעה שׁוין אִין דֶער עֶרְד אַרַיין, אָט גֶעהט בֶּעסָער אַיימִיצֶער.

עֶס עֶפֶענְט זִיךְ פַאוָואלְיֶע דִי טְהִיר אונ עֶס רוקְט זִיךְ אַרַיין אַ יוּדֶענְע פוּן אַ יָאהר פֶערְצִיג, אַ בִּיסֶעלֶע סוּטִילֶעוַואטֶע, מִיט אַ סַךְ וַוייסֶע קְלוּמֶעקְלֶעךְ אִין דִי הֶאנְד, דָאס אִיז גֶעוֶוען חַייטְשֶׁע דִי גְרִינֶע, דִי גֶעוִויסֶע אֵשֶׁת חַיִל, וֶועלְכֶע אִיהר גֶערֶענְקְט גֶעוִוים פוּן אָנְהויבּ פוּן אונזֶער עֶרְצֶעהלוּנְג.

– חַא, חַא, חַא, הָאט זִיךְ טְרַייטִיל צוּלַאכְט, חַייטְשֶׁע פָאהרְט אויךְ, וִוי לַאנְג אִיז אַז דוּ בִּיסְט גֶעוֶועזֶען? אַלֶע מָאנְטָאג אונ דָאנֶערְשְׁטָאג פְלִיהט זִי אִין מִקְוֶה.

– זָאלְסְט אַזוי אִין זִינְגֶען הָאבֶּען צוּ לֶעבֶּען וִוי אִיךְ הָאבּ אִין זִינְגֶען דִי מִקְוֶה, וִוי אִיךְ קֶען גָאר פֶאהרֶען, וִוי אִיךְ קֶען אַוֶועקְוַוארְפֶען דִי קְרָאם, נָאר אַ קְרֶענְק אויךְ אִיהם, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִיךְ זָאל אִיהם פַּטֶר׳ן פוּן דֶער וֶועלְט, וָואלְט אִיךְ גֶעוואוּסְט אַז אִיךְ לֶעבּ. אַזוי דֶערְגֶעהְט עֶר מִיר גָאר דָאס בִּיסל יָאהרֶען. אַלְצְדִינְג הָאט עֶר אַרויפְגֶעלֶעגְט אויף מַיין קָאפּ, דִי קְלֵייט אִיךְ, דִי שְׁטוּבּ אִיךְ, דִי קִינְדֶער אִיךְ, אונ אַז מֶען דַארְף פָאהרֶען – אִיז אויךְ אִיךְ . . . אִיךְ זָאל אַזוי מִיט דִיר, טְרַייטִיל, אונ מִיט דִיר, דְוָואשֶׁע, – בִּיחְט דָאךְ אַוַודְאַי אַיין עֶהְרְלִיכֶע יוּדֶענֶע – בַּאהִיט זַיין פַאר אַלֶעם בֶּעז, אָט זִיצְט אַ פְרֶעמְד וַוייבֶּעל, זִי אִיז מַיין עֵדוּת – אַז אִיךְ דַארְף הָאבֶּען דִי מִקְוֶה וִוי מִיר דַארְפֶען הָאבֶּען שְׁלֶעכְטְס אונ יוּדֶען דֶעם גָלוּת, נָאר וָואס זָאל אִיךְ טְהוּן? אַ קְרֶענְק אִין זַיינֶע בֵּיינֶער, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! אַז אִיךְ וֶועל אי״ה מִיט אַייךְ אַלֶע צוּרִיקְקוּמֶען פוּן דֶעם וֶועג. זָאל אִיךְ אִיהם נָאר טְרֶעפֶען מִיט דִי פִּים צוּ דֶער טְהִיר, וָואלְט אִיךְ שׁוין אויךְ גֶעוואוּסְט אַז עֶס אִיז דָא אַ וֶועלְט. אִיבֶּער אִיהם, אִיבֶּער אִיהם הָאבּ אִיךְ אַלֶע צָרוֹת.

– וֶוער זְשֶׁע גֵייטְה אַייךְ? זִיצְט מֶען אִין דֶער הַיים, פָאלְגְט מֶען אִיהם נִישְׁט, אִיהר זֶענְט דָאךְ חַייטְשֶׁע, עֶפִּים נִישְׁט אַזַא יוּדֶענֶע וָואס אִיהר דַארְפְט אַלְץ יֶענֶעם פָאלְגֶען, הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען דְוָואשֶׁע מִיט אַ רַחֲמָנוּת פָּנִים.

– פָאלְגֶען? חָאלֶערֶע זָאל אַרַיין אִין זַיין בּויךְ, אִין אַלֶע זַיינֶע אֵבָרִים, עֶר זָאל זִיךְ רַאטְשְׁקִיוֶוען אויף אַלֶע פִיער, אַז קֵיין שׁוּם דָאקְטָאר זָאל אִיהם נִישְׁט קֶענֶען הֶעלְפֶען! אָט הָאט אִיהר אַייךְ פָאלְגֶען!

– אָבֶּער פָארְט וִוי אַזוי לָאזְט זִיךְ אַ יוּדֶענֶע אַזוי טְרֶעטֶען פוּן אַ מַאנְן אויף דֶעם קָאפּ? אִיהר זֶענְט דָאךְ אַ מוּטֶער פוּן קִינְדֶער, אִיהר דַארְפְט דָאךְ אויף אַייךְ אַלֵיין רַחֲמָנוּת הָאבֶּען, עֶר קֶען דָאךְ אַייךְ אַזוי חַס וְשָׁלוֹם טַאקִי אַזוי דֶערְגֶעהן אַיין עֶק. וֶוען אִיהר לָאזְט זִיךְ אַזוי טְרֶעטֶען.

– טְרֶעטֶען זָאלֶען אִיהם, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַלֶע בֵּייזֶע יָאהר, אַלֶע שֵׁדִים אונ רוּחוֹת! דִי גְדֶערִים אונ דִי קִישְׁקֶעס זָאלֶען אִיהם אַרויסְקְרִיכֶען, הִינְד זָאלֶען זֵיי שְׁלֶעפֶּען אונ נִישְׁט וֶואלְלֶען עֶסֶען, אָט הָאט אִיהר אַייךְ טְרֶעטָען!

– מֶען שְׁטֶעלְט זִיךְ אָבֶּער אַנִידֶער אַיינְמָאל אִיבֶּער אַלֶע מָאל „נֵיין”, וֶועט מוּזֶען גְלֵייבֶּען נֵיין, וָואס אִיז? אִיהר זֶענְט עֶפִּים אַ פִּיצֶעלֶע מַיידֶעלֶע, וָואס מֶען דַארְף אַייךְ

פיקען אונטער דער צונג? מען שעמט זיך גאר נישט און מען שטעלט זיך אנידער.

– שטעלען זאל מען איהם, רבונו של עולם, נאר פיאווקים אויף אלע אדערן אפילו אויף די אויגען! אט האט איהר אייך שטעלען! וואס זאל איך טהון צו מיינע פינסטערע יאהרען? ליעבע דוואשע! אז ער – מיין דאליע, טרייבט מיך מיט שטעקענס, טרייבען זאל עס איהם רבונו של עולם פון קדחת, פון חאלערע, פון אלע בייזע קראנק! ער זאגט אז ער דארף אוועק פאהרען אויף היינטיגען שבת צום רבין, זאגען זאל ער שוין צום לעצטען מאל ווידוי, רבונו של עולם!

– נא פאלגט מען איהם נישט.

– איך האב דאך אייך שוין געזאגט – פאלגט נישט, פאהרט נישט, וועל איך זיך פארזינדיגען די וועלט און יענע וועלט און אלע זיבען וועלטען און וועל מיר שוין קיין ארט נישט קענען געפינען, מען איז דאך א יודישע טאכטער! קען איך דען נישט וואללען אז עס קומט די צייט. אבער ווי לאנג קרענקט ער ווי איך וועל מיך איבער איהם, איבער אזא ווייסטער דאליע מיך פארזינדיגען אויף אייביגע יאהרען און...

ד.

ווייבערשע רייד.

א קליינער לארם נעבען דער טהיר האט איבערגעשלאגען חיימשים רייד.

די טהיר האט זיך עפים אלע מאל געעפענט און פארמאכט, אלע האבען זיך געווארפען צו דער טהיר.

– געה שוין אריין, נא וואס שעמסט דו זיך דא? האט זיך געהערט א קול פון הינטער דער טהיר צואמען מיט דעם סקריפ פון דער טהיר, וועלכע האט זיך באלד ווידער פארמאכט.

ווער ווייסט ביז ואנען און וויפיעל מאל די טהיר וואלט זיך געוועזען געעפענט און פארמאכט, ווען טרייטיל זאל נישט געוועזען צוגעהן און שטארק אויפעפינען די טהיר; דעמעלט האט זיך פאוואליע אריינגעקוקט שפרינצע-זלמן-מאטעל-געלעס די זרידניטשקע, און האט פאר זיך מיט ביידע האנד געשטופט איהר טאכטער, חנה, וועלכע האט נישט לאנג חתונה געהאט. נאך זיי האט זיך אויך פאמאליע אריינגערוקט איהר מאנן, בעריל פלאסטער, ער האט נאכגעטראגען עטליכע קלומעקלעך.

דאס איז די איינגענע חנה, וועלכע ווי די לעזער געדענקען, האט מיידיל-ווייז, ווען זי האט געחאפט „א געזאגעכטס" מיט דוד'ן, בשעת דער שרפה פון דער באר, האט זי געזאגט אז זי וועט קיין מאל נישט חתונה האבען. נאר ווי איהר זעהט, אין די דריי יאהר האט זי זיך איבערצייגט אז מען מוז חתונה האבען.

פַאר וָועמֶען הָאט זִי חַתוּנָה גֶעהַאט ? עֶס פַארְשְׁטֶעהְט זִיךְ אַז נִישְׁט פַאר דֶעם וָואס זִי הָאט לִיעבּ גֶעהַאט – פַאר אִיהר דָוִד׳ן. חַנָה הָאט אֲפִילוּ דֶערפוּן אַבִּיסֶל יְסוּרִים גֶעהַאט, נָאר דָאס אִיז אוֹיךְ קֵיין גְרוֹיס אוּמְגְלִיק נִישְׁט, וִוי זָאגְט מֶען עֶפִּים : פוּן אַלֶע לִיעבֶּעס לָאזְט זִיךְ אוֹיס אַ טַייךְ, אֲפִילוּ אִין דִי גְרֶעסְטֶע שְׁטֶעדְט, הַיינְט קֶענְט אִיהר שׁוֹין פַארְשְׁטֶעהֶן וָואס פַאר אַ טַייךְ עֶס וֶוערְט פוּן אַ לִיעבֶּע אִין אַזַא מִין שְׁטָאדְט וִוי זְלִידְנִיוְוקֶע.

אוּמְגְלִיקְלִיכֶע חַנָה! אַז דִי מוּטֶער הָאט אִיהר גֶעזָאגְט : וִוי דֶערְלֶעבּ אִיךְ שׁוֹין צוּ שְׁטֶעהֶן אוּנְטֶער דַיין חוּפָּה! הָאט זִי נָאר נִישְׁט גֶעעֶנְטְוֶוערְט – זִי הָאט זִיךְ נָאר גֶעטְרַאכְט : אִיךְ וֶועל זָאגֶען דֶער מַאמֶען, אַז אֲפִילוּ פַאר דָוִד׳ן וֶועל אִיךְ אוֹיךְ נִישְׁט חַתוּנָה הָאבֶּען...

אוּנ זִי הָאט דָאס טַאקִי גֶעזָאגְט דֶער מוּטֶער... זִי הָאט בַּאלְד בַּאקוּמֶען אַ תְּשׁוּבָה :

– קוּק זִי נָאר אָן, וָואס אִיז אֲפִילוּ פַאר דָוִד׳ן ? קֵיין קַאטָאוֶועס נִישְׁט! וֶוער אִיז זַיין מַאמֶע אוּנ וֶוער אִיז אִיהר טַאטֶע ? פוּן וֶועמֶען קוּמְט אַרוֹיס אִיהר מַאמֶע ? זִי דַארְף זִיךְ, דַאכְט מִיר, נָאךְ וַואשֶׁען אִין צֶעהֶן וַואסֶערן אַיידֶער עֶס זָאל מִיר אָנְשְׁטֶעהֶן מִיךְ מְשַׁדֵךְ צוּ זַיין מִיט אִיהר. וֶוען עֶס זָאל קוּמֶען אַ שַׁדְכָן מִיר אָנְשְׁלָאגֶען אַזַא שִׁידוּךְ, וָואלְט עֶר גֶעעֶפֶּענְט בַּיי מִיר מִיט דֶעם קָאפּ דִי טְהִיר, אוּנ דוּ – מַיין אֵייגֶען קִינְד, מַיין בְּלוּט אוּנ פְלֵייש, הָאסְט נָאךְ אַזַא פִּיסְקַאטְשׁ מִיר פָארְצוּלֶעגֶען אַזַא שִׁידוּךְ. אוּנ וָואס אִיז נָאר דַיין גֶעשֶׁעפְט צוּ זָאגֶען דֵעוֹת אוֹיף אַ שִׁידוּךְ ? הָאסְט ב״ה אַ מַאמֶע בִּיז הוּנְדֶערְט אוּנ צְוַואנְצִיג יָאהר, וָואס מֶען דַארְף אִיהר, ב״ה נִישְׁט פִּיקֶען דִי צוּנְג, אוּנ וַוייסְט וָואס עֶס שְׁטֶעהְט אָן אוּנ וָואס נִישְׁט.

– מַאמֶע, אִיךְ זָאג דֶען אַז אִיךְ ווִילל חַתוּנָה הָאבֶּען פַאר אִיהם ?

– וָואס הָאסְט דוּ נָאר צוּ זָאגֶען אוּנ וֶוער הֶערְט דִיךְ ? הָאט אִיהר דִי מוּטֶער גֶעעֶנְטְוֶוערְט.

פוּן דֶעמֶעלְט אָן הָאט זִי שׁוֹין מִיט אִיהר וֶוענֶען דֶעם נִישְׁט גֶערֶעדְט אוּנ גִישְׁט גֶעפְרֶעגְט.

שְׁטִיל אָהן וֶוארְטֶער פְלֶעגְט חַנָה אוֹיסהֶערֶען דֶעם שַׁדְכָן וִוי עֶר פְּלֶעגְט רֶעדֶען שִׁידוּכִים, שְׁטִיל אָהן וָוארְטֶער אִיז זִי אַ כַּלָה גֶעוָוארֶען, אוּנ אָהן וָוארְטֶער הָאט זִי חַתוּנָה גֶעהַאט.

יָא, אָהן וֶוארְטֶער!... חַנָה הָאט אַזוֹי חַתוּנָה גֶעהַאט וִוי דֶער גְרֶעסְטֶער טְהֵייל יוּדִישֶׁע טֶאכְטֶער הָאבֶּען חַתוּנָה : מֶען פְרֶעגְט נָאר נִישְׁט בַּיי זֵיי, זֵיי וַוייסֶען כִּמְעַט נִישְׁט וִוי מֶען שְׁפִּיעלְט מִיט זֵייעֶר לֶעבֶּען אַזוֹי גְרִינְג, אַזוֹי וָואלְוֶועל, פּוּנְקְט וִוי מֶען פַארְקוֹיפְט עֶטְלִיכֶע אַרְשִׁין צִיץ אוֹיף אַ קְלֵייד, מֶען פִיהְרְט זֵיי אוּנ זֵיי גֶעהֶען נָאךְ וִוי שָׁאף, וֶועלְכֶע גֶעהֶען אֲפִילוּ אִין פַייעֶר אַרַיין וֶוען מֶען פִיהְרְט זֵיי אַהִין.

צוּ דֶער חַתוּנָה הָאט שְׁפְּרִינְצֶע דִי מְחוּתֶּנֶת׳טֶע נִישְׁט גֶעזְשַׁאלֶעוֶועט אוּנ גֶערוּנְגֶען אַ בַּאזוּנְדֶערֶע פוּהְר אוּנ אִיז מִיט דֶער כַּלָה מִיטְגֶעפָאהְרֶען קֵיין בּוֹלְוַואנָאוְוקֶע, נָאר אַזַא

לוּקסוּס וִוי אַ בַּאווּנְדֶערְעַ פוּהְר ,קֶען מֶען נָאר אויספִּיהְרֶען אַיין מָאל , וֶוען מֶען אִיז אַ כַּלָה, אָבֶּער נִישְׁט שְׁטֶענְדִיג . וִוי אִיז דָאס גֶעוֶועזֶען מִיט שְׁפְּרִינְצֶעס בֵּייטֶעל ?

שְׁפְּרִינְצֶע הָאט זִי גֶעלֶערְנְט טְהוּן וָואס זִי טְהוּט, ד. ה. וָואס אַלֶע זְלִידְנִיוְוקֶער וַוייבֶּער אוּנ וַוייבְּלֶעךְ טְהוּן : גֶעהֶען צוּ דְוָאשֶׁען , פָאהרֶען מִיט טְרַייטְלֶען . נָאר חָאטְשׁ הַאקְט אוּנ בְּרָאקְט זִי, הָאט זִי נָאר גֶעוַויינְט אוּנ גֶעווַיינְט , אוּנ נִישְׁט גֶעוָואלְט פָאהרֶען. דִי מוּטֶער הָאט זִי גֶעזִידָעלְט, גֶעשָׁאלְטֶען וִויפִיעל זִי הָאט נָאר גֶעקֶענְט אוּנ אַלֵיין אויךְ גֶעוַויינְט :

– סְפַּייטְשׁ, בַּיי לַייטֶען זֶענֶען דִי קִינְדֶער גָאר אַנְדֶערְשׁ, אַ מֵיידֶעל הָאט חַתוּנָה אוּנ וַוייסְט דֶערְנָאךְ אַלֵיין וִוי זִיךְ צוּ פִיהְרֶען, מֶען דַארְף זִי גָאר נִישְׁט לֶערְנֶען, נָאר בַּיי מִיר , אוּמְשְׁטֵיינְס גֶעזָאגְט, דַארְף זַיין נִיט וִוי בַּיי יוּדֶען . וָואס אִיז זִי עֶפִּיס אַזַא פִּיצֶעלֶע קִינְד אִיךְ זָאל הָאבֶּען מִיט אִיהר צוּ טְהוּן מִיט אַזוינֶע גֶעשֶׁעפְטֶען ?

נָאר אַז זִי הָאט גֶעזֶעהְן אַז עֶס הֶעלְפְט נִישְׁט קֵיין שְׁרַייֶען אוּנ קֵיין זִידְלֶען , הָאט זִי זִיךְ אויךְ מְיַשֵׁב גֶעוֶועזֶען – וָוארוּם וִוי זָאגְט מֶען : וָואס טְהוּט דֶען נִישְׁט אַ מַאמֶע פַאר אַ קִינְד ? – אוּנ הָאט זִיךְ אַזוֹי אויסגֶערֶעכֶנְט , אַז עֶס זָאל אִיהר אויסקוּמֶען צוּ פָאהרֶען אִין אַיינֶעם מִיט אִיהר טָאכְטֶער . בֶּערִיל , וֶועלְכֶער אִיז אִין דֶעם טָאג גֶעבִּיךְ גֶעבְּלִיבֶּען אַלֵיין אָהן זַיין שְׁפְּרִינְצֶען אוּנ אָהן זַיין טָאכְטֶער , אִיז זַיי גֶעגַאנְגֶען בֶּעגְלַייטֶען, אוּנ וִוידֶער וֶוער זָאל מַאכִי שְׁפְּרִינְצֶען נָאכְטְרָאגֶען דִי אַלֶע קְלוּמִיקֶעס וֶוען נִיט בֶּערִיל ? וֶואס אִיז, זִי הָאט דֶען דָאס נִישְׁט פַארְדִיעֶנְט בַּיי אִיהר מַאנְן ?

– אַ גוּט הֶעלְף אַייךְ ! הָאט זִי גֶעזָאגְט חַייטְשֶׁען , וֶוען עֶס הָאט זִיךְ גֶעעֶפֶענְט דְוָאשֶׁעס טְהִיר אוּנ זִי הָאט זִי דֶערְזֶעהְן , – אַגוּט הֶעלְף אַייךְ , דְוָאשֶׁע ! – טְרַייטִיל פָאהרְט שׁוֹין בַּאלְד ? אָט אַזוֹי , לִיעבֶּע חַייטְשֶׁע , הָאט כֶען , אַז מֶען וֶוערְט אַ יוּדִישֶׁע טָאכְטֶער אוּנ מֶען הָאט אַ מַאנְן מִיט קִינְדֶער ! בֶּערִיל, הָאט זִי זִיךְ אוּמְגֶעקֶעהְרְט צוּ אִיהר מַאנְן , וָואס שְׁטֶעהְסְט דוּ ? לֶעג אַנִידֶער דִי קְלוּמִקְלִיךְ אוּנ גֶעה אַהֵיים , וֶוער וַוייסְט וָואס עֶס טְהוּט זִיךְ שׁוֹין אִין דֶער הֵיים אָהן מִיר ? . . .

בֶּערִיל הָאט אָהן וֶוארְטֶער אַוֶועקגֶעלֶעגְט דִי קְלוּמִיקְלֶעךְ אוּנ אִיז זִיךְ אַוֶועקגֶעגַאנְגֶען .

– אַזוֹי אִיז אַז מֶען וֶוערְט, הָאט שְׁפְּרִינְצֶע וַוייטֶער אָנְגֶעהוֹיבֶּען – אִימְשְׁטֵיינְס גֶעזָאגְט, גָאטְט זָאל סִיךְ נִישְׁט שְׁטְרָאפֶען פַאר דִי רֵייד , אַז מֶען וֶוערְט אַ בַּעל בַּיִת-טֶע , אַיידֶער מֶען רַייסְט זִיךְ אַרוֹיס פוּן דֶער שְׁטוּב ! דָאס דַארְף מֶען אָנְזָאגֶען, יֶענְץ דַארְף מֶען טְהוּן . אוֹי , אַ דוּנֶער הָאט מִיךְ , אוֹיף מַיינֶע שׂוֹנְאִים גֶעזָאגְט , דֶערשְׁלָאגֶען , אִיךְ הָאב שׁוֹין גָאר פַארְגֶעסֶען ! אִיךְ מִיט אַייךְ, לִיעבֶּע חַייטְשֶׁע, מִיט אַלֶע אוּנְזֶערֶע גוּטֶע פְרַיינְד אוּנ כְּלַל יִשְׂרָאֵל זָאלִין אַזוֹי פַארְגֶעסֶען אָן בָּאז וִוי אִיךְ הָאב פַארְגֶעסֶען . . . בֶּערִיל ! בֶּערִיל ! הָאט זִי אָנְגֶעהוֹיבֶּען שְׁרַייֶען אוּנ אִיז אַרוֹיסגֶעלָאפֶען אִיהם צוּרִיקְרוּפֶען , נָאר בֶּערִלִין הָאט מֶען שׁוֹין נִישְׁט גֶעזֶעהְן , אוּנ זִי הָאט זִיךְ צוּרִיק אוּמְגֶעקֶעהְרְט .

– אָט , אִימְשְׁטֵיינְס גֶעזָאגְט , דֶער קָאפּ אִיז מִיר אַזוֹי פַארְשְׁלָאגֶען אַז אִיךְ הָאב גָאר פַארְגֶעסֶען אוּנ אִיהם הָאט עֶס שׁוֹין אַוֶועקגֶעטְרָאגֶען , טָאמֶער וַוייסְט אִיהר וָואס עֶר

הָאט קיין צַייט נִישְׁט ? זַיינֶע גֶעשֶׁעפְטֶען זֶענֶען קיין קַאטָאוֶועס נִישְׁט, אִיהר ווייסְט דָאךְ, לִיעבֶּע חַייטְשֶׁע – אִיהר זָאלְט מִיר גֶעזוּנְד זַיין – וָואס הָאבּ אִיךְ פוּן אִיהם ? חְלֶעבֶּען, עוֹלָם הַבָּא וֶועל אִיךְ אַזוי אויךְ הָאבֶּען, ווייל וָואס הָאבּ אִיךְ אַזוינְס גֶעזִינְדִיגְט פַאר דֶעם וָואס לֶעבְּט אַייבִּיג ? ... אוי, אַ דוּנֶער הָאט מִיךְ דֶערְשְׁלָאגֶען ! אִיךְ וָואלְט נָאךְ פָארְט גֶעלָאפֶען אַהַיים, אָדֶער גֶעשִׁיקְט מַיין חַנָה-לֶע, אִיךְ זָאל וִויסֶען אַז ר׳ טְרַייטִיל וֶועט נָאךְ אַזוי גִיךְ נִישְׁט פָאהרֶען.

– וָואס הָאט אִיהר דֶען אַזוינְס פַארגֶעסֶען אִין דֶער הַיים ? הָאט זִי גֶעפְרֶעגְט חַייטְשֶׁע.

– וָואס אִיךְ הָאבּ פַארגֶעסֶען ? אִיהר גֶעדֶענְקְט דָאךְ דֶעם הָאן וָואס אִיךְ הָאבּ אויף דֶעם פַאר פִּיעְרְוָואכֶענְדִיגֶען יָרִיד גֶעקוֹיפְט בַּיי דֶער עֲרֵלִית, אִיהר הָאט אִיהם דַאכְט זִיךְ אויךְ גֶעדוּנְגֶען, חְלֶעבֶּען עֶס וואוּנְדֶערְט מִיךְ וָואס אִיהר הָאט נִישְׁט פְּרִיבַּאוִוט צְוַויי גְרָאשֶׁען, וָואלְט אִיהר אִיהם גֶעוֶוען גֶעקוֹיפְט, אִיהר זָאלְט אִיהם הַיינְט אָנְקוּקֶען וָואלְט אִיהר אִיהם גָאר נִישְׁט דֶערקֶענְט ; עֶר וֶועט אִין דֶער טְהִיר נִישְׁט אַרַיין, אוּנ אִיךְ הָאבּ גָאר פַארְגֶעסֶען אַז אִיךְ דַארְף אִיהם הַיינְט שְׁחְטֶען, עֶר הָאדֶעוֶועט זִיךְ שׁוֹין בַּיי מִיר זֶעקְס אוּנ צְוַואנְצִיג טֶאג, אוּנ דָא הָאבּ אִיךְ נָאךְ פַארְגֶעסֶען צוּ פַארְבִּינְדֶען דֶעם זַאק פְּרָאסֶע, וֶוער ווייסְט צוּ אִיךְ וֶועל אִיהם גָאר נָאךְ טְרֶעפֶען, אַז מִיר וֶועלֶען בְּשָׁלוֹם קוּמֶען צוּרִיק, חְלֶעבֶּען אַ שָׁאד, דָאס הַארְץ ווייינְט מִיר אַז אִיךְ דֶערְמַאן מִיךְ... עֶר קָאסְט מִיךְ שׁוֹין בְּוַדַאי – אִיךְ ווייס גָאר נִיט וִויפִיעל. אוּנ ווידֶער דִי שַׁבָּת-דִיגֶע שִׁיסֶעל, וֶועלְכֶע אִיךְ הָאבּ בִּירוּשָׁה פוּן מַיין מַאמֶען, זִי זָאל הָאבֶּען דֶעם לִיכְטִיגֶען גַן עֵדֶן, וָואס זִי הָאט מִיר דֶערְצֶעהלְט אַז וֶוען דֶער טַאטֶע אִיז גֶעפָאהרֶען קיין בְּרָאד, הָאט עֶר פַאר אִיהר בַּאצָאהלְט אַ זִילְבֶּערן קֶערְבִּיל, הַיינְט אִיז זִי גֶעווים וֶוערְטָה...

דָאס פְרֶעמְדֶע ווייבֶּעל, וֶועלְכֶע אִיז דִי גַאנְצֶע צַייט גֶעזֶעסֶען אָן אַ זַייט אוּנ הָאט אויסְגֶעהֶערְט אַלֶץ וָואס זַיי הָאבֶּען גֶערֶעדְט, הָאט זִיךְ פַּאוָואלִי צוּגֶערוּקְט נֶעהֶנְטֶער אוּנ זִיךְ פְּלִיצִים אָנְגֶערוּפֶען :

– אִיךְ בִּין אַ פְרֶעמְדֶע, אִיךְ הֶאר אַלֶץ וָואס אִיהר רֶעדְט. אִיךְ בִּין נִישְׁט פוּן קיין גַאנְץ גְרויסֶער שְׁטָאדט, נָאר פָארְט נִישְׁט אַזַא קְלֵיינְשְׁטֶעדְטֶעלְדִיגֶע ווִי אַ זְלִידְנִיוֶוקֶער, אִיהר זָאלְט מִיר מוֹחֵל זַיין וָואס אִיךְ הָאבּ אַייךְ אִיבֶּערְגֶעשְׁלָאגֶען, אִיךְ בִּין אויךְ אַ יוּדִישֶׁע טָאכְטֶער, אִיךְ הֶאר אַלֶץ ווִי אִיהר רֶעדְט פוּן דֶעם הָאן אַז אִיהר הָאט אִיהם גֶעהַאנְדֶעלְט אַ מְצִיאָה...

– מֶען זָאל אִיהם נָאר הַיינְט בַּיי מִיר נִישְׁט פַארְגֶעסֶען צוּ שְׁחְטֶען. וָואלְט עֶר טַאקִי גֶעוֶוען אַ מְצִיאָה וָואס קֶען זַיין וֶועלְוֶועלֶער פוּן צְוַויי אוּנ פֶערְצִיג גְרָאשֶׁען אַ הָאן ?

– אִיךְ מוּז אַייךְ זָאגֶען דֶעם אֱמֶת אַז דָאס אִיז אויךְ פוּן דִי יוּדִישֶׁע כָּשֵׁרָה מְצִיאוֹת וָואס קָאסְטֶען שְׁטֶענְדִיג אַ סַךְ טְהַייעֶרֶער אוּנ מֶען הָאט קיין מָאל פוּן זַיי קיין הֲנָאָה נִישְׁט. אִיךְ בִּין אויךְ ב״ה, אִיךְ זָאל נִישְׁט פַארְזִינְדִיגֶען, אַ בַּעַל בַּיִת-טֶע בִּיז הוּנְדֶערְט אוּנ צְוַואנְצִיג יָאהר, אִיךְ פְּלֶעג אויךְ אַזוי מַיינֶען, נָאר אִיךְ הָאבּ מִיט מַיין מַאנן זָאל לֶעבֶּען אַ צַייט גֶעלֶעבְּט אִין אַ גְרויסֶער שְׁטָאדט, הָאבּ אִיךְ מִיר אִיבֶּערְצַייגְט, אַז דִי אַלֶע יוּדִישֶׁע מְצִיאוֹת קָאסְטֶען אוּנְז אַ סַךְ טְהַייעֶרֶער. אָט וֶועל אִיךְ אַייךְ ווייזֶען וָואס אוּנְז,

יוּדִישֶׁע וַוייבֶּער, קָאסְט אַ הָאן, ווייל אִין דֶער אֱמֶת צְוֵויי אוּנ פֶערְצִיג גְרָאשֶׁען אַ הָאן, וָואס קֶען נָאךְ זַיין וְויעלְוֶועלֶער? נָאר לָאמִיר זֶעהָען וָואס קָאסְט אוּנְז אַזַא הָאן: וֶוען קוֹיפְט אַ יוּדִישֶׁע טָאכְטֶער אַ הָאן? נָאר אַז עֶס אִיז אַ יְרִיד, אָדֶער אַ מַארְקְטָאג. ווייל אִין אַ פְּשׁוּטֶען טָאג, ווִי וֶועט זִי קֶענֶען קוֹיפֶען אַ מְצִיאָה? אִין אַזַא טָאג גֶעהט אַ יוּדִישֶׁע בַּעַל-בַּיִת-טֶע אַרוּם, דִינְגְט בַּיי דֶעם בַּיי יֶענֶעם גוֹי, אַיינֶע זוּכְט אוֹיסצוּדִינְגֶען בַּיי דֶער אַנְדֶערֶער, עֶס קוּמְט צוּ מַחֲלוֹקֶת, מֶען זִידֶעלְט זִיךְ, בִּיז מֶען הַאנְדֶעלְט אוֹיס דִי מְצִיאָה אוּנ מִיט גְרוֹיס בֶּהָלוֹת בְּרֶענְגְט מֶען זִי אַהֵיים. – אִיצְט הֵייבְּט זִיךְ אָן דִי דַאֲגָה מִיט הָאדֶעוֶוען, עֶס טְהוּט זִיךְ חוֹשֶׁךְ אַז דִי דִיעַ֫סְט פַּארְגֶעסְט צוּ דֶער צַייט דֶעם הָאן צוּ גֶעבֶּען פְּרָאסֶע. אוּנ וֶוענִינְסְטֶען מוּז מֶען דֶעם הָאן הָאדֶעוֶוען חָאטְשׁ דְרַיי וָואכֶען, אָט אִין דֶער צַייט וָואס טְהוּט עֶר נִישְׁט אִיבֶּער! ווִי צוּבְּרֶאכְט עֶר נִישְׁט עֶטְלִיכֶע גְלֶעזֶער, טֶעלֶער, אַ פָּאר שִׁיסְלֶען, אַ צְווֵיי שׁוּיבֶען אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע שְׁטוּב זַאכֶען; הַיינְט ווִי צוּ סְקַאלִיטְשִׁיט עֶר נִישְׁט עֶטְלִיכֶע קִינְדֶער! אוֹיסֶער דֶעם פַארְגֶעסְט נִישְׁט אַז אִיבֶּער אִיהם קֶען קַיין מָאל נִישְׁט זַיין אִין שְׁטוּב אוֹיפְגֶערוֹימְט, חוּץ וָואס עֶר טְהוּט אָן אַנְדֶערֶע צָרוֹת דֶער בַּעַל-בַּיִת׳טֶע, ווִי לְמָשָׁל, אַז עֶר פַארְשְׁמִירְט אַ בְּלַאט לָאקְשֶׁען, אָדֶער עֶר לָאזְט בַּיי נַאכְט נִישְׁט שְׁלָאפֶען. בַּארֶעכֶענְט נָאךְ דֶעם וָואס דִי מְצִיאָה קָאסְט אַייךְ. פֶאר וֶועלְכֶער אִיהר הָאט טַאקִי נִישְׁט מֶעהר גֶעצָאהלְט ווִי צְווֵיי אוּנ פֶערְצִיג גְרָאשֶׁען!

שְׁפְּרִינְצֶע אוּנ דִי אִיבְּרִיגֶע וַוייבֶּער וֶועלְכֶע הָאבֶען אִין דָער צַייט וָואס דָאס פְּרֶעמְדֶע וַוייבֶּעל הָאט גֶערֶעדְט, זִיךְ גֶאהֶנְטֶער צוּזַאמֶען גֶערוּקְט, הָאבֶּען אִיצְט פַארְצוֹיגֶען דִי מַיילֶער, אוּנְמֶערְגֶעשְׁפַּארְט זִיךְ מִיט דֶער רֶעכְטֶער הַאנְד, גֶעמַאכְט רַחֲמָנוֹת פְּנִימֶער. שְׁפְּרִינְצֶע הָאט מִיט אַ פַארְוֵויינְט פְּרוּם פָּנִים זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען:

– אִיז עֶס דֶען נִישְׁט אַזוֹי? יוּדֶען גֶעפִינֶען זִיךְ אִין גָלוּת אוּנ יוּדִישֶׁע טֶאכְטֶער וֶוערֶען פַארְשְׁוַוארְצְט, אַז אֲפִילוּ פוּן אַ הָאן וָואס זֵיי קוֹיפֶען אִין שְׁטוּב אַרַיין, הָאבֶען זֵיי אוֹיךְ צָרוֹת. בַּיי קְרִיסְטֶען וָואס הָאבֶען אֶפְשַׁר פֶערְצִיג הֶאהנֶער, הוּנְדֶערְט הִיהנֶער אוּנ פִיעל אַנְדֶערֶע עוֹפוֹת, אִיז גָאר נִישְׁט, בַּיי זֵיי דְרֶעהֶען זִיךְ דִי עוֹפוֹת שְׁטֶענְדִיג אַרוּם אוֹיף דֶער גַאס, אַרוּם דֶער שְׁטוּב, אוּנ וֶוערֶען נִישְׁט פֶערְפַאלֶען, וַוייעֶר עֶסֶען קָאסְט זֵיי קַיין גֶעלְד נִישְׁט, זֵיי גֶעפִינֶען זִיךְ דָאס עֶסֶען אוֹיף דֶער גַאס, נָאר בַּיי יוּדֶען – מֶען זָאל נִישְׁט זִינְדִיגֶען מִיט דִי רֵייד – אַז מֶען דַארְף הָאבֶען אַ הָאן אוֹיף שַׁבָּת, טְהוּט זִיךְ אוֹיף טִישׁ אוּנ אוֹיף בֶּאנְק עֶס קָאסְט גֶעלְד, מֶען לוֹיפְט זִיךְ אָן אַ גַאנְצֶען טָאג, מֶען עֶסְט נִישְׁט, מֶען טְרִינְקְט נִישְׁט, מֶען קוֹיפְט אִיהם אוֹיף צוּ הָאדֶעוֶוען, קָאסְט וַוייטֶער גֶעלְד, מֶען מוּטְשֶׁעט זִיךְ נָאר אָן אוּנ מֶען הָאט קַיין מָאל קַיין הֲנָאָה נִישְׁט, נָאר וָואס הָאבֶען מִיר זִיךְ צוּ קְלָאגֶען פַאר דֶעם וָואס לֶעבְּט אֵייבִּיג? יוּדֶען זֶענִין שׁוֹין אִין גָלוּת פוּן אַזוֹי פִיעל יָאהרֶען. נָאךְ וֶוען דֶער בַּעַל שֵׁם – עֶר זָאל פַאר יוּדֶען זַיין אַ גוּטֶער מֵלִיץ, זַיין זְכוּת זָאל אוֹיף אוּנְז מָגֵן זַיין – הָאט גֶעלֶעבְּט, זֶענִין שׁוֹין יוּדֶען גֶעוֶוען אִין גָלוּת אוּנ יוּדִישֶׁע טֶאכְטֶער זֶענִין שׁוֹין פַארְשְׁוַוארְצְט גֶעוָוארֶען. הַיינְט וָואס הָאבֶען מִיר, זִינְדִיגֶע וַוייבֶּער, אִיצְטֶער צוּ רֶעדֶען, מִסְתָּמָא הַייסְט גָאט אַזוֹי, מוּזֶען מִיר אָנְגֶעמֶען פַאר לִיעבּ פוּן זַיין לִיעבֶּען נָאמֶען, וָוארוּם מִסְתָּמָא זֶענִין מִיר אַזוֹי וֶוערְט...

שְׁפְּרִינְצֶע הָאט נָאךְ דִי וֶוארְטֶער גֶענוּמֶען דָאס טִיכֶעל צוּ דִי אוֹיגֶען אוּנ גֶעטְהוּן אַ גְרוֹיסֶען זִיפְץ, אַלֶע וַוייבֶּער הָאבֶּען זִיךְ אוֹיךְ גֶעוִוישְׁט דִי אוֹיגֶען, דִי הָאט אַ קְרֶעכְץ גֶעטְהוּן, דִי אַ זִיפְץ אוּנ אַ חְלִיפּ. נָאר דָאס פְרֶעמְדֶע וַוייבֶּעל הָאט זִיךְ קֵיין אָרְט נִישְׁט גֶעפוּנֶען אוּנ אַלֵיין נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס צוּ טְהוּן, עֶטְלִיכֶע מָאל הָאט זִי זִיךְ גֶעפְּרִיוְוט עֶפִּים זָאגֶען אוּנ פָארְט גָאר נִישְׁט גֶעזָאגְט, עֶפִּים הָאט עֶס אִיהר נִישְׁט גֶעפַּאסְט, זִי הָאט זִיךְ וִוי גֶעשֶׁעמְט, נָאר עֶנְדְלִיךְ הָאט זִי אוֹיךְ אַ קְרֶעכְץ גֶעטְהוּן.

וָואס זִי הָאט גֶעמֵיינְט מִיט דֶעם קְרֶעכְץ אִיז שְׁוֶוער צוּ פַארְשְׁטֶעהן, נָאר גֶעוִויס אִיז אִיהר קְרֶעכְץ נִישְׁט גֶעוֶוען דֶער אֵייגֶענֶער וָואס בַּיי שְׁפְּרִינְצֶען אוּנ בַּיי אַלֶע אַנְדֶערֶע וַוייבֶּער.

VI.

טְרַייטִיל גֶעוֶועלְטִיגְט.

– אַלֶע וַוייבֶּער זֶענִין שׁוֹין דַאכְט זִיךְ דָא אוּנ מֶען פָאהרְט נִישְׁט, אִיז אַרַיין ווִי אַ שְׁטוּרֶם חַיִים גֶעצִים טָאכְטֶער, יוֹסִיל דֶעם אֵיידֶעמְס וַוייבּ, דִי אַייגֶענֶע וָואס אִיז שׁוֹין פְרִיהֶער גֶעוֶוען, הָאט אִיבֶּערְגֶעלָאזְט דָאס קְלוּמֶעקִיל, גֶעפְרֶעגְט צוּ מֶען פָאהרְט בַּאלְד, אוּנ דֶערְוַוייל עֶרְגִיץ אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען, דָאסֶזעלְבֶּע וַוייבֶּעל אוֹיף וֶועלְכֶער טְרַייטִיל הָאט גֶעזָאגְט דְרָואשֶׁען, אַז אַזַא גָאלְד וֶועט עֶר גֶעמֶען אוּמְזִיסְט גָאר אָהן פוּהרְגֶעלְד.

– וואוּ אִיז טְרַייטִיל אוֹיסגֶעטְרִיקֶענְט גֶעוָוארֶען? הָאט זִי וַוייטֶער גֶעפְרֶעגְט.

– עֶר אִיז מִסְתָּמָא אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען צוּם וָואגֶען, עֶר וֶועט מִסְתָּמָא בַּאלְד קוּמֶען, אָט גֶעהְט עֶר טַאקִי שׁוֹין...

– אַ, הַא! אִיז אַרַיין טְרַייטִיל מִיט דֶער בַּייטְשׁ, זֶענִין שׁוֹין דָא אַלֶע וַוייבֶּער?

– שׁוֹין דָא, שׁוֹין דָא, אוּנ אִיהר קְלוֹיבְּט זִיךְ נָאךְ, הָאט גֶעעֶנְטְוֶוערְט יוֹסִיל דֶעם אֵיידֶעמְס וַוייבּ.

– אוֹי נֵיין, אִיךְ זֶעה נָאךְ נִישְׁט אַלֶע.

– עֶס אִיז אַייךְ קַארְג דִי וֶועלְט, אָט וַוארְף אִיךְ אַייךְ גָאר אַוֶועק,

– חֶע, חֶע, חֶע, הָאט טְרַייטִיל זִיךְ צוּלַאכְט, אַזַא גָאלְד וִוי דוּ וֶועט מִיךְ אַוֶועק־וַוארְפֶען? מִיט וֶועמֶען וֶועסְט דוּ פָאהרֶען? סַיידֶען דוּ בִּיזְט שׁוֹין גֶעוָוארֶען אַזַא פְרוּם וַוייבֶּעל אַז צוּ לִיעבּ אַ מִצְוָה ווִילְסְט דוּ גֶעהן צוּ פוּס – ווִי מַיין בָּאבֶּע צִירְל דִי צַדֶקֶת פְלֶעגְט טְהוּן. –

– זָארְגְט זִיךְ נִישְׁט פַאר מִיר. צוּ אִיךְ וֶועל גֶעהן אָדֶער פָאהרֶען, דָאס אִיז שׁוֹין מַיין זַאךְ. לָאמִיר בֶּעסֶער גִיכֶער פָאהרֶען, אַלֶע וַוייבֶּער זֶענִין שׁוֹין דָא אוּנ עֶס אִיז שׁוֹין נִישְׁט פְרִיה.

– חֶע, חֶע, חֶע! וֶוער דֶען זָאל פַאר דִיר זָארְגֶען, נְשָׁמָה מַיינֶע, וֶוען נִישְׁט אִיךְ? נָאר אִיךְ ווִילל זִיךְ מִיט דִיר נִישְׁט קְרִיגֶען, בַּאלְד וֶועלֶען מִיר אִיבֶּערְצֶאהלֶען, נָא אִיה

װעל אָנהײבּען פון דיר – נײן נישט פון דיר, דיך רעכען איך נישט פאַר קײן פאַרשױן, דו בּיזט דאָך גאָר אַ גאָלד, אַ נשמה.

טרייטיל הייבּט אָן צו צעהלען פון איין אַנדערער:

– ניט אײנס, ניט צװײ... ניט פינף... ניט זיבּען... ניט נײן, נאָ און דיך, דװאָשקעלע, אויך רעכענען, װאָרום עס איז קאַרג פאַרשױנען; װאָס איז פּײװיש, ער איז נאָך ניט דאָ, אַ פּנים, עס איז נאָך פריה און דו, גאָלד, בּײזערסט זיך נאָך!

– געה שוין, געה, אַלטער ליץ, האָט זיך אָנגערופען דװאָשע, פּײװיש װעט שוין מסתמא באַלד קומען.

– אַ! צעהלען זאָל מען שוין אײך די יאָהרען, אַלטער הונד, האָט זיך אָנגערופען יוסיל דעם אײדעמס װײבּ, נאָ, און איך די צעהנטע – איז אײך קאַרג?

– חע, חע, חע! מיט צעהן װײבּער װעל איך אפילו נישט האָבּען װאָס זיך אָנצושפּאַרען אַז איך װעל װעלען דרומלען אין װעג.

– אוי, רבונו של עולם! עס זאָל זיך נאָר פון אײך אַזױ אַלע טאָג צאַפּען לעבּע־דיגערהײט דאָס בּלוט, װי איהר צאַפּט עס פון אונז, האָט װײטער געזאָגט יוסיל דעם אײדעמס װײבּ.

– נאָ, נאָ, בּײזער זיך נישט, מײן טהײער גינגאָלד, אָט האָסט דו שוין גע־װאָללט אַװעקפאָהרען און צו אונז געהט מען נאָך, אָט זעה דורכ׳ן פענסטער װי מען געהט צו אונז.

טרייטיל קוקט עטליכע מינוט דורך דעם פענסטער און צולאַכט זיך פּלוצים שטאַרק:

– יאָ, יאָ, חלעבען צו אונז... טרעפט װער? חע, חע, חע! קוים זיך דערלעבּט...

אַלע װײבּער װאַרפען זיך צום פענסטער און דװאָשע אויך.

– אַ מאַנסבּיל... האָבּען זײ געזאָגט.

– יאָ, חלעבען, ער... חע, חע, חע, האָט זיך טרייטיל און דערנאָך דװאָשע צולאַכט.

– ער, װי איך בּין אַ יוד, גאַדעל גאַנטע, גאַדעל מוזשיק, װי אַזױ רופט מען איהם דאָרט נאָך? ...

אײניגע װײבּער האָבּען אָנגעהויבּען שמײכלען און געפרעגט:

– װער ער? דער קמצן, דער סקריאַגע.

– װער ער? דער מוזשיק, װאָס פאַר אַ גראָשען װאָלט ער זיך מיט װײבּ און קינדער אויפגעהאַנגען?

– װאָס ער? װאָס פאַר פינף יאָהרען אַז דאָס װײבּ איז בּײ איהם געשטאָרבּען, האָט ער נישט געװאָללט נאָך אַמאָל חתונה האָבּען, ער זאָל נישט מעהר זײן קײן בעל הוצאה?

– אָט דער סקנאַיאַר װאָס עסט פאַרשימעלט בּרויט און די קערבּלעך שימלען בּײ איהם!

– אִיךְ וַוייס נָאךְ וָואס עֶר גֶעהט, הָאט זִיךְ טְרַייטִיל אָנְגֶערוּפֶען, עֶר הָאט זִיךְ אַרָאבְּגֶעבְּרַאכְט דָאס נַייֶע וַוייבּ ! דְוָואשֶׁע ! דוּ וָאלְסְט זִיךְ אִיצְט נִישְׁט מִישֶׁען, דָא וֶועט זַיין אַ פֶּעט בֵּיינְדֶעל. אִיךְ הָאבּ גֶעווּאוּסְט אַז הַיינְט מָארְגֶען וֶועט עֶר מוּזֶען אָנְקוּמֶען צוּ מִיר ...

בַּיי דִי רַייד הָאט זִיךְ שְׁטִילֶערְהֵייט נֶעעֶפֶענְט דִי טְהִיר אוּנ גַאנְץ פַּאוָואלְיֶע מִיט גֶעצֶאהלְטֶע טְרִיט הָאט זִיךְ אַרַיינְגֶערוּקְט אַ קְלֵיין יוּדֶעל, נָאר בֶּאֱמֶת אַ פֶּעטס, מִיט אַ גְרוֹים פַּארְשְׁמַאלְצֶעוִויט הִיטֶעל מִיט אֵיין אַלְטֶען רַאשִׁיק, אַ קַאפָּאטֶע, אָבְּגֶעבְּלַיאקִיוִויט פוּן דָעם רֶעגֶען אוּנ אָבְּגֶערִיבֶּען פוּן דִי טַאפְּשַׁאנִים אִין דִי קְרֶעטְשְׁמֶעס, פַּארְשְׁפִּילִיט אוֹיף גְרוֹיסֶע זֶעקְס בֵּיינֶערְנֶע קְנֶאפּ פוּן אַלֶערְלֵיי קָאלִירֶען, דֶעם הַאלְז פַּארְבוּנְדֶען מִיט אַ גְרוֹיסֶער פַּאטְשַׁיילֶע מִיט צְוַויי קְנִיפֶּען, אִין דֶער הַאנְד הָאט עֶר גֶעהַאלְטֶען אַ גְרָאבֶּען סָאסְנָאוֶוע אָבְּגֶעפַּארְבְּטֶען שְׁטֶעקֶען מִיט אַ אָבְּגֶעהִיבְּלִיוִויטֶען וַוייסֶען הִילְצֶערְנֶעם קְנָאפּ ; פוּן דִי הִינְטֶערְשְׁטֶע צְוַויי קֶעשֶׁינִים הָאבֶּען אַרוֹים גֶעשְׁטֶעקְט צְוַויי גְרוֹיסֶע צִיצָעְנֶע נָאז־טִיכְלֶעךְ, אַלְטֶע אוּנ שְׁטַארְק פַּארְשְׁמָאלְצִיוִויטֶע. זַיין פָּנִים הָאט אוֹיסְגֶעזֶעהְן פַּארְזָארְגְט אוּנ אַיינְגֶעקְנֵייטְשְׁט, אַזוֹי אַז טְרַייטִיל אוּנ דִי וָואס הָאבֶּען אִיהם גֶעקָאנְט, הָאבֶּען זִיךְ זֶעהר פַּארְוואוּנְדֶערְט אוֹיף זַיין פַּארְזָארְגְט רַחֲמָנוֹת פְּנִים, דֶען זֵיי הָאבֶּען אִיהם נָאר נִישְׁט גֶעקֶענְט פַאר אַזָא טְרוֹירִיגֶען אוּנ פַּארְשְׁווִיגֶענֶעם.

– אַ גָאטט הֶעלְף דִיר, טְרַייטִיל, וָואס מַאכְסְט דוּ עֶפִּים דְוָואשֶׁע ? הָאט עֶר גֶע־זָאגְט אַוֶועק שְׁטֶעלֶענְדִיג דֶעם שְׁטֶעקֶען אָן דֶער זַייט אוּנ הָאט זִיךְ פַּאוָואלִי אַרָאבּ גֶעלָאזְט אוֹיף דֶעם בַּאנְקְבֶּעטֶעל, וָואס אִיז גֶעשְׁטַאנֶען נֶעבֶּען דֶעם אֵיינְצִיגֶען טִישֶׁעל. אִיךְ הָאבּ גֶעהֶערְט אַז עֶס גֶעהט אַייךְ נִישְׁט קָשֶׁה, נָא, אַ דַאנְק גָאט, עֶס פְרֵייט מִיךְ חָלֶעבֶּען זֶעהר ׳ פַאר וָואס נִישְׁט ? אַ מֶענְשֶׁען דַארְף טַאקִי אֵייבִּיג נִישְׁט זַיין שְׁלֶעכְט. וָואס זֶעהט מֶען דִיךְ עֶפִּים נִישְׁט, טְרַייטִיל ? אַז דוּ פָאהרְסְט אַמָאל פַאר מַיין גָארֶעלְנֶיע, פַאר וָואס זָאלְסְט דוּ נִישְׁט אַרַיינְגֶעהֶען ? חָלֶעבֶּען דוּ וָואלְסְט דִיךְ נִישְׁט גֶענַארְט, צְוַויי פְּלֶאשְׁלֶעךְ סְפִּירְט וָואלְסְט דוּ שׁוֹין גֶעהַאט.

אַלֶע צִיהֶען מִיט דִי פְּלֵייצִים אוּנ וואוּנְדֶערן זִיךְ וָואס גָאדֶעל גָאנְטַט אִיז אַזָא מִילְדָער גֶעוָוארֶען. טְרַייטִיל קֶען אִיהם אָבֶּער גוּט אוּנ מַאכְט זִיךְ וִוי נִישְׁט פַּארְשְׁטֶעהֶענְדִיג.

– עֶט, וִוי קוּם אִיךְ צוּ אַייךְ ? הָאט עֶר זִיךְ אָנְגֶערוּפֶען, אִיהר זֶענְט אַ גְבִיר, פוּן אֵיינֶעגֶע פָאדְרַוואלֶען פוּן בְּרָאנְפֶּען אוּנ הַייֶוער, אַ סַךְ גָעלְד, אוּנ אִיךְ בִּין גִיט מֶעהר וִוי אַ בַּעל עֲגָלָה.

– חָלֶעבֶּען, הָאט גָאדֶעל גֶעעֶנְטְוֶוערְט מִיט אַ רַחֲמָנוֹת פָּנִים, דוּ הָאסְט אַ טָעוּת, טְרַייטִיל, דִי צַייט אִיז זֶעהר שְׁלֶעכְט, אַוֶועקְגֶעהֶן גֶעהט אַ סַךְ, אוּנ אִיךְ בִּין גָאר נִישְׁט אַזָא גְבִיר וִוי דוּ מֵיינְסְט, מֶען קֶען זֶעהן דֶערְפוּן וָואס פַאר אַ מַלְבּוּשִׁים אִיךְ טְרָאג. גְלַייבּ מִיר אִיךְ זָאל זַיין אוּם שְׁטַאנְד, וָואלְט אִיךְ שֶׁאנֶער גֶעגַאנְגֶען, וֶוער וִוילל דֶען נִישְׁט גֶעהֶן שֶׁאן אוּנ לֶעבֶּען שֶׁאן ? נָאר וָואס זָאל אִיךְ פָארְט טְהוּן אַז דִי צַייט אִיז, אוֹיף מַיינֶע שׂוֹנְאִים גֶעזָאגְט, אַזוֹי שְׁלֶעכְט, אַז אֵיין גָאטט וַוייסְט נָאר אוּנ עֶר זָאל זִיךְ טַאקִי מְרַחֵם זַיין ?

גָאדֶעל הָאט בַּיי דִי וֶוארְטֶער גֶעמַאכְט אַ זוֹיֶער פָּנִים ; אַז אַלֶע הָאט זִיךְ אוּמ־

גֶעווּיהֶען אַז ער חַיינְט פַאר נויט. אייניגע ווייבער האָבען אֲפִילוּ אַ קְרֶעכְץ געטְהוּן, נָאר אַנְדֶערֶע האָבען זיך זעהר געוואונדערט וואָס נאַדְלֶען איז פְּלוּצים גֶעוואָרען אַזוי שְׁלֶעכְט, דען חֶער ווייסט נישט – דאכט זיך אַז אֲפִילוּ אַ קִינְד ווייסט – אַז נאַדְעל נאַנְטָא איז פול אָנְגֶעשְׁטָאפְּט מיט קֶערְבְּלֶעך. נאָך מֶעהר האָבען זיי זיך גֶעוואונְדֶערְט וואָס ער איז פְּלוּצים גֶעקוּמֶען זיך אויסרֶעדען זיין בִּיטֶער הַארְץ פַאר טְרַייטְלין.

נָאר טְרַייטִיל האָט נאַדְעל נאַנְטָא גוט גֶעקֶענְט, אונ פַארְשְׁטַאנֶען נָאך וואָס ער איז אִיצְט גֶעקוּמֶען אונ מַאכְט אַ קְרוּם פָּנִים – אַז ער מַיינְט נָאר עֶם זאָל אִיהם קָאסְטֶען חֶעלְהֶעלֶער.

אַ צַיים האָבען אַלֶע גֶעשְׁווִיגֶען, עֶנְדְלִיך האָט טְרַייטִיל גֶעזֶעהן אַז עֶם איז שוין נישט פְּרִיה, האָט ער זיך אָנְגֶערוּפֶען:

– ווִי קוּמְט צוּ אוּנְז אַזאַ גַאסְט, ר׳ נאַדְעל ?

– עֶט, אִיך בִּין דוּרְכְגֶעגַאנְגֶען, האָב אִיך זיך דֶערְמַאנְט אַז מַיין ווייב, מְחִילָה, דַארְף פָאהרֶען קֵיין בּוֹלְוַואנָאוְוקֶע.

– נָא, מְהֵיכִי תֵּיתִי, ר׳ נאַדְעל, פַאר וואָס נִישְׁט ? אויף מַיין פוּהְר איז ב״ה שְׁטֶענְדִיג דָא פְּלַאץ.

– דוּ זאָגְסְט אַז עֶם איז בַּיי דִיר דָא אִיבֶּעריג פְּלַאץ, ווֶעל אִיך זי בַּאלְד שִׁיקֶען, אונ דוּ ווֶעסְט שוין האָבען אַ גוּטֶע פְּלַאשׁ סְפִּירְט שַׁבָּת אויף קִידוּשׁ.

– וואָס טויג מִיר אַייעֶר קִידוּשׁ ! אִיהר גִיט מִיר נָאר אַיין פִּינְפֶּערִיל, אונ אַז אִיך ווֶעל דַארְפֶען קִידוּשׁ ווֶעל אִיך בַּיי אַייך קויפֶען.

– אַי טְרַייטִיל, האָט נאַנְטָא מִיט אַ גֶעלֶעכְטֶערִיל אִיהם אַ קְלַאפּ גֶעטְהוּן אִיבֶּער דִי פְּלַייצֶעם, דוּ בִּיזְט שוין נָאר אַ סוֹחֵר גֶעוואָרען! נָאר פָּאלְג מִיך טַעֲנָה נִישְׁט אַ סַך מִיט מִיר, מִיר ווֶעלֶען זיך מִסְתָּמָא נִישְׁט קְרִיגֶען אונ זיך אויסגְלַייכֶען, מִיר זֶענֶען תָּמִיד גֶעווֶעזֶען גוּטֶע בְּרִידֶער.

– אֱמֶת, נָאר הַאנְדֶעלְשַׁאפְט מִיט בְּרִידֶערְשַׁאפְט קֶעהר זיך נָאר נִישְׁט אָן...

– עֶ, טְרַייטִיל, דוּ בִּיזְט דָאך מַאקִי אַיין עַקְשָׁן ?

– נָאר נִישְׁט קֵיין עַקְשָׁן, אַז אִיהר ווֶעט גֶעבֶּען פִינְף קֶערְבְּלֶעך איז גוּט, אַז נִיט מֶעג זי זִיצֶען אִין דֶער הֵיים, אָדֶער דִינְגְט אִיהר אַ „נַארָאטְשְׁנִי״ פוּהְר.

– אַ „נַארָאטְשְׁנִי״ פוּהְר קָאסְט אַ סַך גֶעלְד אונ ווִידֶער אַ יוּדֶענֶע אַלַיין – וואָס, ווֶער אונ ווֶען ? אונ ווַייטֶער דִי שְׁטָאדְט טְרַאכְט אוּם אויף מִיר אִיך ווֵיים אַלַיין נִישְׁט וואָס. וואָס ווֶעט מֶען נָאך זאָגֶען אַז זי ווֶעט נִישְׁט פָאהרֶען מִיט דִיר, גְלַייך מִיט אַלֶע ווַייבֶּער? אִיך בִּין פוּן דֶעסְטְווֶעגֶען אַריינְגֶעגַאנְגֶען, אַז דוּ ווֶעסְט גֶעמֶען אַ קֶערְבֶּעל מְהֵיכִי תֵּיתִי, אַז נִיט – דַארְף מֶען נִיט.

– מִיר אַארְט בְּוַדַאי נִישְׁט, אַז ווִיבַאלְד אִיהר דַארְפְט נִישְׁט, נָאר אִיך – ווִינְצִיגֶער פוּן פִינְף קֶערְבְּלֶעך ווֶעל נִיט גֶעמֶען, אֱמֶת עֶם איז מַאקִי אַבִּיסֶעל טְהַייעֶר, נָאר וואָס האָב אִיך גֶעהַאט פוּן אַייך אִין דִי פִינְף יאָהר זייט אַייעֶר ווַייב איז גֶעשְׁטָארְבֶּען ?

– אַ גוּטֶען טָאג, טְרַייטִיל, אִיך האָב גֶעמֵיינְט אַז מִיר ווֶעלֶען זיך אויסגְלַייכֶען, נָאר

אַז דו ווילסט נישט דאַרף מען נישט. איבּריגענס צוויי קערבּלעך גיב איך דיר, כּדי מיר זאָלען זיך נישט מער דינגען. אַגוטען טאָג, טרייטיל!

אונ גאָדעל גאַנטאָא איז זיך אַוועקגעגאַנגען.

— ער וועט ווערען בּעסער — האָט טרייטיל געזאָגט, האָט איהר געוועהן אַזאַ קמצן, אַזאַ סקנאַר!

עס איז טאַקי אַזוי געווען, גאָדעל האָט זיך עטליכע מאָל אומגעקעהרט, זיך ווייטער געדונגען, געוויינט אַז ער איז אַיין אָרימאַנן, ער קען מעהר נישט געבּען, צום סוף האָט ער געמוזט געבּען פיער קערבּלעך, נאָר שוין מיט טרייטילס אַלע הוצאות.

— עס איז ניט מיין עסק, האָט גאָדעל געזאָגט בּיים ענדיגען, איך גיב אייך שוין פיער קערבּלעך, נאָר מעהר זאָל מיך נישט קאָסטען אַ קאָפּיקע.

*

דער ווייל איז אָנגעקומען פייוויש

— נאָ, עס איז נאָך עפּיס דאָ פאַרשוינען? האָט איהם טרייטיל געפרעגט.

— איך ווייס? מען דאַרף געהן געוואָר ווערען.

— נאָ, געה זשע גיכער אונ זוך, ווייל עס איז שוין נישט פריה אונ נישט אַלע פאַרשוינען זענען דאָ.

פּייוויש איז בּאַלד אַוועקגעגאַנגען.

יוסיל דעם איידעמס ווייב איז אונטערגעשפּרונגען פאַר בּעס, טרייטיל האָט דאָס בּעמערקט אונ האָט זיך אָנגערופען:

— אַט געה איך נאָר אַהיים עפּיס געמען אין מויל אַריין, מען איז דאָך מעהר נישט ווי אַ מענש. ווי זאָגסט דו, מיין טהייערס? ווי זאָגסט דו, דוואָשע? מעג איך עפּיס געמען אין מויל אַריין? נאָ אונ מיין „קאָרע״ מיט דעם „ליסע״ דאַרף מען אויך עפּעס געבּען, זיי זענען דאָך פאָרט גאַטטס בּאשעפעניששען. איידער איך וועל קומען צו־ריק, איידער זיי וועלען האָבּען אָבּגעגעסען, וועט שוין פּייוויש געוויס קומען מיט אַלע איבּעריגע פאַרשוינען אונ דו, דוואָשע, זיי זיך מטריח אַליין צו זיי, וואָס קלויבּען זיי זיך דאָרט אַזוי לאַנג? אונ אַז איך וועל צופאָהרען צו זעליג דעם קרעמער נעמען עטליכע קאָסטלעך מיט שטריק אונ ראָגאָזשעס, וועל איך דיך נעמען אַ היים. איך וועל נאָך צופאָהרען צום מוטשניק געמען אַ צוויי זאַקלעך מעהל, וועלכע אַ בּולוואַנאָווקער יוד האָט בּיי איהם געקויפט, וועלען מיר פאָהרען אַהיים, אונ דו וועסט פאַרשפּאָרען געהן צו פוס, דו בּיזט דאָך אַיין אַלט מענש, אונ ווער דען זאָל אויף דיר רחמנות האָבּען ווען נישט איך?

טרייטיל מיט דוואָשען זענין אַוועקגעגאַנגען, אונ די ווייבּער זענען געבּליבּען אַליין.

— עס איז מעהר נישט מעגליך אויסצוהאַלטען פון איהם, איז פּלוצים אויפ־געשטאַנען יוסיל דעם איידעמס ווייב, שוין דריי יאָהר אַז ער מוטשעט אונז, בּיז וואַנען וועלען מיר נאָך אַזוי פאַרשוואַרצט ווערען? בּיז וואַנען וועט ער זיין אונזער

ORGANIZED Aug. 1908.

באַטשאַלניק ? גלײַך ווי ער האָט אָבגענומען דאַרויף אַ טאַקסע ! נאָר מיר ווײַבער האָבען זיך שוין אַזוי אײַנגעוואָהנט צופאָהרען נאָר מיט טרײַטלין, אַז עס ווײַזט זיך אונז אויס, אָהן איהם קען מען שוין גאָר נישט טרעפען קײַן בוגלאַוואָנאָווקע. מיר שלעפען נאָר אַלײַן אויף אונז צרות מיט שלעק אומזיסט און אום נישט, יעדע פון אונז ווײסט גאַנץ גוט וואָס מען לײַדעט זיך אָן פון זײַן פאָהרען, נאָר ווי אַזוי איז אַ יודענע ? יעדע טראַכט זיך וואָס וועל איך אַרויסשפּרינגען און שרײַען אַז מיט טרײַטלין איז אײַן אומגליק צו פאָהרען, וואָס וועט מיר אַרויסקומען דערפון ? אַ „נאַראָטשני" פוהר איז קײנער פון אונז נישט אים שטאַנד צו דינגען, געהן זיך צונויף נעמען עטליכע — וואו זשע זאָל מען זיך צונויפקומען אַז ניט בײַ דוואָשען ? ווער קען עס וויסען ווען יעדע יודענע דאַרף פאָהרען, אַז ניט דוואָשע ? נאָ און דאָס ווײסט איהר דאָך אַז דוואָשע און טרײַטיל איז אַלץ אײנס אַזוי טראַכט זיך יעדע און מען פאָהרט טאַקי ווײַטער מיט טרײַטלין, אַז מען ווערט פאַרשוואַרצט און פאַרפינסטערט — דאַרויף איז מען דאָך אַ יודישע טאָכטער. און ווידער אײביג וועט מען דאָך נישט פאָהרען מיט טרײַטלין, עס וועט דאָך אַמאָל בײַ אונז אויך זײַן אַ באָד, די מאַנגער טהוען דאָך עפּיס, מען מאַכט אסיפות, מען נעמט צונויף געלד, מען געהט אַרום מיט פושקעס . . . נאָר ווען דאָס וועט אַמאָל זײַן, דערווײַל ווערען מיר פאַרשוואַרצט, און איבער וועמען ? איבער אַ בעל עגלה ? געוואַלד פאַר וואָס דאַרפען מיר זײַן בײַ איהם אין אַרענדע ? אַט זענין איהם קאַרג צעהן חײַבער אויף דער פוהר, ער דאַרף נאָך אַחוץ, קאַסטליך מיט קלומעקלעך, וואָס ער נעמט אָן בײַ די קרעמערס. קענען מיר דען ניט דינגען פאַר דעם אײַגענעם געלד צוויי גוישע פוהרען און פאָהרען די זיבּצעהן ווערסט ווי מענשען ? פריה אַוועקגעפאָהרען און צו דער צײַט אַהײם קומען ? אַט שטעהען אויפן מאַרק גוישע פוהרען, צעהן פאַר אײנער, חלעבען, לאָמיר איהם אָנלערנען, לאָז ער דערווײַל ווערען אויס מיוחס, טאָמער וועט ער ווערען בעסער, וועלען מיר דערנאָך ווײַטער מיט איהם פאָהרען.

— אַזאַ יאָהר זאָלען מיר האָבען ווי איהר זענט גערעכט, ווי יוסיל דעם אײדעמס ווײַב איז גערעכט, האָבען זיך אַלע ווײַבער אין אײן קול אָנגערופען, מיר ווערען טאַקי נאָר פערשוואַרצט און מיר קוקען זיך אפילו נישט אַרום, מיר פאַרלאָזען זיך אויף די מאַנסבילען, מיר זעהען שוין וואָס עס ווערט פון אַלע זײַערע אסיפות און פון אַלע געלדער וואָס מען נעמט צונויף. חלעבען איהר זענט טאַקי גערעכט, לאָמיר געהן דינגען אַ פוהר לאָז טרײַטיל וויסען אַז מיר זענען בײַ איהם נישט פאַרקויפט.

— פאָלגט מיך, וואָס טויג אײַך מאַכען נײַעס ? האָבען זיך פון דעסטוועגען אָנגערופען עטליכע ווײַבער, לאָז זײַן ווי פריהער, איז אונז יודישע טעכטער דער קאָפּ דער־בײַ מיר זאָלען מאַכען נײַעס ? עס געהט אונז שוין מעהר טאַקי נישט אָב, צו מיר האָבען טאַקי אַזוינע וואָהלטאָגען אַז מיר זאָלען נאָר פאָהרען מיט פאַיעטאָנים ? מיר האָבען טרײַטיל בעל עגלה — לאָז זײַן טרײַטיל ! אַ דאַנק גאָט דערפאַר אויך, נאָך וואָס זאָלען מיר זיך אומזיסט פאַרזינדיגען די יאָהרען פאַר דעם וואָס לעבט אײביג און מיט קײן שום זאַך נישט וואָללען זײַן צופרידען ?

– אָ נײן, האָט נישט אויפגעהערט יוסיל דעם איידעמס ווייב, לאָז זײן וואָס עס ווילל זיך, נאָר אַבי אויס טרייטיל, געשטאָרבען טרייטיל, לאָמיר בעסער חי צום גיכסטען דינגען אַ צווייטע גוישע פוהרען, עס איז שוין איצט נישט פריה און וועט אונז דערפאַר קאָסטען וואָלוועלער און מיר וועלען גיכער און בעסער פאָהרען ווי מיט טרייטלין.

דער גרעסטער טהייל ווייבער האָט געהאַלטען מיט יוסיל דעם איידעמס ווייב, דערנאָך זענין אַלע אַנדערע אויך צוגעשטאַנען צו איהר. אַלע האָבען באַלד פאַרנומען די קלומעקלעך און זענען אַרויסגעגאַנגען פון דער שטוב. אין מאַרק איז שוין אָבער מעהר נישט געווען ווי איין גוישע פוהר, נאָר דערפאַר אַ גרויסע; אומקעהרען זיך צוריק האָט שוין יעדע געזאָגט אַז מען דאַרף דאָס נישט צו ליעב טהון טרייטלין, ער וועט זיך ערשט איצטער איבערנעמען און וועט זיי אָבדרעהען די קאָפּ, און ווידער איז טאַקי די פוהר פאַרט געוועזען גראָסער פון טרייטילס און פיעל וואָלוועלער.

דערווייל איז אָנגעלאָפען טרייטיל מיט דוואָשען, נאָר ווער האָט זיי איצטער געהאָרט? טרייטיל איז געבליבען שטעהן ווי אָבגעבאָדען, ער האָט געמוזט אויס־הערען ווי אַלע האָבען איהם געזידעלט און איהם אויסגערעכינט ווי ער האָט זיי דאָס בלוט געצאַפּט; ער האָט געמיינט אַז אָהן איהם קענגען זיך די זלידניוקער ווייבער נאָר נישט באַגעהן.

גאָדעל גאַנטע מיט זיין ווייב זענין גראָד אויך אָנגעקומען, זי האָט געזאָגט אַז ווען די ווייבער ווילען נישט פאָהרען מיט טרייטלין, וויל זי אויך נישט. ווען גאָדעל האָט דערהערט אַז עס וועט איהם קאָסטען וואָלוועלער, האָט ער זיך באַלד אָן דעם אָנגעחאַפּט.

דער מוזשיק האָט שוין אַריינגעלעגט דעם ליידיגען זאַק אין וואָגען, שוין צונויפגענומען פון דער ערד מיט דער בייטש די ביסלעך שטרוי וואָס זענען געבליבען, אָנגערוקט די קוטשמע, די ווייבער האָבען זיך אַלע אויסגעזעצט, דער גוי איז אַרויף אויף דער קעלנע און האָט אָנגעהויבען פאָהרען...

פּלוצים האָט זיך געהערט אַ וויינענדיג קול פון אַקינד פון אַ יאָהר צוועלף דרייצעהן וואָס איז געלאָפען פון מאַרק נאָך דער פוהר מיט די ווייבער און האָט געשריגען: מאַמע! מאַמע!... וואָס דאָס קינד האָט ווייטער געשריגען, האָט מען נישט געהערט.

שפּרינצע האָט דערקאָנט אָן דעם קול אַז דאָס לויפט איהר טאָכטעריל, מיט אַ גרויס הארצקלאַפּעניש האָט זי אײנגעהאַלטען דעם גוי: „אוי, אוי, טשיקאַיטע"! דער גוי האָט איינגעהאַלטען די פערד, ערשט דעמאָלט האָט מען געהערט: ווי דאָס קינד האָט געשריגען:

– מאַמע! מאַמע! דער האָן האָט אויסגעשיט די גאַנצע פּראַסע, צובראָכען די גלאָזער מיט די טאַפּלים פון דער שאַפּע. דער טאַטע שילט און שלאָגט דעם האָן, ער זאָגט אַז איצטער מוז ער איהם הרגענען, ער דאַרף נישט קיין האָן...

ווִי אַיין אָבְגֶעבְּרִיהטֶע אִיז שְׁפְּרִינְצֶע אַרָאבּ פוּן דֶעם וָואגֶען מִיט אַ גֶעוַואלְד, אַז מֶען הָאט שוין נִישְׁט גֶעקֶאנְט הֶערֶען וָואס דָאס קִינְד הָאט וַוייטֶער גֶעשְׁרִיגֶען. דֶער גוי הָאט אַ מְרַייבּ גֶעטְהוּן דִי פֶערְד אוּנ אִיז אַוֶועקגֶעפָאהְרֶען מִיט דִי ווַייבֶּער, שְׁפְּרִינְצֶע הָאט נָאר פַארְגֶעסֶען אִין דֶער מִקְוָה אוּנ אִיז מִיט אַ גֶעשְׁרַיי גֶעלָאפֶען אִיבֶּער דֶער גַאס אַהֵיים:

— אוי, אַ קְרֶענְק אויף אִיהם! אוי, אַ צָרָה אִין זַיין פָּנִים אַרַיין!... אַ שְׁלַאק הָאט מִיךְ גֶעטְרָאפֶען, אויף אַ מִינוּט אַוֶועקגֶעפָאהְרֶען פוּן דֶער הַיים אוּנ דֶעם מַח-שְׁמוֹנִיק (יִמַּח-שְׁמוֹ-נִיק) אִיבֶּערְגֶעלָאזְט, עֶר וֶועט בְּוַודַאי דֶערְהַרְגֶענֶען דֶעם הָאן! אוי, אַ דוּנֶער הָאט מִיךְ דֶערְשְׁלָאגֶען! ווִי דָאס הַארְץ הָאט מִיר אָבֶּער גֶעזָאגְט, אִיךְ זָאל אִיהם נִישְׁט אִיבֶּערְלָאזֶען דֶעם הָאן! אוי, אַ צָרָה אִין זַיין פָּנִים! דָאס אַייגֶענֶע ווַייבּ וָואלְט עֶר דֶען נִישְׁט דֶערְהַרְגֶע׳ט עֶר זָאל נָאר קֶענֶען? עֶס אִיז דֶען אַ יוּד? עֶר אִיז דָאךְ אַ רָאזְבּוֹינִיק! אִיהם קוּמְט אַלְץ גְרִינְג אָן... אַ הָאן! צְווַיי פוּנְט שְׁמַאלְץ וֶועט דָאךְ זַיין פוּן אִיהם... אַ וָועטְהִיג אִין מַיין הַארְצֶען...

מִיט דֶעם גֶעפִילְדֶער אִיז זִי גֶעלָאפֶען אַלֶע מָאל גִיכֶער אוּנ גִיכֶער אַהֵיים. אויף דֶער גַאס אִין דִי קְלֵייטֶען, קְלֵייטְלֶעךְ, אוּנ צְווִישֶׁען דִי מַארְק זִיצֶערִינְס אִיז גֶעוָוארֶען דֶערוַוייל אַ גֶערוּדֶער, יֶעדֶער הָאט זִיךְ גֶעפְּרִיוְט שְׁפְּרִינְצֶען אַנִידֶערְשְׁטֶעלֶען אוּנ זִי אוֹיס-פְרֶעגֶען וָואס אִיז גֶעשֶׁעהְן, נָאר עֶס אִיז נִישְׁט מֶעגְלִיךְ גֶעוֶוען, זִי הָאט זִיךְ אוֹיסְגֶערִיסֶען פוּן יֶעדֶענְס הַאנְד אוּנ אִיז וַוייטֶער גֶעלָאפֶען מִיט דִי וָוארְטֶער: פְרֶעגְט מִיךְ גָאר נִישְׁט, מַיינֶע לִיעבֶּע, אִיךְ בִּין גֶענוּג אוּמְגְלִיקְלִיךְ...

וָוער עֶס הָאט נָאר גֶעזֶעהְן שְׁפְּרִינְצֶען לויפֶען מִיט אַזַא אִימְפֶּעט, אִיז אִיהר נָאכְ-גֶעלָאפֶען, דֶער הָאט גֶעשְׁרִיגֶען אַז עֶס אִיז בַּיי אִיהר אַ שְׂרֵפָה, דֶער — אַז דִי סְטֶעלְיֶע פוּן שְׁטוּב אִיז אַיינְגֶעפַאלֶען אוּנ הָאט דֶערְהַרְגֶע׳ט צְווַיי קִינְדֶער, אַיינְס שְׁפְּרִינְצֶעס אוּנ דָאס אַנְדֶערֶע אַ שָׁכֵנִס; אַנְדֶערֶע ווִידֶער הָאבֶּען גֶעמַאכְט אַ קְלַאנְג אַז אִיהר מַאנְן, בֶּערִיל פְלַאסְטֶער, אִיז פְּלוּצִים חַלָּשׁוֹת גֶעבְּלִיבֶּען, אַז עֶס אִיז אִיהם נִישְׁט מֶעגְלִיךְ צוּ דֶער-מִינְטֶערְן. דֶער עוֹלָם אִיז אַלֶע מָאל גְרֶעסֶער אוּנ גְרֶעסֶער גֶעוָוארֶען אוּנ נָאכְגֶעלָאפֶען שְׁפְּרִינְצֶען צוּ אִיהר הַיים.

דִי בַּאקַאנְטֶע זְלִידְנִיוָוקֶער הֶעלְדֶען, וֶועלְכֶע הֶערֶען קֵיין מָאל נִיט אויף צוּ שְׁפִּיעלֶען לִיעבֶּעס, זֶענֶען גֶעוֶוים נָאכְגֶעלָאפֶען אויף דֶעם גַס, טָאמֶער וֶועט עֶס זַיי גֶעלִינְגֶען דֶערוַוייל צוּ חַאפֶּען אַ „גֶעזָאגֶעכְטְס".

*

וָוען טְרַייטִיל הָאט גֶעזֶעהְן אַז דִי וַוייבֶּער זֶענֶען טַאקִי בִּמְחִילָה אַוֶועקגֶעפָאהְרֶען מִיט דֶעם גוי, הָאט עֶר זִיךְ מִיט אַיין אַרָאבְגֶעלָאזְטֶער נָאז אוּנ מִיט אַיין אַרָאבְגֶעלָאזְטֶער בַּייטְשׁ גֶעלָאזְט גֶעהְן אַהֵיים, נָאךְ אִיהם אִיז אויךְ גֶעגַאנְגֶען דְרָואשֶׁע.

פְּלוּצִים אִיז מִיט אַ גְרוֹיס אַיילֶענִישׁ אוּנ שְׁטַארְק פַארְסַאפְּעט צוּגֶעלָאפֶען צוּ זַיי פַּייוִוישׁ:

– איך לויף .. בּאַלד וועלען קומען נאָך צוויי ווײַבער... איהר מעגט שוין שפּאַנען...
און איך אַנטלויף... אין מאַרק בּ נ ע נ ט...

– וואו ? וואָס ? פּײַוויש ? זענען איהם בּאַפאַלען טרײַטיל מיט דוואָשען .

– לאָזט מיך אָב... לאָזט מיך לויפען... איך האָב אַליין געהערט אין מאַרק אַז עס בּנענט, טרײַטיל עס בּנענט ! ...

און פּײַוויש האָט זיך אויסגעריסען פון זייערע הענד און איז ווײַטער געלאָפען .

– דוואָשע , האָט טרײַטיל געזאָגט מיט אַ גרויס ציטערניש – ווען די ווײַסע חבֿרה יתגלגל וועלען קומען נאָך מײַנע שקאַפּעס אויף צו שלעפּען וואַסער צו דער שׂרפֿה זאָלסט דו זאָגען אַז איך בּין מיט די חייבער אַוועק געפאָהרען... און איך וועל מיך גיהן בּאַהאַלטען...

VII.

אַ מעשׂה איבּער אַ האָן .

שפּרינצעס שטוב איז איצט בּאַלאַגערט פון אַלע זײַטען מיט מענשען , אַז מען קען זיך גאָר נישט דערשטופּען מען זאָל קענען אַרײַן . שפּרינצע אַליין שטעהט אײַנגעגראָבען צווישען אַ גרויסען עולם ווי פּאַר אַיין אײַזענער וואַנד און זי האָרט נישט אויף זיך צו שטופּען און צו שרײַען : לאָזט מיך , לאָזט מיך ! נאָר גוטע מענשען , גוטע פרײַנד , און גלאַט אַזוי יודען מיט ווײַבער האָבען רחמנות אויף דער אומגליקליכער שפּרינצען , וועלכע עס האָט געטראָפען אַזאַ אומגליק , און לאָזען זי בּאַין אופן נישט .

אײַנער אַ בּעל תּורה מיט אַ ווײַך האַרץ , וועלכער ווײסט פון יודישע ספרים אַז אַיין אשה איז מעהר ניט ווי אַ שלאַפע גאַנז , נעמט אָן שפּרינצען בּיי דער האַנד און פיהרט זי מיט שווערער מיה דורך דעם עולם אין אַ פרעמד הויז אַרײַן :

– אין דער דריטער שטוב , אין דער דריטער שטוב , שרײַט ער , לאָז זי זיך דאָרט אָבּרוהען , זי קען חו״ש אַזוי חלשות בּלײַבּען פאַר ענגשאַפט און שרעק .

דרײַ ווײַבער האָבען זי אָנגענומען בּיי די הענד און ווי אַ קראַנקע ווײַטער געפיהרט:

– שרעק זיך נישט שפּרינצע , מען וועט בּאַלד אָבּלעשען , עס וועט בּאַלד איבּער־געהן , מען וועט דיך נישט לאָזען פאַלען , דו בּיזט דאָך צווישען יודען ...

– גאָטט איז מיט איך , שפּרינצע , איז צוגעלאָפען אײַן אַנדערע יודענע . די קינדער האָט מען אַרויסגעשלעפּט , געלויבּט איז גאָטט , זיי לעבּען . אוי , אַ דונער האָט מיך דערשלאָגען ! קוקט נאָר אָן וואָס פאַר אַ פּנים זי האָט , אַז עס איז זי גאָר נישט צו דערקענען ...

– אַ ווייטהיג איז מיר ! איז צוגעלאָפען אַ דריטע יודענע מיט אַזאַ רחמנות פּנים , אַז עס האָט אַנדערע אָנגעהאַפּט אַ ווײַנען – דײַן מאַנן האָט מען שוין דערמינטערט , איך האָב איהם אַליין געהערט רעדען ... שרעקט זיך נישט , שפּרינצע לעבּען ,

שְׁטַארְקְט זִיךְ! מִיט אַ מֶענְשֶׁען טְרֶעפְט זִיךְ, עֶס זָאל זִיךְ נִישְׁט טְרֶעפֶען בַּיי־קֵיין שׁוּם יוּדֶען, רבונו שֶׁל עוֹלָם!

בִּיז מֶען הָאט שְׁפְּרִינְצֶען גֶעבְּרַאכְט אִין דֶער דְרִיטֶער שְׁטוּבּ זֶענִין גֶעווִים צוּ אִיהר צוּגֶעגַאנְגֶען אַ דְרַייסִיג וַוייבֶּער אוּנ הָאבֶּען זִי גֶעטְרַייסְט, אוּנ יֶעדֶע הָאט גֶעזָאגְט אַז דָאס אוּמְגְלִיק אִיז שׁוֹין אִיבֶּערְגֶעגַאנְגֶען.

חָאטְשׁ דִי וַוייבֶּער הָאבֶּען אַיין אֱמֶת וָוארְט נִישְׁט גֶעזָאגְט, וַוייל זֵיי הָאבֶּען פָּשׁוּט אַלֵיין נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס דָא אִיז גֶעשֶׁעהְן, זֵיי הָאבֶּען נָאר גֶעהֶערְט אַז דָא הָאט זִיךְ אַיין אוּמְגְלִיק גֶעטְרָאפֶען, יֶעדֶע הָאט פֶערשְׁטַאנֶען אַז דָא הָאט גֶעמוּזְט אַיין אוּמְגְלִיק גֶעשֶׁעהְן, וַוייל וָואס דֶען אִיז זִיךְ דָא דָאס גַאנְצֶע שְׁטֶאדְטֶיל צוּזַאמֶענְגֶעלָאפֶען? וָואס דֶען אִיז שְׁפְּרִינְצֶע פְּלוּצִים גֶעלָאפֶען אִיבֶּער דֶער גַאס מִיט אַ גֶעשְׁרַיי? נָאר אַ מֶענְשֶׁען צוּ טְרַייסְטֶען אִין זַיין אוּמְגְלִיק, אִיז בַּיי יוּדֶען אַ מִצְוָה אֲפִילוּ אַ לִיגֶען צוּ זָאגֶען, דֶערְפַאר הָאט יֶעדֶער גֶעטְרַייסְט שְׁפְּרִינְצֶען וִוי עֶר הָאט נָאר גֶעקָאנְט.

שְׁפְּרִינְצֶע, וֶועלְכֶע אִיז גֶעלֶעגֶען אִין אַ פְרֶעמְדֶער שְׁטוּבּ אוֹיף אַ פְרֶעמְד בֶּעט, מִיט אַ חָאפְּטֶע וַוייבֶּער אַרוּמְגֶעשְׁטֶעלְט, דִי מִיט אַ גְלָאז קַאלְט וַואסֶער, דִי הָאט אִיהר גֶע־שְׁפְּרִיצְט אִין פָּנִים אַרַיין, דִי הָאט גֶערִיבֶּען דֶעם שְׁטֶערֶען, אַיין אַנְדֶערֶע דֶעם דוֹפֶק – אִיז זִי אִיצְט בֶּאֱמֶת שְׁטַארְק דֶערשְׁרָאקֶען גֶעוָוארֶען, זִי אִיז גֶעלֶעגֶען דָאס פָּנִים טוֹיט וִוי דִי וַואנְד, דֶער קָאפּ וִוי פַארְטְשַׁאדִיט, פַאר דִי אוֹיגֶען הָאט אִיהר גֶעשְׁווִינְדֶעלְט, אַז זִי הָאט טַאקִי נִישְׁט גֶעוואוּסְט אוֹיף וָואס פַאר אַ וֶועלְט זִי גֶעפִינְט זִיךְ, אוּנ וָואס עֶס גֶעהְט מִיט אִיהר פָאר.

אִין דְרוֹיסֶען הָאט זִיךְ אַלְץ נִיט אוֹיפְגֶעהֶערְט צוּ רוּדֶערְן: אוֹיפְן דַאךְ פוּן שְׁפְּרִינְצֶעס שְׁטוּבּ זֶענִין שׁוֹין גֶעשְׁטַאנֶען עֶטְלִיכֶע מֶענְשֶׁען, אוּנ עֶס פַארְשְׁטֶעהְט זִיךְ בֶּערִיל פְּלַאסְטֶער, דֶער בַּעַל הַבַּיִת אַוַודַאי; נִישְׁט דֶערְפַאר וָואס עֶר אִיז בַּעַל בַּיִת, נָאר גְלַאט אַזוֹי, וַוייל וואוּ הָאט אִיהר גֶעזֶעהְן אִין זְלִידְנִיוְוקֶע אַ פָאזְשַׁאר אַז בֶּערִיל פְּלַאסְטֶער זָאל נִישְׁט זַיין דֶער גְלַאוְונִי „קָאמַאנְדוּויוּשְׁטְשִׁי״.

דֶער גַאנְצֶער גֶעפִילְדֶער הָאט זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּען דֶערְפוּן: בֶּערִיל אִיז גֶעזֶעסֶען אִין שְׁטוּבּ גַאנְץ רוּהִיג בַּיי אַ סֵפֶר אוּנ הָאט גֶעדַאוְנְקְט אוּנ גֶעלוֹיבְּט גָאטט וָואס עֶס אִיז אַבִּיסֶל שְׁטִיל גֶעוָוארֶען, ד. ה. וָואס דָאס וַוייבּ אִיז אַוֶועקְגֶעפָאהְרֶען. פְּלוּצִים אִיז גֶעוָוארֶען צְווִישֶׁען דִי קִינְדֶער אַ גֶעשְׁרַיי אַז דֶער הָאן הָאט אִיבֶּערְגֶעקֶעהְרְט דֶעם זַאק פְרָאסֶע, פוּן דֶעם גֶעשְׁרַיי הָאט זִיךְ דֶער הָאן דֶערשְׁרָאקֶען אוּנ אִיז אַרַיין אִין דֶער שַׁאפֶע וואוּ דִי גְלֶאזֶער שְׁטֶעהֶען, אוּנ חוּץ וָואס עֶר הָאט דָארְט אַלְץ צוּבְּרָאכֶען, הָאט עֶר נָאךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּען גְרִילְצֶען אִין דִי אוֹיהְרֶען מִיט זַיין שְׁרַייֶען אוּנ קְרַייֶען, בֶּערִיל אִיז דֶערְפוּן אִין צְוַייעֶן אִין כַּעַס גֶעוָוארֶען. עֶרְשְׁטֶענְס פַארְוָואס אִיז עֶר אַזוֹי אוּמְגְלִיקְלִיךְ, אַז אֲפִילוּ אִין דִי גְלִיקְ־לִיכֶע מִינוּט וָואס דָאס וַוייבּ אִיז אַוֶועקְגֶעפָאהְרֶען, וֶוען עֶר וָואלְט שׁוֹין יָא גֶעקָאנְט זִיצֶען עֶטְלִיכֶע מִינוּט רוּהִיג בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּבּ, זָאל דֶער הָאן פְּלוּצִים אִיהם דִי מְנוּחָה פֶער־שְׁטֶערֶען; אוּנ צְוַייטֶענְס – טַאקִי ווִידֶער אִיבֶּער דֶעם הָאן, עֶר הָאט זִיךְ דֶערְמַאנְט אַז אִיבֶּער אִיהם הָאט עֶר אַ הַאלְבֶּע פֶערשְׁטָערְטֶע וֶועלְט בַּיי זַיין שְׁפְּרִינְצֶען. דֶערְפַאר הָאט

עֶר זִיךְ גֶענוּמֶען שְׁלָאגְען דֶעם הָאן אוּנ עֶס פַארְשְׁטֶעהט זִיךְ אַז דֶער הָאן הָאט מִסְתָּמָא אוֹיךְ נִיט גֶעשְׁווִיגֶען, זַיין שְׁרַייעֶן, קְרַייעֶן אוּנ גְרִילְצֶען הָאט נָאךְ מֶעהר פַארְלִישֶׁעט דֶעם קָאפּ, בְּעֶרִיל־אִיז נָאךְ מֶעהר אִין כַּעַס גֶעוָוארֶען, דֶער הָאן אִיז נָאךְ ווִילְדֶער גֶעוָוארֶען, עֶר אִיז גֶעפְלוֹיגֶען אִין אַלֶע זַייטֶען. הָאט גֶעבְּרָאכֶען טַאפְּלִים; דָאס שְׁרֶעקְלִיכֶע גֶעפִילְדֶער הָאט אָנְגֶעמַאכְט אַ גְרוֹיסֶען שְׁרֶעק צְווִישֶׁען דִי קִינְדֶער, בִּיז אַיין קִינְד אִיז אַנְטְלָאפֶען צוּ דֶער מַאמֶען. בְּעֶרִיל הָאט אַלְץ נִיט אוֹיפְגֶעהֶערְט זִיךְ צוּ בָּארֶען מִיט דֶעם הָאן, נָאר אַז עֶר הָאט פְּלוּצִים דֶערְזֶעהן דוּרךְ דֶעם פֶענְסְטֶער ווִי דִי גַאנְצֶע שְׁטָאדְט לוֹיפְט צוּ זַיין שְׁטוּב אוּנ מֶען שְׁרַייט „עֶס בְּרֶענְט", הָאט עֶר אַוֶועקְגֶעוָוארְפֶען דֶעם הָאן, אוּנ אִיז דָער עֶרְשְׁטֶער אַרוֹיס אוֹיף דֶעם דַאךְ אוּנ נָאךְ אִיהם נָאךְ עֶטְלִיכֶע יוּנְגֶע לַייט.

זַיי הָאבֶּען זִיךְ גֶעדְרֶעהט אוֹיפֶן דַאךְ ווִי פַארטוּמֶעלְט, דֶער הָאט גֶעשְׁרִיגֶען וואוּ בְּרֶענְט? דֶער וֶועלְכֶעס שְׁטִיקֶל דַאךְ מֶען זָאל אוֹיפְרַייסֶען, דֶער עוֹלָם פוּן אוּנְטֶען הָאט גֶעשְׁרִיגֶען אַז אִין דֶעם ווִינְקֶעל־דַאךְ קְמַאלִיט זִיךְ, דָא הָאבֶּען זִיךְ גֶעהֶערְט קוֹלוֹת: „וואוּ אִיז חַייקִיל מִיט דֶער קִישֶׁקֶע"? „וואוּ זֶענֶען טְרֵייטִילְס שְׁקָאפִים", דִי הָאבֶּען דֶערְלַאנְגְט אוֹיפֶן דַאךְ קָאטְשֶׁערֶעס מִיט לָאפַּאטִים, טֶאפְּלֶעךְ מִיט קְרִינְגְלֶעךְ וַואסֶער, מִיט אַיין וָוארְט – עֶס הָאט גֶעקָאכְט פוּן אַלֶע זַייטֶען. –

אוֹיף אַלֶע עֶקֶען זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען רֶאדְלֶעךְ מִיט ווַייבֶּער אוּנ ווַייבְּלֶעךְ, חוּץ רֶאדְלֶעךְ מִיט יוּנְגֶע לַייט ווָאס הָאבֶּען דֶערְוַוייל „גֶעחַאפְּט אַ שְׁמוּעסִיל". לָאמִיר אוֹיף אַ פָּאר מִינוּט זִיךְ צוּ הֶערֶען צוּ דִי רֶאדְלֶעךְ:

– אִיז עֶפִּים אַ וואוּנְדֶער ווָאס אִיהר מַאנְן אִיז גֶעבְּלִיבֶּען פְּלוּצִים חַלָשׁוֹת, אַז עֶס אִיז אִיהם נִישְׁט מֶעגְלִיךְ צוּ דֶערְמִינְטֶערְן? מִסְתָּמָא הָאט עֶר בַּיי אִיהר אַזַא דָאלֶיע, זַי קֶעהר אִיהם, אִיךְ בֶּעט אִיבֶּער אַייֶער כָּבוֹד – וְשַׁאלֶעווֶען דָאס שְׁטִיקֶל בְּרוֹיט! אַזַא תַּלְמִיד חָכָם אַ יוּר אוּנ הָאט אַזַא מַרְשַׁעַת אַווייב, דוּ וַוייסְט ווָאס פַאר אַ בְּרֵייטֶען פִּסְק זִי הָאט? מֶען דַארְף נִישְׁט זִינְדִיגֶען מִיט דִי רַייד, נָאר אַזַא צָרָה זָאל הָאבֶּען אַזַא מַאנְן!

פוּן אַיין אַנְדֶער רֶאדֶל הָאט מֶען גֶעהֶערְט:

– נִישְׁט אַלֶע מַאמֶעס זֶענֶען גְלַייךְ, חָאטְשׁ אַלֶע מַאמֶעס טְרָאגֶען אוּנ פַארְגִיסֶען בְּלוּט אִיבֶּער דִי קִינְדֶער, אָט הֵייסְט דָאס אַ שְׁטַיינֶער אַ מַאמֶע? אִיבֶּערְגֶעלָאזְט קִינְדֶער אִין שְׁטוּב אַלַיין, אוּנ אִיז זִיךְ אַוֶועקְגֶעפָאהרֶען, אִיצְט הָאט זִיךְ גָעבִּיךְ אַזַא אוּמְגְלִיק גֶעטְרָאפֶען.

– אַ רַחֲמָנוּת, חַלֶעבֶּען, הָאט מֶען גֶעהֶערְט אַ קוֹל פוּן אַ דְרִיטֶען רֶאדֶל, פָּארְט אַ מַאנְן מִיט קִינְדֶער, וֶוער וַוייסְט ווָאס עֶס וֶועט בְּלַייבֶּען פוּן דֶעם שְׁטִיבֶל, אוּמְשְׁטַיינְס גֶעזָאגְט ווָאס עֶס בְּלַייבְּט שׁוֹין אִיבֶּער פַאר אַ יוּרֶען פוּן אַ שְׂרֵפָה!

– משֶׁה. הָאט מֶען גֶעהֶערְט פוּן דִי רָאמַאזְרֶאדְלֶעךְ, – הָאסְט דוּ דָארְט מִיךְ גֶעזֶעהן וֶוען אִיךְ בִּין גֶעוֶועזֶען בַּיי גָאלְדֶע גֶעלֶע לַאה'ס אַיינִיקִיל אוֹיפֶן חָתָן מָאל?

– יָא, אִיךְ הָאבּ דִיךְ גֶעזֶעהן, אִיךְ הָאבּ מִיךְ אַרוֹיס גֶעדְרַאפִּיט אוֹיפֶן שַׁאלַאשׁ (פַּאלַאטְקֶע), נָא – אוּנ מִיךְ הָאסְט דוּ גָעזֶעהן, זָעלְבֶע?

– יָא, וָואס דֶען? אִיךְ הָאבּ דִיךְ טַאקִי גֶעזֶעהן אַרָאבּ קוּקֶען אוּנ הָאבּ גֶעזָאגְט דֶער מַאמֶען: זֶעה נָאר מַאמֶע וִוי ר' שְׁלֹמֹה דֶעם זֵיידֶענְס גְּמָרָא בָּחוּר שְׁטֶעהט אוּנ קוּקְט אוֹיף מֵיידְלֶעךְ, זִי הָאט נִיט גֶעוָואלְט גְלוֹיבֶּען אוּנ גֶעזָאגְט, אַז עֶס וַוייזְט זִיךְ נָאר אוֹיס אוּנ זִיךְ גֶעבֵּייזֶערְט אוֹף מִיר פַאר וָואס אִיךְ קוּק נָאר אַהִין, טָאמֶער שְׁטֶעהט דָארְט אַ בָּחוּר.

משֶׁה הָאט גֶעוָואלְט עֶפִּיס נֶעטְהִיתָם זָאגֶען, נָאר זִי הָאט אִיהם אָנְגֶעכַאפְּט בַּיי דֶער הַאנְד אוּנ מִיט גְרוֹיס פְרֵייד אִיבֶּערְגֶעשְׁלָאגֶען דִי רֵייד:

– אוֹי משֶׁה! הָאסְט דוּ גֶעזֶעהן וִוי יוֹסִיל כְּלֵי־זֶמֶר, וָואס הָאט גֶעשְׁפִּיעלְט אוֹיף דֶער חֲתוּנָה, הָאט גֶעטְרָאגֶען אַ שֶׁאן גֶעפְּרֶעסְט הֶעמְד, אַ שֶׁאן הַאלְזְטִיכְעל מִיט אַ פָּאוֶוער, דוּ זָאלְסְט גֶעוֶוען אָנְקוּקֶען וִוי עֶר הָאט גֶעלַאכְט אַז אִיךְ הָאבּ אִיהם בַּאצָאהלְט פַאר דֶעם מַאנִין?

– וָואס הָאסְט דוּ נָאר בֶּעדַארְפְט דֶערְצֶעהלֶען דֵיין מַאמֶען אַז אִיךְ הָאבּ גֶעקוּקְט? זִי וֶועט דָאךְ דֶערְצֶעהלֶען מֵיין מַאמֶען דֶערְפוּן.

– נַארר וָואס הָאסְט דוּ מוֹרָא? מֶען הָאט דָאךְ דִיךְ נִישְׁט גֶעחַאפְּט, וֶועסְטוּ דוּ זָאגֶען אַז דוּ בִּיזְט נִישְׁט גֶעוֶוען.

– אוּנ דוּ זָאלְסְט אוֹיךְ זָאגֶען אַז דוּ הָאסְט מִיךְ נִישְׁט גֶעזֶעהן, עֶס הָאט זִיךְ דִיר נָאר אוֹיסְגֶעוִויזֶען.

צְווִישֶׁען אַיין אַנְדֶער פָארִיל:

– הַיינְטִיגֶען יוֹם כִּפּוּר וֶוען דִי מַאמֶע מִיט דֶעם טַאטֶען זֶענֶען אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען אִין שׁוּל אַרֵיין אוּנ אִיךְ בִּין גֶעבְּלִיבֶּען אַלֵיין, הָאבּ אִיךְ אַזוֹי מוֹרָא גֶעהַאט, אוֹי חַיִּים, אַזאַ שְׁרֶעק!

– דוּ הָאסְט דֶען מוֹרָא אַלֵיין צוּ זִיצֶען אִין אַ שְׁטוּב?

– נֵיין, קֵיין מָאל נִישְׁט, אִיךְ הָאבּ אֲפִילוּ קֵיין מוֹרָא נִישְׁט צוּ גֶעהן אַלֵיין בַּיי נַאכְט אִיבֶּער דֶער גַאס, נָאר יוֹם כִּפּוּר בַּיי נַאכְט שְׁרֶעק אִיךְ מִיךְ, פַאר וָואס אִיז דָאס אַזוֹי, חַיִּים? זָאג מִיר אִיךְ בֶּעט דִיךְ.

– אִיךְ וֵויים? אִיךְ וֵויים אַלֵיין נִישְׁט פַאר וָואס, אִיךְ הָאבּ יוֹם כִּפּוּר אוֹיךְ מוֹרָא מֶעהר פוּן אַלֶע טָאג.

– זֶעהסְטַ־דוּ, חַיִּים, דוּ ווייסְט נִישְׁט פַאר וָואס, אִיךְ וֵויים יָא, נָאר אִיךְ הָאבּ מִיךְ גֶעשֶׁעמְט דִיר צוּ זָאגֶען. נָאר וֵוייסְט דוּ פַאר וָואס מִיר הָאבֶּען מוֹרָא יוֹם כִּפּוּר? דָאס אִיז וַוייל מִיר הָאבֶּען אַ סַךְ עֲבֵירוֹת...

– וֶוער הָאט דֶען נִישְׁט קֵיין עֲבֵירוֹת?

– בֵּיילֶע, אוּנְזֶער שְׁכֵנָה'ס מֵיידִיל.

– מִיט וָואס אִיז זִי פְרִימֶער פוּן דִיר?

– זִי אִיז טַאקִי אָהן עֲבֵירוֹת, זִי שְׁפִּיעלְט נִישְׁט קֵיין לִיעבֶּע, זִי זָאגְט אַז זִי הָאט אֲפִילוּ מוֹרָא צוּ קוּקֶען אוֹיף אַ יוּנְגֶעל, אוּנ אַז אִיךְ הָאבּ אִיהר אַמָאל דֶערְצֶעהלְט בְּסוֹד סוֹדוֹת, זִי אִיז מֵיין בֶּעסְטֶע חַבֶר'טָע, אַז אִיךְ שְׁפִּיעל אַ לִיעבֶּע אוּנ הָאבּ שׁוֹין אַמָאל

אֲפִילוּ גֶעקוּשְׁט אַ יוּנְגֶעל, אִיז זִי אַזוֹי פֶערְשֶׁעמְט גֶעוָוארֶען אוּנ אַזוֹי דֶערשְׁרָאקֶען, אַז זִי הָאט שׁוֹין נִישְׁט גֶעוָואלְט קוּמֶען דִי נַאכְט צוּ מִיר נֶעכְטִיגֶען.

– הָאסְט דוּ אִיהר גֶעזָאגְט וָועמֶען דוּ הָאסְט גֶעקוּשְׁט? הָאט עֶר זִיךְ אַ חַאפּ גֶעטְהוּן פוּן זַיין אָבְּגֶעבְּרִיהטֶער.

– נֵיין,

– נָא, גֶעדֶענְק זְשֶׁע, דוּ זָאלְסְט דִיךְ פַּאר אִיהר נִיט אַרוֹיסְחַאפֶּען.

– דוּ זָאלְסְט אָבֶער אוֹיךְ קֵיינֶעם נִיט אוֹיסְזָאגֶען, וָוארוּם וָוען דוּ וֶועסְט אוֹיסְזָאגֶען וֶועל אִיךְ אוֹיךְ אוֹיסְזָאגֶען, גֶעדֶענְק זְשֶׁע!

אוּנ אָט שְׁטֶעהט דָא אוֹיךְ אוּנְזֶער אַלְטֶער בֶּעקַאנְטֶער יוּנְגֶער מַאנן, וֶועלְכֶער שְׁטֶעהט גֶעבִּיךְ אַיינֶער אַלֵיין, וִוי גְלֵייךְ עֶר אִיז אַיינֶער אַלֵיין בֶּעשַׁאפֶען גֶעוָוארֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט.

עֶר שְׁטֶעהט אִיצְט מִיט זַיינֶע אַיינֶענֶע גֶעדַאנְקֶען, עֶר בַּאטְרַאכְט דֶעם גַאנְצֶען גֶעפִילְדֶער מִיט דֶעם גַאנְצֶען עוֹלָם, אוּנ דוּרךְ זַיי אוֹיךְ דִי גַאנְצֶע וֶועלְט, זַיינֶע גֶעדַאנְקֶען טְרָאגֶען אִיהם הוֹיךְ גַאנְץ הוֹיךְ אוּנ עֶר, פִּ י נֶ ע טִ י נְ טְ לֶ ע ר, קוּקְט פוּן דֶער הוֹיךְ, עֶר קוּקְט אַרָאבּ וִוי אַרוּם אִיהם דְרֶעהט זִיךְ עֶפֶּיס אַ וֶועלְט מִיט אַ סַךְ קְלֵיינֶע מֶענְשֶׁעלֶעךְ, אַזוֹי פִיעל וִוי מֶערִישְׁקִים אוּנְטֶער אַ שְׁטֵיין:- אָט דִי קְלֵיינֶע מֶענְשֶׁעלֶעךְ, טְרַאכְט עֶר זִיךְ. פְלִיעהֶען, דְרֶעהֶען זִיךְ עֶפֶּיס; וָואס, לְמָשָׁל, הָאבֶּען זַיי זִיךְ צוּ דְרֶעהֶען? עֶס אִיז דֶען נִיט אַ נַארִישְׁקֵייט? נָאר וָואס זָאל עֶר גָאר מִיט זַיי טַעֲנָהן אַז זַיי זֶענֶען אַלֶע נַארָאנִים. עֶר שְׁרַייבְּט דָאס לַאנְג אוּנ מֶען הֶערְט אִיהם נִישְׁט, עֶר הָאט שׁוֹין אֲפִילוּ אַמָאל גֶעשְׁרִיבֶּען אִין דִי גַאזֶעטֶען אַ טִיעפֶען מַאֲמָר פוּן גַאנְץ הוֹיכֶע זַאכֶען אוּנ בַּאקְלֶערְט דָארְט דִי גַאנְצֶע וֶועלְט מִיט דִי מֶענְשֶׁעלֶעךְ, נָאר וָואס? גֶעה שְׁרַיי חַי וְקַיָּם, אַז עֶס הֶעלְפְט נִישְׁט. עֶר קוּמְט נָאךְ גֶעבֶּעךְ אָבּ אוֹיף דֶער וֶועלְט אוּנ וַוייטֶער גָאר נִישְׁט... אָט שְׁטֶעהט עֶר לֶעבֶּען דֶער שְׂרֵפָה פַארְטְרַאכְט אוּנ דֶענְקְט בַּיי זִיךְ:- בִּין אִיךְ דֶען נִישְׁט גֶערֶעכְט? הָאבּ אִיךְ שׁוֹין וֶועגֶען דֶעם דֶען נִישְׁט גֶעשְׁרִיבֶּען? אָט אִיז מֶען שׁוֹין אוֹיפְן דַאךְ, אוּנ חַיִיקִיל קִישְׁקֶע אִיז נָאךְ נִישְׁט דָא.

פוּנְקְט דִי מִינוּט אִיז אִיהם וִוי אַ בְּלִיץ אַרַיינְגֶעקוּמֶען דֶער גֶעדַאנְקֶען צוּ שְׁרַייבֶּען אַ קָארֶעסְפָּאנְדֶענְצִיֶע אוֹיף אַ בֵּייגֶעלֶע פַּאפִּיר פוּן אַלֶע פִיער זַייטֶען; עֶר הָאט שׁוֹין גָאר נִישְׁט גֶעפִיהלְט צוּ עֶר שְׁטֶעהט אוֹיף דֶער עֶרְד, אִין גַאס צְוִוישֶׁען מֶענְשֶׁען, עֶס הָאט זִיךְ אִיהם נָאר אוֹיסְגֶעוִויזֶען אַז פַאר זַיינֶע אוֹיגֶען שְׁוֶועבְּט אַ גְרוֹיסֶער בּוֹיגֶען פַּאפִּיר אָנְגֶעשְׁרִיבֶּען מִיט זַיין הַאנְד פוּן אַלֶע זַייטֶען, אוּנ עֶר לֵייעֶנְט אַזוֹי אַז עֶס אִיז אַ פֶערְגְנִיגֶען; זַיין בֶּעסְטֶער חָבֵר, דָ אס אַ י י ד י מֶ ע ל, הֶערְט אוּנ קְוֶועלְט גָאר אָן פוּן זַיינֶע גֶעדַאנְקֶען אוּנ עֶר אַלֵיין בְּוַודַאי. נָאר זַיינֶע גֶעדַאנְקֶען פְלִיעהֶען אִיהם אִיצְט נָאךְ וַוייטֶער אוּנ וַוייטֶער: אָט שִׁיקְט עֶר אַוֶועק דִי קָארֶעסְפָּאנְדֶענְצִיֶע, אָט וַוארְט עֶר אוּנ פְּלוּצִים אִין דֶער פְרִיה, וָוען עֶר וִויל גֶעהן אִין קְלוֹיז דַאוֶונֶען, עֶפֶענְט זִיךְ דִי טְהִיר אוּנ עֶס גֶעהט אַרַיין דֶער בְּרִיעפְטְרֶעגֶער אוּנ בְּרֶענְגְט אִיהם אַ גֶעדְרוּקְט בְּלַאט. עֶר, פִּ י נֶ ע טִ י נְ טְ לֶ ע ר, לֵייעֶנְט אִיבֶּער דֶעם גֶעדְרוּקְטֶען אַדְרֶעס אוּנ אֲפִילוּ דֶעם בַּאנְדֶערָאל אוּנ אֶפֶענְט אַזוֹי דָאס בְּלַאט

און ווי דערפרייעט איז ער געוואָרען, וואָס פאַר אַ האַרצקלאַפּעניש האָט ער באַקומען, אַז ער האָט פּלוצים דערזעהן אַ קאָרעספּאָנדענציע פון זלידניוקע און „פּינגע טינטלער" איז מיט גרויסע אותיות אָבגעדרוקט אונטען...

זיינע געדאַנקען זענען געפלויגען נאָך ווייטער און ווייטער...

VIII.

„איך" אָדער „ער".

אין דער צייט האָט מען שוין דעם דאַך פון שפּרינצעס שטוב לאַנג אָבגעריסען און דעם קוימען צובראָכען, און מען האָט דערזעהן אַז עס ברענט שוין נישט אין ערגעץ, מען האָט שוין אָבגעלאָשען, חייקיל איז שוין אויך אַנגעלאָפען מיט זיין קישקע, נאָר אַלע האָבען איהם פון דעם דאַך געשריגען אַז מען דאַרף שוין נישט, פּינע האָט דערפון גאָר אַנגעקוואָלען, חייקיל האָט אָבער פון דעסטוועגען נישט געוואָלט גלויבען און איז אַליין אַרויף אויפ'ן דאַך, האָט אָבגעריסען נאָך עטליכע שטיינ־דליך פון דעם קוימען און האָט מודיע געווען אַז מען האָט שוין אומעטום אָבגעלאָשען.

דער עולם האָט זיך ביסלעכווייז אָנגעהויבען צו צוגעהן, די פּאַרלעך זענען נאָך פריהער אַוועקגעגאַנגען, אין אַקליינער צייט נאָכדעם איז שוין געבען דער שטוב קיינער נישט געווען, נאָר פּינגע טינטלער איז נאָך געשטאַנען עטליכע מינוט, האָט באַטראַכט אַלץ, צוגעשאָקעלט אַלע מאָל מיט דעם קאָפּ, ווי איינער זאָגט:

— איך האָב דען נישט געזאָגט פריהער, איך האָב דען נישט געשריבען? נאָר געה שרייב חי וקים... און איז אַוועקגעגאַנגען אַהיים שרייבען אַ קאָרעספּאָנדענציע.

שפּרינצע האָט מען שוין אויך איבערגעפיהרט פון דער דריטער שטוב צו זיך אַהיים, מיט איין וואָרט — עס איז אַלץ געוואָרען רוהיג ווי פאַר דעם געפילדער.

ערשט איצט האָט שפּרינצע געהאַט צייט זיך אַרומצוקוקען ביי זיך אין שטוב וואָס עס איז געשעהן און וואָס טהוט זיך דאָ מיט איהר, צו ביסלעכווייז האָט זי זיך פּאַוואָליע אָנגעהויבען צו דערמאָנען וואָס עס איז מיט איהר פאָרגעקומען היינטיגען טאָג, ד. ה. ווי זי האָט גאָר באַדאַרפט היינט זיין מיט איהר טאָכטער אין בולוואַנאָווקע, ווי זי איז אַוועקגעגאַנגען צו טרייטלין און האָט פאַרגעסען אָנצוזאָגען אַז מען זאָל פאַרבינדען דעם זאַק פראַסע, ווי זי האָט זיך שוין נישט געוואָללט אומקעהרען אַהיים, זי זאָל נישט אָנוואָרען די עגלה, דערנאָך ווי זי האָט זיך נאָר געזעצט אויף דער פוהר איז אָנגעלאָפען איהר קינד מיט אַ געוויין אַז דער האָהן האָט איבערגעקעהרט די גאַנצע שטוב אַת בעריל שלאָגט איהם, איז זי געלאָפען אַהיים, עס איז עפּיס געוואָרען אַ געוואַלד, אַ געלויפעריי, נאָר וואָס דערנאָך איז געשעהן — געדענקט זי נישט.

שפּרינצע האָט זיך אַליין אַרומגעקוקט אין שטוב, ביז זי האָט דערזעהן בערלען זיצען אין אַ ווינקעל אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ, זי האָט איהם עפּיס געוואָללט זאָגען און

זי האָט נישט געקאָנט, בעריל האָט איהר אויך עפּיס געוואָלט זאָגען, נאָר ער האָט דעם קאָפּ נישט געקאָנט אויפהייבען ׃

ביידע האָבען זיך אַזוי לאַנג אָנגעקוקט און געפּרובט צו רעדען, ביז שפּרינצע האָט ענדליך גאַנץ שטיל געפרעגט :

– וואָס איז דאָ געוועזען ?

בעריל האָט זי עטליכע מינוט באַטראַכט און אויך געפרעגט :

– וואָס איז טאַקי באמת דאָ געוועזען ?

– וואָס הייסט וואָס ? האָט שפּרינצע אָנגעהויבען אַ ביסל הויכער, איך האָב דאָך דיך איבערגעלאָזט אין שטוב !

– נאָ וואָס-זשע איז ? בין איך געוועזען אין שטוב . . .

– אַז דו ביזט געוועזען, וואָס-זשע פרעגסט דו מיך ? אוי, אַז איך פאָהר אַוועק אויף אַ מינוט פון שטוב . . . האָט זי אָנגעהויבען נאָך הויכער .

– װער-זשע איז דאָ שולדיג ? איך בין נישט שולדיג . . . וואָס איז דען דאָ אַזוינס געוועזען ? האָט בעריל אָנגעהויבען ווי זיך אַ ביסל צו דערמאַנען .

אויף דער תשובה האָט שוין שפּרינצע נישט געקאָנט זיצען אַזוי קאַלטבלוטיג ווי ביז אַהער, זי האָט אַ ביסעלע צושנורעוועט איהר געקנייטשט שמאָל פּיסקעלע :

– ווער דען זאָל וויסען ? – אפשר איך ? – איך האָב דאָך דיך איבערגעלאָזט אין שטוב ?

– דיין האָן, דיינע מציאות זענען שולדיג, וויפיעל איך האָב דיך געבעטען אַז מען דאַרף נישט האַלטען קיין האָן אין שטוב, האָבען מיט איהם געשעפּטען, האָדעווען און מען זאָל אפילו דוּדך איהם נישט קענען רוהען ביי נאַכט, וויפיעל איך האָב דיך געבעטען און דיר באַוויזען אַז די איינענע מציאה קאָנסט דו קויפען פרייטאָג נאָר אַ גרייטען, אויסגעהאָדעוועטען, און קאָנסט איהם טאַקע שחטען אויף שבת . . .

דאָ האָט שפּרינצע נאָך מעהר צושפּרייט דאָס פּיסקעלע און זיך געשטעלט אויף די פּיס :

– קוק איהם נאָר אָן ווי ער איז געוואָרען אַ גאַנצער פּריץ, ער דאַרף נאָר רוהען ביי נאַכט ! אַ גאַנצער גראַף געוואָרען ביי מיר ! וואָס עס האָט געוואָלט זיין מיר און אַלע מיינע פריינד זאָל זיך אויסלאָזען צו דיינע האַנד, צו דיינע פּיס, אַז עס זאָל קיינעם נישט שאַטען נאָר דיר אַליין, נאָר דיין נשמה, רבונו של עולם ! מיר דאַכט זיך אַז דו מעגסט אַ כפרה ווערען פאַר דעם האָנ׳ס מינדסטען נאָגעל, עס איז פאַרט איין עוף, וואָס פלעגט געגעבען ווערען פאַר אַ קרבן אין דעם הייליגען בית המקדש, וועלכעס איז פאַר אונזערע זינד חרוב געוואָרען, און דו וואָס ביזט ? אפילו קיין יוד נישט ! וואו האָט עס זיך געהערט אַז אַזאַ יונגען זאָל מען נישט קענען איבער לאָזען אויף אַ מינוט אין שטוב ?

דער שטענדיג שוויינגענדער שטילער בעריל, וועלכער פלעגט אויף שפּרינצעס

שרייען תמיד נאר איינבייגען דעם קאפ , איז איצט פלוצים געווארען ביידענדיג אונ האט באין אופן נישט געוואלט אבשווייגען .

– איך דארף נישט קיין האן אין שטוב ! האט ער געשריגען אין איין קול.

– וואס הייסט דו דארפסט נישט, אז איך דארף אבער ? ווער פרעגט דיך נאר ? אונ איך זאג דיר אז דער האן וועט יא זיין, דיר אויף להכעיס !

– אונ איך זאג דיר : ניין ! – אדער איך וועל זיין אין שטוב אדער דער האן, אדער מיין טויט אדער זיין טויט – האט קוים ארויסגעזאגט בעריל זיינע לעצטע רעשעניע .

– חא , חא, חא ! האט זי זיך צולאכט , אט האסט דו דיר איין אומגליק ! מעגסט אפילו א כפרה ווערען פאר זיין מינדסטען נאגעל , וועט מיך אויך נישט אארען.

– נא אויב אזוי וועל איך דיר דערוויזען וועד עס וועט אויספיהרען , מארגענדען טאג וועט דעם האנס פוס נישט זיין ביי מיר אין שטוב ; איך בין בעל בית, עס איז מיין שטוב, איך בין דער מאנן אונ דו ביזט דאס ווייב אונ ער איז דער האן ! האט זיך בעריל געשטארקט אונ געוואלט בעווייזען אז ער איז באמת דער מאנן .

שפרינצעס פיסק האט זיך דער ווייל צוצויגען ווי ווייט ער האט נאר געקאנט , אונ עס איז געוועזען פאר וואס , א קלייניקייט ! וואו איז דאס גאר געהערט געווארען אז שפרינצע זאל הערען פון שמילען בערלען אזוינע ווארטער ; זי האט זיך צולאזט אויף איהר קול , בעריל אויך, אונ זי נאך האבער , ביז עס איז געווארען אזא געפילדער, אז דער אומגליקליכער האן, וועלכער איז ביז אהער געשטאנען שטיל אין א ווינקעלע אונ זיך אבגערוהט פון דעם שלים-מזלדיגען טאג , איז איצטער פלוצים ארויס פון דער שטוב אונ האט אנגעהויבען פאטשען מיט די פליגעל, גרילצען , קרייען , שרייען אויף אלע קולות .

איך ווייס נישט צו דער האן האט דערהערט ווי זיינע בעלי בתים קריגען זיך, אונ איז דערפאר געקומען צו לויפען זיך אריין מישען צו מאכען שלום, אדער ער האט זיך גלאט אזוי דערשראקען פון זייערע קולות , אדער אפשר האט ער פשוט געשריגען ווייל עס איז שוין נישט געוועזען פריה – ווער ווייסט ? נאר דאס קען איך אייך זאגען , אז מיט זיין קומען אונ זיך אריינמישען , האט ער נישט נאר קיין שלום נישט געמאכט , נאר פונקט פארקעהרט – ער האט דורך זיין קראהען אונ שרייען אנגעמאכט צווישען זיינע בעלי בתים נאך א גראסערע קריג . בעריל איז נאך מעהר אין כעס געווארען איבער דעם האנס גרילצען, ער האט זיך געווארפען אויף איהם , איהם ארויסצוטרייבען , אדער עפים אנדערש איהם צו טהון , שפרינצע האט נישט געלאזט, דער האן האט זיך נאך מעהר צוקראהט אונ בעריל מיט שפרינצען האבען נאך האבער געשריגען...

מיר מוזען , זיי איבערלאזען דא אויף עטליכע מינוט זיך קריגען, ווארום ווער ווייסט ווען ביי זיי דער קריג קען געשטילט ווערען , אונ דא איז שוין נישט פריה, – אונ אין זלידניוועקע הויבט מען אן אומרוהיג צו ווערען וואס איז די מעשה וואס אזוי שפעט זענען די ווייבער , וועלכע זענען היינט ביי טאג אוועקגעפאהרען מיט דער גוישער

בײ נאַכט איצטער זײגער עלף, עס איז שױן איצטער זײַגער עלף בײַ נאַכט, פוהר, זענען נאָך נישט צוריק געקומען
געבּשׁרט און געצװאָנגענע, אױסגעצװאָנגענע, אָבּגעטובּלטע, אָבּגעװאַשׁענע, און זענען איצט װאו אונזערע
נישט זיך הערט װאָס פאַלק פאַר אונזער איבּערלאָזען מוזען מיר ... װײַבּער לידניװקער
קריגען פאלק פאַר יודיש א זיך לאָז ? אונז עס אַרט װאָס איבּערינגענס . קריגען צו אױף
עס ? צײַט האָבען זײ אַז טהון זײ זאָלען דען װאָס , יאָהר צװאַנציג און הונדערט ביז
ב"ה פרעהליך אין שטוב ... װי מען זינגט בײַ יודען :

פאַר דער חתונה איז מען מרה שחורה־דיג ,
נאָך דער חתונה איז גרױס פערגניגען ,
עס װערד אין שטוב פרעהליך מורא־דיג ,
עס איז זיך דאָ מיט װעמען צו קריעגען .

IX.

אין דער שװײַגענדיגער נאַכט .

אונ אַזױ – װאו זענען איצט די װײַבּער ? זײ זענען נאָך אין װעג . אָט קוקט איז
אויף דעם װעג פון בולנאַװאָנװקע קײן זלידניװקע . נאָר איז דען מעגליך אָנצוקוקען
נאַכט אַ װעג , װען דערצו איז נאָך דער הימעל אויף אײניגע אָרטער באַדעקט מ
שטיקער שװאַרצע װאָלקען ? נאָר זײַט נישט קײן פאַרשלאָפענע פאַרשױגען , װעל
װען זײ זענען אין װעג , כּל זמן עס איז ליכטיג , קוקען זײ אונ װאונדערן זיך אונ קענ
זיך נישט זאַט אָנקוקען אויף דער שאָנער נאַטור , װאָס שמײכעלט צו זײ פון די װאָלדע
אונ די פעלדער ; נור באַלד װי עס רוקט זיך אָן די נאַכט , פאַררוקט מען זיך אין װאָג
אָדער אין די בּויד אין אַ װינקעל אַרײַן אונ מען הױבּט אָן צו דרעמלען , אָדער מ
פערמאַכט אַזױ די אױגען , װאָרום װאָס קען מען דען זעהן בײַ נאַכט ? נאָר גלױבּט
בײַ נאַכט האָט מען אויך עפּיס צו זעהן , אַפילו אין װעג . די ליעבע נאַטור אוף גאַטס
װעלטעלע איז אַזױ רײַך , אַז אַפילו די פינסטערע , פאַרחמאַריטע נאַכט האָט אויך אי
שאָנקײט , אונ דער װאָס איז נאָר נישט קײן פערשלאָפענער , דער דרעמעלט נישט װ
ער פאָהרט אין װעג אונ זעהט דאָס שאָנקײט פון דער גאַטור אַפילו אין דער פינסטערע
נאַכט . אָט קוקט איצט אויף דעם װעג , דאָס איז באמת אײנע פון די שאָנסטע לאַנ
שאַפטען װאָס מען באַגעגענט װען מען פאָהרט אין דעם רײַכען זיד רוסלאַנד , װו
אונזער שטעטיל זלידניװקע געפינט זיך אויך .

װען איך פאָהר אַמאָל אין דער געגענד קומט מיר שטענדיג אויף די געדאַנקע
גליקליך זענען נאָך אונזערע ברידער װאָס די „טשערטאַ" – איז גראַד על פּי מזל ד
רײַכער שאָנער יוּג (דרום) . װאָס װאָלטען זײ געטהון אַז אויף זײער פינסטער מזל ז
די יודישע טשערטאַ געװען אױסגעפאַלען אין דעם פינסטערן , טרױריגען צפון
רוסלאַנד , װי אַזױ װאָלטען דאָרטען די אומגליקליכע יודען געקאָנט לעבען אין אַזאַ

שאפט, קען איך מיר נישט פארשטעלען; נאר זעהט זשע ווי דער אומגליקליכער האט אויך מזל, – דער אויבערשטער גיט דעם מיטוואך פאר דעם דאנערשטאג – דארף די יודישע: „טשערטא" זיין אויף איינעם פון דעם בעסטען, פעטסטען, און שאנסטען שטיקל לאנד.

מערקווירדיג איז ווי די נאטור איז אזוי פראסט, אזוי אהן חכמות, אז ביי איהר איז קיין שום חילוק נישט דא צווישען פאריז און זלידניוועקע! אט איז איהר געפעלען אויסצופוצען ארום זלידניוועקע די גאנצע געגענד מיט אזוינע שאנע געדיכטע פעלדער און וואלדער, בערג, טהאלען, טייכען א. ז. וו. טאקי פונקט ווי אין איטאליען אדער אין דער שווייץ, וואו די גרעסטע קינסטלער פאהרען אהין זיך וואונדערן אויף די דארטיגע שאנע לאנדשאפטען. מילא קיין איטאליען אדער דער שווייץ פאהרען די גרעסטע לייט פון דער וועלט דארט צו וואהנען און צו האבען פערגניגען, איז רעכט וואס די נאטור האט זיך דארט אזוי שאן אויסגעפוצט און אויסגעשלייערט, אבער ארום זלידניוועקע און ארום בולוואנאווקע וואס האט די נאטור געהאט זיך אזוי שאן אויסצופוצען? קיין גרויסע לייט קומען נישט אהין; פאר וועמען זשע? טאקי פאר די ארימע זלידניוועקער יודען און ווייבער? – יא פאר זיי, ווארום די עהרליכע נאטור מאכט נישט קיין חילוק צווישען די מענשען וואס קעהרען אין זייער לעבען איבער וועלטען, און צווישען די מענשען וואס פיהרען אזא פוסטע-פראסט לעבען ווי די זלידניוועקער יודען און ווייבער. נאר זיי האבען זיך זייער לעבען, זייער באזונדער וועלטעלע, זיי פארשטעהען גאר קיין אנדער-לעבען ניט, זיי שטעלען זיך גאר קיין אנדער לעבען נישט פאר! אין זייער פוסטען לעבען געפינען זיי פאר זיך גענוג אינטערעס, מען לאכט, מען איז פרעהליך, מען וויינט, מען לעבט אויף, מען פאלט אראב א. ד. ג. און די עהרליכע נאטור דיענט זיי, שמייכעלט צו זיי און שענקט זיי פון איהרע אלע טהייערע מתנות, עס זענען דא מינוטען אין זייער פינסטער לעבען, וועלכע זענען פארצוקערט, אז זייערע פארוויאליטע, פארלאגערטע הערצער צוגיעסען זיך ווי האניג!

אט האט איהר אשטייגער עטליכע זיסע מינוטען...

וואס די ווייבער האבען איבערגעליטען א גאנצען טאג איידער זיי זענען אוועק געפאהרען קיין בולוואנאווקע, איז אייך שוין פון פריהער גוט בעקאנט. נאר איצטער פאהרען זיי שוין ב״ה צוריק פון בולוואנאווקע אהיים!

די נאכט, כאטש זי איז פינסטער, איז זעהר שאן. אויף דעם זילבערנעם הימעל שווימען ארום גרויסע שווארצע שטיקער חמארעס, ווי שווארצער סאמעט באפוצט א בלוי זיידען קלייד; די לבנה, כאטש מען זעהט זי איצט נישט, באווייזט זיך פון דעסטוועגען מינוטען חיים און טהוט א קוק אויף דעם וועג, אויף וועלכען פון ביידע זייטען ציהען זיך צוויי לאנגע שורות בוימער, און צווישען זיי אלאנגער וואגען מיט עפים פול אנגעפילט, און באהאלט זיך ווייטער...

צו דער שטילער שאנער נאכט שפילט דער וואגען צו, מען הערט ווי ראדער שלעפען זיך און סקריפען, דער מוזשיק שמייסט און פאכט מיט דעם בייטשיל און אלע

מיטום לאָזט ער אַרויס גאַנץ קאַלטבלוטיג זיין „וְיָא", ווי גלייך ער איז פאַרזיכערט ... זיינע פערדלעך וועלען זיין פוהר אַזוי דערשלעפען קיין זלידניוועקע.

ווען אַ רייזענדער זאָל גראַד איצט דורכפאָהרען, וואָלט ער זיך אפילו נישט אונ... געקוקט אויף דער פוהר, וואָרום עס וואָלט איהם גאָר נישט איינגעפאַלען אַז דאָ פאָהרע... למשל פאַרשוינען, אונ ווען ער זאָל יאָ זיין נייגעריג אַ קוק צו טהון אויף דער פוהר... וואָלט ער געמיינט אַז דאָ פיהרט מען זאַקלעך מעהל, אָדער פעקלעך וואַטע, צו גאָ... לעהמענע טאָפּלעך. נאָר באמת האָט די פוהר געפיהרט אונזערע אַלע בעקאַנטע זלי... ניוועקער ווייבער וואָס האָבען זיך נעבונטעוועט אַקעגען טרייטלין אונ געדונגען אַ קריסט... ליכע פוהר; זיי זענען איצט געפאָהרען אַהיים זעהר צופרידען, האָטש זיי זענען איינגענ... גאָר נישט געזעסען, נאָר עפּעס ווי געלעגען איינע אויף די אַנדערע, קאָפּ אויף קאָפּ או... מיט פערפּלאָנטעטע פיס, אָבער פאָרט אַ סך גרוימער ווי ביי טרייטלין אין וואָגען. דער... מוזשיקס קליינע פערדלעך שלעפען פאָרט גיכער ווי טרייטילס, דער מוזשיק זיצט אוי... דער קעלנע ווי אַ בעל עגלה דאַרף זיצען אונ וואַרפט זיך נישט אַריין צווישען די ווייבער... ווי גלייך ער איז אַ פאַרשוין, אונ הייבט נישט אָן צו דרשענען אונ זאָגען זיינע פויל... וואָרטלעך, וואָס זענען אפילו זלידניוועקער ווייבער אויך נמאס צו הערען, חוץ דעם קאָס... עס טאַקע וואָלוואָלער.

מיט איין וואָרט זיי זענען געוועזען זעהר צופריעדען, אונ דאָ זענען נאָך אַלע אָ... געוואַשען, אָבגעטובלט, אויסגעצוואָגען, אָבגעבּשׂרט, אונ די לבנה קוקט אַלע מאָ... אויף זיי אַזוי שאָן, פון די פעלדער אונ בוימער שמעקט אַזוי גוט, ערגעץ ווייט פון דע... וואַלד אין דער שטילקייט פון דער נאַכט, זינגט אַ פייגעלע אַזוי ליעב. דער וואָגע... סקריפּעט, די פערדלעך קלאַפּען מיט די קאָפּיטעס, דער מוזשיק זינגט זיך אַלע מאָ... מיט אַ ניגון: „וויא", „עטיא".

דאָס אַלץ איז געוועזען אַזאַ פאַרגניגען אַז זייערע הערצער האָבען זיך צוגאָסען ווי... האָניג, אַז עס האָט זיך זיי זעהר געגלוסט צו זאָגען איינע דער אַנדערע:

– אַך, ווי שאָן אונ גוט איז איצט, נאָר, נאָר... זיי זענען פאָרט געווען שווייגענ... דיג, ווייל זיי האָבען זיך אין דער באָד אביסל פערשפּעטיגט, אַז ווען זיי זענען אַרויס... געגאַנגען, איז שוין דער דאָרטיגער פּאָנפאַטש, ביי וועלכען די ווייבער מוזען זיך אָנריהרע... אַרויסגעהענדיג פון דער טהיר, שוין לאַנג נישט געוועזען, די דאָרטיגע טונקערן האָ... זיי נאָכגעשריגען אויף דעם וועג, למען השם זיי זאָלען זיך נישט דערוועגען אַרויס צו... חאַפּען מיט אַ וואָרט, וואָרום ווען חו"ש יאָ, איז חוץ דער עבירה, וועלען זיי מוזע... מאָרגען נאָך אַמאָל פאָהרען קיין בולוואַנאָווקע.

דערפאַר האָבען געבעך די גליקליכע ווייבער נישט געקאָנט איינע דער אַנדערע... אַרויסזאָגען זייערע געפיהלע וועגען דער רייכער שאָנער נאַטור.

פּלוצים אין דער שטילקייט פון דער נאַכט האָט זיך געהערט פון ווייטענס אַ קול... ווי איינער זינגט זיך אונטער דער נאָז אַ גויש ליעדעל, דאָס קול איז אַלע מאָל ... געקומען נאָהענטער.

– „טפררו, סטאפ", האט פלוצים דער ווייבערישער מוזשיק ארגעשטעלט די פערד; וועס מאכסטו אינוואן? איך האב דיך דערקענט אן קול, וואס געהסטו אזוי שפעט פון דער שטאדט?

– נא אז שפעט, טא וואס זשע איז, סטעפאן? וועל איך דען נישט טרעפען אהיים? אט באלד אן דער זייט נאך איין ווייארסט איז שוין די שטאדט.

– וואס לערנסטו מיך דעם וועג? איך וויים דען נישט וואו אונזער דארף שטעהט? איך האב שוין מיינע צאהן אויפגעגעסען אויף דעם וועג.

– נא איז גוט אז דו ווייסט, וואס-זשע דען ברענגסטו מיך?

– איך פרעג דיך וואס געהסטו פון דער שטאדט אזוי שפעט? מיר זענען ביי טאג גלייך געקומען, איך בין שוין געוועזען אין בולוואנאווקע און פאהר שוין צוריק און דו שלעפסט זיך נאך....

– אך, ברודער, וואס דערצעהלסטו מיר אז דו ביזט געוועזען אין בולוואנאווקע? וואו ביזט דו נאך דעמעלט געוועזען ווען איך בין מיט פערשוינען געפאהרען, און דער-נאך א „טשומאק" געווארען, געפיהרט יודישע סחורה אזש קיין אדעס, גאנצע נאכט גע-פאהרען און פאר קיינעם קיין מורא נישט געהאט, שדים מיט רוחות וואס זענען פון די אדעסער וואלדער נאכגעלאפען נאך מיין וואגען, האב איך מיט מיין בייטש און מיט א פייף פארטריבען. איך געדענק נאך ווי היינט איך האב מיך אמאל פאר אדעס געבען א קרעטשמע אבגעשטעלט, איך טהו א טרונק בראנפען און געה אזוי ארוים און טהו א טרייב די פערד, און געה נאך צופוס נעבען דעם וואגען סחורה א ווייארסט נאך דער קרעטשמע, הער איך פלוצים פון מיין וואגען א קול, איך האב שוין פערשטאנען אז דאס האט זיך אין מיין וואגען, בשעת איך בין געוועזען אין קרעטשמע, אריינגעהאפט א רוח, און טראכט מיר אזוי, ער וועט שוין ליגען ביי מיר אין דער ערד, איך חאפ מיך ארויף אויף דעם וואגען, גיב א טרייב מיינע פערד און הייב אן צו פייפען; די פערד פליהען און איך פייף, פלוצים הער איך פון מיין פוהר עטליכע קולות, איך וויל זיך נישט אומקוקען און פליה ווייטער און פייף ווייטער, און דא הער איך נאך מעהר קולות. דער וואגען ווערד שווערער און שווערער, די פערדלעך סאפען, איך קוק מיך אום... נאר ווי דערשראקען בין איך געווארען אז פון מיינע אכט פאקלעך סחורות זענען געווארען אכט רוחות, און מיט מיין לעצטען כח האב איך נאך שטארקער אנגעהויבען פליהען, אזוי! ליעבער סטעפאן, בין איך געפלויגען ביז טאג און ווען איך בין געקומען קיין אדעס און האב אראב געווארפען די סחורה, זענען מיינע פערד געפאלען טויט; פון דעמאלט אן בין איך געווארען אומגליקליך, איך לעב נאר דערפון וואס איך טראג אויף מיינע פלייצעס אין שטאדט צו פארקויפען. אט היינט האב איך געבראכט פיער בינטלעך אב-געקאכטע היי, ביז נאכט האב איך פארקויפט דריי און בין געגאנגען אין א „חארטשעווניע", וואו איך האב מיך פערזאמט. איצט טראג איך דאס פערטע בינטעל א היים און זינג מיר אזוי דערווייל האב איך דיך באגעגענט. איצט פארשטעהסטו שוין וואס איך געה אזוי שפעט פון דער שטאדט?

סְטֶעפַּאן אִיז שְׁטַארק דֶערשְׁרָאקֶען גֶעוָוארֶען פוּן אִיוַואנְס מַעֲשֶׂה, וַוייל אִיוַואן אִיז אִין שְׁטָאדט בַּאקָאנְט גֶעוֶועזֶען פַאר אַ מַעֲשֶׂה דֶערצֶעהלֶער. אַז עֶר פְלֶעגְט אִין דֶער קְרֶעטְשְׁמֶע דֶערצֶעהלֶען מַעֲשׂוֹת, פְלֶעגֶען אַלֶע אוֹיפְשְׁטֶעלֶען מויל אוּנ אוֹיעֶרֶען, אוּנ דַאנְק אִיהם הָאט דָאס גַאנְצֶע דָארְף גֶעגְלוֹיבְּט אִין שֵׁדִים מִיט רוּחוֹת.

אִין דֶער צַייט וָואס דִי צְוַויי מוּזִשִׁיקֶעס הָאבֶּען צְוִוישֶׁען זִיךְ גֶערֶעדְט, הָאבֶּען סְטֶעפַּאנְס פֶערְדְלֶעךְ אוֹיסְפֶּעיֶעט אָבְּצוּפְלִיקֶען אַ הַאלְב בִּינְטֶעל הַיי פוּן אִיוַואנְס פְלֵייצֶע, עֶר הָאט פְלוּצִים דֶערְפִיהלְט וִוי עֶס אִיז אִיהם גְרִינְגֶער גֶעוָוארֶען, עֶר הָאט זִיךְ אוּמְגֶעקוּקְט אוּנ דֶערְזֶעהן.

— דַיינֶע פֶערְדְלֶעךְ זָענֶען הוּנְגֶערִיג אוּנ דוּ זְשַׁאלֶעוֶועסְט זֵיי, זֶעהסְט דוּ, זֵיי הָאבֶּען בַּיי מִיר אָבְּגֶערִיסֶען בַּאלְד אַ הַאלְב בִּינְטֶעל.

— נָא לֶעג אַנִידֶער דָאס גַאנְצֶע בִּינְטֶעל, וִויפִיעל קוּמְט דִיר?

— צֶעהן קָאפִּיקֶעס.

סְטֶעפַּאן הָאט אָנְגֶעהוֹיבֶּען זוּכֶען בַּיי זִיךְ אִין אַלֶע קֶעשֶׁענֶעס, אוּנ הָאט זִיךְ דֶער־מַאנְט אַז דָאס לֶעצְטֶע גֶעלְד הָאט עֶר פַארְטְרוּנְקֶען פַאר דֶעם אָוֶועקְפָאהרֶען.

— נֵיין, אִיךְ הָאבּ שׁוֹין נִישְׁט, אִיךְ וֶועל גֶעמֶען בַּיי זֵיי.

— בַּיי וֶועמֶען? הָאט פַארְוואוּנְדֶערְט גֶעפְרֶעגְט אִיוַואן, וָועלְכֶער אִיז גֶעשְׁטַאנֶען לֶעבֶּען דִי פֶערְד.

— בַּיי מַיינֶע פַארְשׁוֹינֶען.

דוּ פִיהרְסְט דֶען אִיצְט פֶערְשׁוֹינֶען? אִיךְ זָעה גָאר נִישְׁט, אִיךְ הָאבּ גֶעמֵיינְט דוּ פִיהרְסְט פוּן דֶער בּוּלְוַואנָאווֶעקֶער מִיהל זָאקְלֶעךְ מֶעהל קַיין זְלִידְנִיוְוקֶע.

— דוּ הָאסְט דָאךְ גֶעזֶעהן ווִי אִיךְ בִּין אַרוֹיסְגֶעפָאהרֶען פוּן זְלִידְנִיוְוקֶע מִיט פַארְשׁוֹינֶען?

— נָא, אוּנ צוּרִיק דֶען אוֹיךְ? אִיךְ הָאבּ גֶעמֵיינְט אַז צוּרִיק פִיהרְסְט דוּ סְחוֹרָה. וָואס־זְשֶׁע שְׁווַייגֶען זֵיי אַזוֹי? אִיךְ הָאבּ דִי גַאנְצֶע צַייט פוּן זֵיי קַיין הַאלְב וָוארְט נִישְׁט גֶעהֶערְט.

סְטֶעפַּאן הָאט זִיךְ גֶעלָאזְט צוּגֶעהן צוּ דִי וַוייבֶּער בֶּעטֶען צֶעהן קָאפּ׳, אוֹיף דֶעם חֶשְׁבּוֹן פוּן דֶעם פוּהְרְגֶעלְד, נָאר ווִי דֶערְשְׁרָאקֶען אִיז עֶר גֶעוָוארֶען אַז אָנְשְׁטָאט צֶעהן קָאפּ׳ הָאבֶּען זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּען וַוארְפֶען פַאר אִיהם צְוַואנְצִיג הֶענְד מִיט הוּנְדֶערְט פִינְגֶער דִי פַארְשׁוֹינֶען הָאבֶּען זִיךְ אַזוֹי גֶעוָוארְפֶען מִיט דִי הֶענְד אַז עֶס הָאט אוֹיסְגֶעווִיזֶען זֵיי ווִילֶלען נִישְׁט עֶר זָאל צוּ זֵיי צוּגֶעהן, דֶערְצוּ הָאבֶּען זֵיי נָאךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּען שְׁטִילֶערְהֵיים צוּ בְּרוּמֶען, מַאכֶען אַלֶערְלֵיי מְשׁוּנֶה׳גֶע מִינֶעס.

סְטֶעפַּאן הָאט מִיט אַ גְרוֹיס צִיטֶערְנִישׁ גֶעגֶעבֶּען אַ גֶעשְׁרֵיי נִישְׁט מִיט זַיין קוֹל:

— אִיוַואן! אִיוַואן!

אִיוַואן אִיז אִין דֶער מִינוּט צוּגֶעלָאפֶען אוּנ הָאט גֶעזֶעהן דִי אַיינְגֶענֶע סְצֶענֶע וֶועלְכֶע הָאט סְטֶעפַּאנִין אִיבֶּערְגֶעשְׁרָאקֶען, אוּנ דֶערְצוּ הָאט עֶר נָאךְ גֶעהֶערְט אַ גֶעלֶעכְטֶער ווִי פוּן אַ סַךְ מֶענְשֶׁען.

הימעל פון דעם בעט ביז אין דער סטעליע ליגען חוץ דעם, זאך מיט נישט געפליקטע הינערישע, גאנזענע, קאטשקינע און אפילו אינדיטשני פעדערן.

געבען בעט און טאקי אזוי לאנג ווי דאס בעט איז, שטעהט א הילצערנער טיש, אויף איין העלפט טיש, וועלכער קומט אויס צו פוסענס פון דעם בעט, ליגען זיפען, טאפ מיט אלערליי פעדערן; דא זיצט אלע אבענד די שוחט'קע ביי איהר ארבייט. אויפן צווייטען האלבען טיש ליגען ספרים און דעם שוחטס געצייג צום שחטען — די חלפים, די שארפשטיינדלעך א. ד. ג. דא איז דער אויבען אן און דא זיצט שטענדיג דער שוחט. אין מיטען טיש איז פארשפרייט א שמאל שטיקל טישטוך, וואו דער שוחט האט שוין לאנג אבגעגעסן וועטשערע, נאר עס איז נישט געוועזען ווער עס זאל אראבנעמען פון דעם טיש.

געבען טיש שטעהט אויף דער גאנצער לענג א לאנגע באנק; אויף'דער באנק איז געווען אנגעשטעללט וואס איהר ווילט, אזוי פיעל אז עס איז גאר נישט אונטער אייך אלץ אויסצורעכענען; מען דארף טאקי האבען איין אייזערנעם קאפ אלץ צו געדענקען וואס דארט איז געשטאנען און געליגען, צ. ב. אין איין ווינקעל דאס פאס מיט ביידע ציבערס, אין דעם אנדערן — מולטערס מיט לאפעטעס, קאטשערעס מיט גלאט אזוי אבגעברענטע שטעקענס א. ד. ג. שטעקליך, ביים שוחט אין שטוב וועט איהר נישט געפינען קיין איינציג ליידיג שטיקל ארט. נאר לאמיר זיך בעסער צוקוקען צום שוחט.

ער זיצט איצטער אויבען אן, אנגעטהון אין א וואטאווע חאלאט מיט ווייסע אבגעריבענע שמויסלעך, חאטש עס איז זומער אין דרויסען און אין שטוב איז אויך נישט אזוי קיהל; נאר וואונדערט זיך נישט, וואו האט איהר געזעהן א שוחט אהן א וואטאווע חאלאט מיט מיט אבגעריבענע ווייסע שמויסלעך?

אונזער שוחט טראגט שוין די שטעק שיך, נאגעל וואסער האט ער זיך שוין לאנג אליין אנידערגעשטעלט, זיך שוין עטליכע מאל געלעגט אויף זיין באנקבעטעל, וואס איז געשטאנען אקעגען הימעלבעט. די פארשמאלציוועטע יארמעלקע — פול אנגעקלעפט מיט פעדערן, האט ער שוין א מאל צעהן אנגערוקט איבער די אויגען, נאר עס העלפט נישט, ער קען נישט שלאפען, ער האט זיך ווייטער אויפגעזעצט און פארטראכט.

— וואס קען דאס זיין? מיין טשארגע איז נאך נישט דא... איך האב זיך שוין געלעגט און בין ווייטער אויפגעשטאנען ... ניט שלאפען און ניט זיצען...

נאך עטליכע מינוט לעגט ער זיך ווידער אנידער, געהניצט שטארק און זעצט זיך ווייטער אויף.

— וואס קען עס פארט זיין? (ער געהניצט), איך וויים שוין גאר נישט וואס צו טראכטען... איך ווער שיער פארנידעט...

ער געהניצט ווייטער און שפייט אויס עטליכע מאל:

— טפו... זאל עס מיך אנהויבען צו אארען, זאל זיך מיר אויסדאכטען אז זי איז שוין דא... לאז זיך מיר אויסדאכטען אז עס איז געכטען; נו געבטען איז דאך

מְשַׁארְנֶע גֶעלֶעגֶען דָארְט אונ אִיךְ דָא (עֶר הָאט אָנְגֶעוויזֶען מִיט דֶער הַאנְד אויף דַעם הִימֶעלבֶּעט אונ דֶערנָאךְ אויף דֶעם בַּאנְקְבֶּעטֶעל) ! נָא הָאבּ אִיךְ דֶען נִישְׁט גֶעשְׁלָאפֶען ? ... נָאר אוֹי מַחֲשָׁבוֹת, מַחֲשָׁבוֹת, זַיי דֶערלֶענְגֶערֶען אוּנְז דֶעם גָלוּת ... וואו אִיז מַיין טַאבַּאק-פּוּשְׁקֶעלֶע ?

עֶר גֶענֻמְט פוּן דֶעם טִישׁ דָאס פּוּשְׁקֶעלֶע טַאבַּאק, טְהוּט פְרִיהֶער אַ קְלַאפּ מִיט דִי פִינְגֶער אִיבֶּערְן דֶעקֶעל, עֶפֶענְט עֶס אויף אונ שְׁמֶעקְט ?

– טַא, טַא, טַא, חָלֶעבֶּען, טַאקִי זֶעהר גוּט אִיצְט אַ שְׁמֶעק טַאבַּאק, אונ אִיךְ וֶועל טַאקִי נֶעמֶען אַ בִּיסֶל בְּרָאנְפֶען, טָאמֶער וֶועל אִיךְ אַנְטְשְׁלָאפֶען וֶוערֶען. עֶר בֵּייגְט זִיךְ אַן אונ נֶעמְט פוּן אוּנְטֶער דֶעם בַּאנְקְבֶּעטֶעל דָאס פְלֶעשֶׁעל אונ פוּן טִישׁ דָאס קֶעלֶעשִׁיקֶעל :

– בַּא, לָאז זַיין גֶעבֶּעטֶען, הָאט עֶר גֶעזָאגְט נָאכְדֶעם וִוי עֶר הָאט צְוַויי מָאל אויסגֶעטְרוּנְקֶען, לָאז זַיין גֶעבֶּעטֶען, דוּ „טְשַׁארְנֶע" שְׁלָאפְסְט דִיר דָארְט אונ אִיךְ דָא.

עֶר הָאט שְׁטַארְק אָנְגֶערוּקְט דִי יַארְמֶעלְקֶע אונ גֶעמַאכְט זִיךְ וִוי עֶר שְׁלָאפְט, נָאר אִין עֶטְלִיכֶע מִינוּט אַרוּם הָאט עֶר מִיט פַארמַאכְטֶע אויגֶען אויסגֶעשְׁטְרֶעקְט דִי הַאנְד, אָנְגֶענָאמֶען נָאךְ אַ קֶעלֶעשִׁיקֶעל אונ זִיךְ ווַייטֶער אַנִידֶערגֶעזֶעצְט.

– נָא ווַייטֶער אַ קֶעלֶעשִׁיקֶעל, גְלַייךְ וִוי אַ מַלְאָךְ הָאט דָאס אָנְגֶענָאסֶען, נָא מְהֵיכִי תֵּיתֵי, אַז דִיר, גָאטְטִינְיָא אִיז נִיחָא אִיז מִיר בְּוַודַאי נִיחָא.– לְחַיִּים דִיר גָאטְטִינְיָא ! (עֶר טְרִינְקְט) – נָא אִיךְ וֶועל פַארלֶעשֶׁען דָאס לִיכְט אונ שְׁלָאפֶען, וָואס וֶועט זַיין לָאז זַיין. (עֶר פַארלֶעשְׁט דָאס לִיכְט אונ טְהוּט דֶעם לֶעצְטֶען קוּק דוּרְךְ דֶעם פֶענְסְטֶער) – דַאכְט זִיךְ נִישְׁט קַאלְט, נִישְׁט וַוארֶעם וָואס זְשֶׁע קֶען דָאס זַיין ? עֶר הָאט זִיךְ מִסְתָּמָא גֶעקֶערְט אָבְּשְׁטֶעלֶען אִין אַ קְרֶעטְשְׁמֶע, לָאז נָאר זַיין ווַייבּ קוּמֶען מָארְגֶען ... (עֶר פִיהלְט וִוי דֶער קָאפּ הָאט זִיךְ אִיהם אָנְגֶעהוֹיבֶּען אַבִּיסֶל צוּ דְרֶעהֶען אונ דָאס קֶעלֶעשִׁיקֶעל וָואס עֶר הָאט נִישְׁט אַרויסגֶעלָאזְט פוּן דֶער הַאנְד אִיז ווַייטֶער גֶעוָוארֶען פוּל) – נָא גָאטְטִינְיָא, הָאסְט דוּ מִיר אָבְּגֶעטְהוּן אויף טֶערְקִישׁ, וָואס זָאל אִיךְ טְהוּן ? אִיךְ מוּז טְהוּן דַיין רָצוֹן.

עֶר טְרִינְקְט אויס אונ זִיצְט אַ בִּיסֶל עֶטְלִיכֶע מִינוּט שְׁטִיל, פְּלוּצִים הָאט זִיךְ גֶעהֶערְט קְלַאפֶּען אִין דֶער טְהִיר.

– גוּט, זֶעהר גוּט, מְשַׁארְנִי דוּ בִּיזְט עֶס ? פַאר וָואס אַזוֹי שְׁפֶּעט ?

עֶר אִיז גֶעלָאפֶען צוּ דֶער טְהִיר עֶפֶענֶען. פוּן יֶענֶער זַייט טְהִיר הָאט גֶעעֶנְטְפֶערְט עֶפֶּעס אַ קוֹל, אונ אִיהם הָאט זִיךְ אויסגֶעווִיזֶען וִוי מְשַׁארְנִי שֶׁעלְט טְרַייטְלֶען פַאר וָואס עֶר הָאט זִיךְ אָבְּגֶעשְׁטֶעלְט אִין אַלֶע קְרֶעטְשְׁמֶעס אונ דִי ווַייבֶּער גֶעשְׁלֶעפְּט אַזוֹי שְׁפֶּעט.

וִוי עֶר הָאט גֶעעֶפֶענְט דִי טְהִיר אִיז אַרַיין אַ ווַייסֶע סְווִיטֶע. דֶער שׁוֹחֵט חַאפְּט אַרוּם דִי סְווִיטֶע אונ הֵייבְּט זִי אָן צוּ קוּשֶׁען : „טְשַׁארְנִי, אַזוֹי שְׁפֶּעט הָאט אַייךְ טְרַייטִיל גֶעשְׁלֶעפְּט ? עֶר וֶועט הָאבֶּען פוּן מִיר הַיינְטִיגֶען שַׁבָּת אִין קְלוֹיז"... דֶער מוּזִשִׁיק טְהוּט אִיהם אַ שְׁטוּפּ פוּן זִיךְ אונ זָאגְט אִיהם אַז עֶר „סְטֶעפַּאן" וֶועלְכֶער קוּמְט אַלֶע מָאל פוּן דָארְף קוֹילֶען דֶער אַרֶענְדַארְקֶעס עוֹפוֹת, אונ וִויל אִיהם דֶערצֶעהלֶען וָואס פַאר אַיי

סְטֶעפַּאן אִיז פַּאר גְרוֹיס שְׁרֶעק פָּשׁוּט גֶעפַּאלֶען פוּן דִי פִּיס, נָאר אִיוַואן, וֶועלְכֶער הָאט זִיךְ גֶערֶעכִינְט פַאר אַ גֶ ע נִ י טֶ ע ן אִין אַזוֹינֶע זַאכֶען, הָאט אִיהם אוּנְטֶערְגֶעהַאלְטֶען אוּנ אַוֶּועקְגֶעשְׁלֶעפְּט אִין דֶער זַייט, דָארְט זֶענֶען בֵּיידֶע גֶעפַאלֶען אוֹיף דִי קְנִיעַ אוּנ הָאבֶּען זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּען צוּ צֵלְם׳עֶן . . .

דָאס גְרוֹיסֶע גֶעלֶעכְטֶער פוּן דֶעם וָואגֶען אַרוֹיס אִיז נָאךְ גְרֶעסֶער גֶעוָוארֶען. נָאר קֵיין אֵיינְצִיג וָוארְט הָאט זִיךְ פוּן דָארְט נִישְׁט גֶעהֶערְט.

סְטֶעפַּאן מִיט אִיוַואנֶען זֶענִין מִיט גְרוֹיס שְׁרֶעק צוּגֶעקְרָאכֶען צוּ דִי פֶערְד, הָאבֶּען זִיךְ עֶפִּיס גֶעפָּארֶעט אִין דִי „פָּאסְטְרְיָאנְקִים״ אוּנ פְּלוּצִים זֶענֶען זֵיי בֵּיידֶע גִיךְ אַוֶּועק רַייטֶענְדִיג אוֹיף דִי צְוֵויי פֶערְד אוּנ הָאבֶּען דֶעם וָואגֶען מִיט דֶעם דִישֶׁעל אִיבֶּערְגֶעלָאזְט . . .

אִין דֶעם אוֹיגֶענְבְּלִיק הָאבֶּען זִיךְ פוּן דֶעם וָואגֶען אָנְגֶעהוֹיבֶּען אַרוֹיסשִׁיטֶען פֶער־שִׁידֶענֶע קְלֵיידְלֶעךְ אוּנ אוֹיף זֵיי קְלוֹמֶעקְלֶעךְ, קָאסְטְלֶעךְ אוּנ מִיט אַ גְרוֹיס גֶעשְׁרֵיי הָאבֶּען זֵיי זִיךְ גֶעלָאזְט נָאכְלוֹיפֶען נָאךְ דִי רַייטֶערְס, אָבֶּער אוּמְזִיסְט! עֶרְשְׁטֶענְס זֶענֶען דִי רַייטֶערְס שׁוֹין וַוייט פוּן זֵיי גֶעוֶועןְ, צְוֵוייטֶענְס — אַז זֵיי הָאבֶּען דֶערְזֶעהֶן ווִי עֶפִּיס אַ סַךְ וַוי י סֶ ע לוֹיפֶען זֵיי נָאךְ מִיט שְׁרֶעקְלִיכֶע קוֹלוֹת, הָאבֶּען זֵיי זִיךְ נָאךְ מֶעהר דֶער־שְׁרָאקֶען אוּנ הָאבֶּען מִיט דֶעם גְרֶעסְטֶען כֹּחַ גֶעיָאגְט זֵייעֶרֶע פֶערְד, אוֹיף דֶעם וֶועג וָואס פִיהרְט קֵיין זְלִידְנִיוְוקֶע . . .

דָאס אִיז גֶעשֶׁעהֶן פּוּנְקְט הַאלְבּ עֶלְף דֶעם זַייגֶער בַּיי נַאכְט אוּנ פוּן דֶעם אָרְט וואוּ דֶער וָואגֶען אִיז גֶעבְּלִיבֶּען שְׁטֶעהֶן בִּיז קֵיין זְלִידְנִיוְוקֶע אִיז נָאךְ גֶעבְּלִיבֶּען אַכְט וֶוערְסְט . . .

דִי שְׁוַוארְצֶע חֲמֹרִים הָאבֶּען נָאךְ אַרוּמְגֶעשְׁפַּאצִירְט אִיבֶּערְן הִימֶעל, דִי לְבָנָה הָאט נִישְׁט אוֹיפְגֶעהֶערְט אַלֶע מָאל אַ קוּק צוּ טְהוּן אוֹיף דֶעם וֶועג פוּן בּוּלְוַואנְאִווקֶע קֵיין זְלִידְנִיוְוקֶע, פוּן דֶעם וַוייטֶען וָואלְדֶעל הָאבֶּען דִי פֶּאגֶעל וַוייטֶער גֶעזוּנְגֶען, נָאר דֶער וָואגֶען הָאט אוֹיפְגֶעהֶערְט צוּ סְקְרִיפֶּען, אַרוּם אִיהם הָאט מֶען נָאר גֶעזֶעהֶן אִין דֶער שְׁוַוארְצֶער נַאכְט זִיךְ פִינְטְלֶען קָאפֶּענְטִיכְלָעךְ, וַוייסֶע קָאסִינְקֶעס, פַּאטְשֵׁיילִים, בִּינְטְלִיךְ, קְלוֹמֶעקְלֶעךְ אוּנ קְלֵיידְלָעךְ . . .

X.

טְרַייטִילְס נְקָמָה.

אִין זְלִידְנִיוְוקֶע הָאט שׁוֹין דֶער הָאן גֶעקְרֶעהט דָאס צְוֵוייטֶע מָאל, דִי צִיגֶען אוּנ בְּהֵמוֹת וָואס דְרֶעהֶען זִיךְ אַרוּם דֶעם גַאנְצֶען טָאג אִין גַאס, זֶענֶען שׁוֹין לַאנְג גֶעלֶעגֶען לֶעבֶּען זֵייעֶרֶע הַייזֶער אוּנ גֶערוּהט; אִין אַלֶע הַייזֶער אִיז שׁוֹין לַאנְג גֶעוֶועזֶען פִינְסְטֶער, דִי זְלִידְנִיוְוקֶער אֵיינְוָואוֹינֶער הָאבֶּען זִיךְ שׁוֹין אוֹיף זֵייעֶרֶע בֶּעטִין אַוַודַאי אוּמְגֶעקֶערְט דָאס צְוֵוייטֶע מָאל; נָאר אִין דִי פֶענְסְטֶער פוּן דִי הַייזֶער וואוּ דִי מֶאנְנֶער הָאבֶּען גֶע־וַוארְט אוֹיף זֵייעֶרֶע וַוייבֶּער, הָאט זִיךְ נָאךְ טוּנְקֶעל גֶעלַייכְט. בַּיי בֶּערִיל פְּלַאסְטֶער הָאט

נָאךְ אויךְ גֶעבְּרֶענְט אַ לִיכְט, נִיט צוּ לִיעבּ דֶעם אַיידֶעם וֶועלְכֶער הָאט גֶעוַוארְט אויף זַיין וַוייבּ, נָאר וַוייל זַיין וַוייבּ שְׁפְּרִינְצֶע הָאט זִיךְ נָאךְ נִישְׁט אויפְגֶעהֶערְט צוּ קְרִיגֶען מִיט אִיהם אִיבֶּער דֶעם הָאהן. אויף דֶער גַאס הָאט מֶען שׁוין נִישְׁט גֶעזֶעהן קֵיין לֶעבֶּעדִיגֶען מֶענְשֶׁען, מֶען הָאט נָאר גֶעהֶערְט רַעשֶׁען אַ קְלֵיין ווִינְטֶעלֶע, וֶועלְכֶעס הָאט דִי בִּיסְלֶעךְ שְׁטְרוֹי אִיבֶּערגֶעטְרָאגֶען פוּן אֵיין אָרְט אויף עֶם אַנְדֶערן אוּנ גֶעמַאכְט גְרוֹיסֶע אוּנ קְלֵיינֶע קוּפְּקֶעלֶעךְ. קֵיינֶער הָאט דָאס ווִינְטֶעל נִישְׁט גֶעשְׁטֶערְט זִיךְ דְרֶעהֶען אִיבֶּער דִי זְלִידְנִיוֶוקֶער גַאסֶען, ווִי עֶר הָאט נָאר גֶעוָואלְט. נָאר פְּלוּצִים הָאט מֶען פוּן וַוייטֶענְס גֶעהֶערְט טוּפְּקֶען פִים פוּן פְּערְד.

דָאס זֶענֶען גֶעלָאפֶען צְוַויי רַייטֶער!

– נָא, דוּ וַוייסְט וואוּ עֶס וואהְנְט דֶער זְלִידְנִיוֶוקֶער „רֶעזְנִיק"? הָאט עֶפְּרֶעגְט אויף גוֹיִש אֵיין רַייטֶער דֶעם אַנְדֶערן.

– נָאךְ ווִיא אַזוֹי! וֶוען אִיךְ פָאהר נָאר אִין שְׁטָאדְט גִיט מִיר מִיט דִי רֶענְדַארְקֶע אִיךְ זָאל לָאזֶען שֶׁחְטֶען אַ הָאהן; אִיךְ קֶען אֲפִילוּ דִי שׁוֹחֵט'קֶע, זִי אִיז דָאךְ אויךְ מִיט מִיר מִיטְגֶעפָאהרֶען קֵיין בּוֹלְוַואנָאוְוקֶע... אָט דָאס פָאהרֶען מִיר דָאךְ אִיהם דֶער־צֶעהלֶען... קֶען אִיךְ דֶען אִיבֶּערלָאזֶען מַיין וָואגֶען אויף הֶפְקֵר? אִיךְ הָאבּ נָאר וָואס גֶעמַאכְט צְוַויי נַייעֶ רָאדֶער.

אוּנ דִי צְוַויי רַייטֶער הָאבֶּען זִיךְ אַזוֹ רֵיידֶענְדִיג גֶעלָאזְט אַרַיין פָאהרֶען אִין דֶעם גָאסִיל וואוּ דֶעם שׁוֹחֵט'ס שְׁטוּבּ אִיז.

*

* *

אֵיידֶער דִי צְוַויי רַייטֶערְס וֶועלֶען אָנְקְלַאפֶּען בַּיים שׁוֹחֵט אִין דֶער טְהִיר, מוּזֶען מִיר זִיךְ אוּמְקֶעהרֶען אוּנ אַקוּק טְהוּן וָואס עֶס טְהוּט זִיךְ בַּיים שׁוֹחֵט מִיט אַ הַאלְבֶּער שָׁעָה צוּרִיק, וַוייל דָארְט לַייכְט זִיךְ אויךְ, הָאטְשׁ עֶס אִיז שׁוין הַאלְבּ עֶלְף אוּנ בַּיים שׁוֹחֵט אִיז שׁוין שְׁטֶענְדִיג פִינְסְטֶער אוּם הַאלְבּ צֶעהן.

בַּאטְרַאכְט גוּט, אִיךְ בֶּעט אַייךְ, דֶעם שׁוֹחֵטְס שְׁטִיבֶּעל ווִי עֶס גֶעפִינְט זִיךְ. אִין גַאנְצֶען אִיז עֶס גְרוֹיס פִיער שְׁפַּאן אויף פִיער שְׁפַּאן, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען וֶועט אִיהר גֶעפִינֶען אִין דֶעם שְׁטִיבֶּעל אַלְץ וָואס אִיהר וֶועט בַּיי אַ גְרַאף אִין דִי פַּאלַאצֶען נִישְׁט גֶעפִינֶען. אָט גֶעבֶּען אַ וַואנְד שְׁטֶעהט אַ גְרוֹיס הִימֶעלבֶּעט, אוּנ עֶס אִיז טַאקִי נָאר גָאטְס ווּאוּנְדֶער ווִי אַזוֹי דָאס גְרוֹיסֶע בֶּעט הָאט גֶעקֶענְט אַרַיין אִין דֶעם שְׁטִיבֶּעל. אַי ווִי אַזוֹי אִיז עֶס פָּארְט אַרַיין? נָאר וֶוער קֶען זַיין אַזָא חָכָם אוּנ אִיבֶּערקְלֶערֶען דוּרְךְ וָואס פַאר נִסִים דֶער שׁוֹחֵט־קִים בֶּעט אִיז אַרַיין גֶעטְרָאגֶען גֶעוָוארֶען, עֶס שְׁטֶעהט – לָאז שְׁטֶעהן, אֶפְשַׁר שְׁטֶעהט עֶס גָאר פוּן שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית אָן, אוּנ אֶפְשַׁר הָאט מֶען פְרִיהר אַנִידֶער גֶעשְׁטֶעלְט דָאס בֶּעט אוּנ דֶערְנָאךְ אַרוּם גֶעבּוֹיעט דִי וָואנְד מִיט דֶעם דַאךְ, וֶוער קֶען עֶס ווִיסֶען?

אויף דֶעם בֶּעט לִיגְט אַזוֹי פִיעל בֶּעטְגֶעוַואנְד, גֶעווִיס נִישְׁט וֶוענִיגֶער ווִי בַּיי דְוָואשִׁין אויפֶן בֶּעט, וָוארוּם וֶוער קֶען נָאךְ פַארמָאגֶען אַזוֹי פִיעל פֶעדֶערן ווִי אַ שׁוֹחֵט! אויף דֶעם

– וואו איז אונזער מאכטער? האבען געשריגען בעריל פלאסטער מיט שפרינצען.

– וואו איז מיין טשארני? האט געשריגען דער שוחט א. ז. וו.

– לאזט מיר אב, האט געשריגען טרייטיל, משעפעט זיך אב פון מיר, איך בין מיט זיי נישט געפאהרען...

– לאזט געבעך אב טרייטלען, האט זיך אנגערופען דוואשע מיט א פארפרומט פנים, ער איז מיט זיי נישט געפאהרען, פאר אונזערע גרויסע זינד; וואס מיינט איהר עה, אומזיסט האבען מיר זיך פארזינדיגט ביי דעם וואס לעבט אייביג? אז צווישען אונז זענען אויסגעוואקסען אויף צו פארלענגערן דעם גלות אזוינע יודישע טאכטער וואס פרעגען נישט ביי קיין עלטערע און טהוען זיך נאך זייער שכל.

– מיט וועמען דען זענען זיי געפאהרען? האבען אלע געפרעגט.

– אט מיט דעם סטעפאנען, וועלכען איהר האט געבונדען.

– וואאאאאס?... האבען אלע געפרעגט און פארוואונדערט געעפענט מויל און אויערען און געבליבען שטיל אהן ווארטער עטליכע מינוט.

אללע זענען ווי פארשטומט געווארען און א גרוים שטילקייט האט געהערשט.

– דארף מען דאך איהם אפבינדען און פרעגען וואו איז טשארני?... האט זיך ענדליך אנגערופען דער שוחט מיט א גמרא נגון און געדרייט אין דער לופט מיט דעם גראבען פינגער כדי מען זאל איהם בעסער פארשטעהן אז נאכ׳ן שכל נאך דארף מען די מוזשיקעס אויפבינדען, וועט מען אללעס וויסען.

מען האט די מוזשיקעס אפגעבונדען און סטעפאן האט דערצעהלט די מעשה פון אנהויב ביז אין סוף. אלע האבען צום צווייטען מאל געעפענט מויל און אויערען, טרייטיל מיט דוואשען האבען שטיל איינגעמאכט...

– וואו זשע זענען די ווייבער? האבען אלע געפרעגט שטארק פארוואונדערט ווי גלייך זיי הערען א מעשה פון דעם שלאף.

– וואס הייסט וואו? האבען אייניגע געענטפערט – איהר הערט דאך וואו – אכט ווערסט פון דער שטאדט!... גאטט ווייסט וואס מיט זיי איז דארט פארגעקומען. מען קען זיך ביי די מוזשיקעס גאר נישט דערפרעגען.

– רוחות זענען אויף אונז אנגעפאלען, האט געענטפערט סטעפאן און נאך איהם איוואן, האב איך איבערגעלאזט דעם וואגען און בין געקומען אייך זאגען, זיי זענען שטום געווארען און קענען נישט רעדען א ווארט...

עס איז געווארען א ליארם מיט א געוויין צווישען דעם עולם און נאך מעהר צווישען די ווייבער; יעדער האט געשריגען: „געוואלד מען דארף ראטעווען". יעדער האט עפיס אנדערש געטראפען וואס עס האט געקענט דארט פארקומען.

ענדליך האבען צוויי יונגע לייט – דוד מיט יוסלין (יוסל דעם איידעמס ווייבם מאן) פארשטאנען די גאנצע מעשה און זי ערקלערט בערלען.

בעריל פלאסטער, וועלכער איז בכלל געוועזען אפייער צו ראטעווען מענשען פון אומגליקען, האט אוועקגעווארפען שפרינצען מיט דעם געבונדענעם האן און האט

אנגעהויבן שרייען מען זאל ברענגען טרייטילס „קארי" מיט דעם „ליסע". אין דער מינוט האבן די ווייסע חברה געבראכט די צוויי שקאפעס, נאר פאר אײלעניש האט מען פארגעסן איינצושפאנען דעם וואגען. בעריל איז גלייך אוועק אויף דעם ליסע רייטענדיג אויף דעם בילזאנאוויקער וועג און נאך איהם אויף דעם „קארי" טרייטיל אליין.

דער גאנצער עולם מיט לאמטערנס, ליכט, סטאטשיקעס אין די האנד זענען ארויסגעלאפען אונטער דער שטאדט אקעגען די ווייבער, פייוויש האט מיטגענומען אלע קלויז סטאטשיקעס אויף זאפאס.

די צוויי יודישע רייטערס האבן באגעגנט די ווייבער א ווערסט אונטער דער שטאדט, האלב טויט און קוים זיך שלעפענדיג אויף די פיס. ווי די ווייבער האבען דערזעהן טרייטלין מיט בערלען האבען זיי ביידען אראבגעשלעפט פון די פערד און די ווייבער האבען זיך אן זיי אנגעריהרט און אנגעהויבען רעדען...

מיט גרויס פאראד. צווישען א גרויסער איליומינאציע האט מען די ווייבער אריינגעפיהרט איז שטאדט, ווייסע חברה זענען געלאפען פריהער מיט גרויס געזאנג נאך זיי טרייטיל מיט בערלען רייטענדיג מיט גרויס גדלות ווי צוויי גענעראלען וועלכע קעהרען זיך צוריק פון א מלחמה ווי העלדען, דערנאך די ווייבער און נאך זיי א גאנצער עולם מיט ליכט, לאמטערנעס און סטאטשיקעס.

דרוואשע מיט פייוויש ען זענען אויך נאכגעגאנגען און האבען שטיל געחאפט א טאנציל – נישט מיט די פיס נאר מיט די הערצלעך... טרייטיל האט זיי געוואונקען...

*

מיט א שעה שפעטער איז אין זלידניוקע געווארען שטיל, אלע האבען שוין גע־שלאפען רוהיג אויף זייערע געלעגערס, אפילו שפרינצעס האן איז אויך געלעגען רוהיג געבונדען אונטער דעם בעט.

נאר בעריל פלאסטער האט זיך געבעך די נאכט געוואלגערט אין קלויז אויף דער באנק, ווייל שפרינצע האט איהם די נאכט ארויסגעטריבען פון שטוב, ווייל אז איהר טאכטער איז צוריקגעקומען און האט געפרעגט די מוטער פאר וואס זי איז נישט געפאהרען, האט זיך ערשט שפרינצע דערמאנט אז זי האט גאר באדארפט היינט זיין אין בולהאנאווקע... נאר איבער בערלען איז זי געקומען צו אזא גרויסער עברה... זי האט איהם אנגעשאלטען אז עס זאל זיך אלין אויסלאזען צו זיין קאפ... און ווי א פרומע יודענע האט זי מורא געהאט מיט איהם צו נעכטיגען היינטיגע נאכט אונטער איין דאך... דערפאר איז ער אוועק אין קלויז שלאפען...

*

* *

אויף מארגען און די גאנצע וואך ביז אין ערשטען שבת האט זיך דאס שטעטעל געווערט, עס האט זיך געטהון, ווי מען זאגט, אויף טיש און אויף באנק, אלין איבער דעם אומגליק וואס איז פארגעקומען מיט די ווייבער.

אוּמגליק עס האט זיך אין וועג געטראָפען. נאר דער שוחט האָרט נישט א האַלב וואָרט און שרייט העכער:

– טשאַרני, וואָס ביזט דו אַזוי בּאָז? די „ראָשטשעניע" האָב איך איינגעדעקט, אַלץ געטהון ווי דו האָסט געהייסען. מיט די ווערטער וויל ער זיך ווייטער וואַרפען אויפ׳ן האַלז, נאָר סטעפאן שטויסט איהם ווייטער פון זיך און וויל מיט איהם טענען. אָבער דער שוחט הערט איהם נישט און בעט זיך ווייטער:

– דו מיינסט איך וועל טרייטלען שווייגען פאַר דיר? איך וועל איהם עוקר מן השורש זיין.

נאר דאָ איז שוין סטעפאן אין כּעס געוואָרען און האָט איהם אָנגעהויבען שעלטען אויף אַקול, אַז דער שוחט האָט מיט אַ גרויס ציטערניש און פּלאַטערניש דערהערט אַ גויאיש קול בּיי זיך אין שטוּב אַזוי שפּעט בּיי נאַכט און דערזעהן פאַר זיך אַ מוזשיק מיט אַ שטעקען, האָט ער נישט מיט זיין קול אָנגעהויבען שרייען: „געוואַלד! „געוואַלד!"...

– געוואַלד, יודען, ראַטעוועט! – אַ גנב! האָט ער נישט אויפגעהערט צו שרייען. וואָס סטעפאַן האָט איהם נישט געטהון, צוגעהאַלטען די האַנד פאַר דעם מויל, און געוואָלט איהם דערצעהלען, האָט זיך איהם אַלץ אויסגעוויזען אַז דער גנב וויל איהם בּינדען אָדער קוילען, און ער האָט נאָך מעהר געשריגען און געגוואַלדעוועט.

אויף זיין געשריי האָבען זיך אויפגעכאַפּט אַלע קינדער פון שטוּב מיט אַ גרויס געוויין און געקוויטשעריי.

איוואַן, וועלכער איז בּיז אַהער געשטאַנען אין דרויסען בּיי די פערד, אַז ער האָט דערהערט אַזאַ געפּילדער, האָט ער געמיינט אַז די „זשידי" קוילען זיין סטעפאַנען, דען וועער איז נאָך געווען אַזאַ דערשראָקענער און ייער האָט נאָך געגלויבט אין אַלערליי מעשׂוֹת ווי איוואַן; ער האָט געכאַפּט אַ שטיק האָלץ אויף דער גאַס און איז אַריין צום רעזניק ראַטעווען סטעפאַנען.

ערשט דעמעלט האָט זיך אין שטוּב אָנגעהויבען איין אֶמ׳תר קאָנצערט פון דעם שוחט מיט די קינדער.

פּלוּצים אין דער גרויסער סומאַטאָכע איז דורך דער אָפענער טהיר פון דעם שוחט׳ס שטוּב אַריינגעפלויגען אַ גרויסער האָן מיט אַ שרעקליכען געפּילדער און באַלד נאָך דעם האָן זענען אויך אַריינגעלאָפען צום שוחט אין שטוּב ווי צוויי פאַרסמטע בּעריל פּלאַסטער, זיין ווייב שפּרינצע, מיט אַלע זייערע קינדערלעך.

– מיין טויט זאָל זיין מוז איך דעם האָן היינטיגע נאַכט דערהרגענען, איך אָדער ער... האָט בּעריל נישט אויפגעהערט צו שרייען.

– די כּפּרה זאָלסט דו ווערען, רבּונו של עולם, פאַר זיין מינדסטען נאָגעל! האָט שפּרינצע געפּילדערט; צוויי וואָכען געהאָדעוועט און איצטער וויל ער איהם דעם עק דערגעהן. אַ ניין, גיכער אַ פּגירה אין דיין טריפה׳נעם פּנים איידער עס זאָל געריהרט

וֶוערְען אֵיין אָדֶער פוּן דֶעם הָאן, נָאר אִין שְׁטוּב זָאל עֶר זַיין! אִיךְ דַארְף דִיךְ אוֹיף כַּפָּרוֹת! הָאסְט מִיר אֶפְשַׁר פַארדִינְט אוֹיף אַ הָאן, צוּ אוֹיף טַאפְּלִים, וָואס עֶר הָאט אִיצְטֶער צוּ בְּרָאכֶען? אַ גְלִיק נָאךְ וָואס דֶעם שוֹחֵט׳ס טְהִיר אִיז אָפֶען אִיז עֶר אַרַיינְגֶעפְלוֹיגֶען אוּנ מֶען וֶועט אִיהם נָאךְ קֶענֶען חַאפֶּען, – קִינְדֶערְלֶעךְ! שְׁטֶעלְט זִיךְ בַּיי דֶער טְהִיר אוּנ לָאזְט אִיהם נִישְׁט אַרוֹיס, אִיךְ וֶועל אִיהם חַאפֶּען, – אוּנ וָוען נִישְׁט -- אַ קְרֶענְק אִין זַיין פָּנִים, וואוּ וָואלְט עֶר פַארפְלוֹיגֶען בַּיי נַאכְט?

– מַאמֶע – הָאט אַיין קִינְד גֶעשְׁרִיגֶען, אָט וֶועל אִיךְ אִיהם חַאפֶּען, שְׁטֶעל זִיךְ אִין דֶער זַייט.

– מַאמֶע! הָאט דָאס צְווייטֶע קִינְד גֶעשְׁרִיגֶען ... אָט ... אָט הָאבּ אִיךְ אִיהם שׁוֹין גֶעהַאלְטֶען, אוּנ עֶר הָאט זִיךְ אוֹיסגֶערִיסֶען . . . אוֹי, מַאמֶע . . . דֶער טַאטֶע לוֹיפְט נָאךְ דֶעם הָאן . . .

– גֶעוַואלְד! ר׳ בֶּערִיל! רַאטֶעוֶעט מִיךְ מִיט מַיינֶע קִינְדֶער פוּן גַזְלָנִים, הָאט נִישְׁט אוֹיפְגֶעהֶערְט צוּ שְׁרַייֶען דֶער שׁוֹחֵט.

– אוֹי גֶעוַואלְד טַאטֶע! גֶעוַואלְד מַאמֶע! – גַנָבִים! – רָאזְבּוֹינִיקֶעס וִוילֶען אוּנְז קוֹילֶען, הָאבֶּען גֶעשְׁרִיגֶען דֶעם שׁוֹחֵט׳ס קִינְדֶער.

– „וְשִׁידִי!“ הָאבֶּען גֶעבְּרוּמְט אוּנ עֶטְלִיכֶע „מִי שֶׁבֵּרַךְ׳ס“ גֶעמַאכְט אִין וָואן מִיט סְטֶעפַאנֶען . . .

* *

פוּן דֶעם גְרוֹיסֶען גֶעפִּילְדֶער אִיז זִיךְ אָנְגֶעלָאפֶען דָאס גַאנְצֶע שְׁטֶעדְטֶעל. אֵיינִיגֶע אִין דִי הוֹילֶע הֶעמְדֶער אוּנ אֵיינִיגֶע הַאלְבּ אָנְגֶעטְהוּן. עֶס פַארשְׁטֶעהט זִיךְ אַז אוֹיף דֶעם נַס זֶענֶען דִי זְלִידְנִיוְוקֶער פָּארְלֶעךְ וָואס הַאפֶּען אַ „גֶעזָאגֶעכְטְס“ מִיט אַ „שְׁמוּעֶסֶעל“, אוֹיךְ גֶעקוּמֶען צוּלוֹיפֶען אוּנ „פִּינֶע טִינְטְלֶער“ אִיז גֶעבְּלִיבֶּען שְׁטֶעהן פוּן וַוייטֶענְס, דֶער גְרוֹיסֶער עוֹלָם הָאט דִי צְווייַ רָאזְבּוֹינִיקֶעס גֶעחַאפְּט אוּנ גֶעבּוּנְדֶען, אוּנ שְׁפְּרִינְצֶעס הָאן הָאט מֶען אוֹיךְ גֶעחַאפְּט אוּנ גֶעבּוּנְדֶען.

צוּ דִי מוּזִשִׁיקֶעס גְרוֹיס גְלִיק אִיז אָנְגֶעקוּמֶען טְרֵייטִיל אוּנ הָאט אִין סְטֶעפַאנֶען דֶערקֶענְט אַז עֶר אִיז גֶעוֶוען זַיין קָאנְקוּרֶענְט וֶועלְכֶער אִיז אַוֶועקְגֶעפָאהְרֶען מִיט דִי וַוייבֶּער, אוּנ אִין אִיוַואנֶען הָאט עֶר דֶערקֶענְט זַיינֶעם אַ בַּאקַאנְטֶען מוּזִשִׁיק, בַּיי וָועלְכֶען עֶר קוֹיפְט הֵיי. טְרַייטֶעל הָאט גֶעוָואלְט זַיי הַייסֶען אָפְּבִּינְדֶען אוּנ פְרֶעגֶען וואוּ זֶענֶען דִי וַוייבֶּער אוּנ וָואס דָא אִיז גֶעשֶׁעהן, נָאר וִוי דִי מָאנֶנֶער פוּן דִי אַוֶועקְגֶעפָאהְרֶענֶע וַוייבֶּער הָאבֶּען דָערזֶעהן טְרַייטְלֶען, הָאבֶּען זַיי זִיךְ אַלֶע אַרוֹיפְגֶעוָוארְפֶען אוֹיף אִיהם:

– אִיהר זֶענְט שׁוֹין גֶעקוּמֶען, טְרַייטִיל? וואוּ זֶשֶע אִיז מַיין חַנָּה?

– וואוּ אִיז מַיין בַּאסְיֶע?

– וואוּ אִיז יוֹסִיל דֶעם אֵיידֶעמְס וַוייבּ?

נאר שבת איז געווארען פון אלעם איין ענדע. ווייל פאר דעם לייענען האט פייוויש פאנפאטש געגעבען מיט דעם ברעטיל א פאטש איבער דעם קישעלע וואס ליגט אויפן באלעמער און האט מיט זיין קלאר קול אויסגערופען:

„בידיעת הרב דמתא ובידיעת כל הקהל הקודש איז מען מכריז ומודיע — אז קיין שום יודענע און קיין שום אשה טאר ניט פאהרען קיין בולוואנאווקע ניט מיט קיין מוזשיק און מיט קיין שום אנדערן בעל עגלה, הן מיט פערד, הן מיט שקאפעס, והן מיט אקסען, נאר אז די אשה וואס וועט דארפען פאהרען. זאל געהן צו חוואשען און פון דארט וועט זיי פיהרען ר׳ טרייטיל, אזוי זאל זיין ביז די מקוה וועט פארטיג ווערען כדי יודישע טאכטער זאלען ניט קומען ח״ו צו קיין אומגליק״.

באלד נאכדעם האט מען אנגעהויבען „אויסנעמען״.

כמעט דער גאנצער עולם האט מסכים געווען אז דער רב האט זעהר גוט געטהון, וואס ער האט דעם כרוז געהייסען אויסרופען.

לעבען „באלעמער״ זענען אויך געשטאנען אונזערע צוויי באקאנטע יונגע לייט — דוד מיט יוסלין און האבען אויך געהערט וועגען דעם כרוז.

— נא, האט דוד געזאגט, געדענקסט דו, יוסיל, ווען די באד האט געברענט האסט דו זיך געפרייט און געזאגט: „לאז זיין וואס עס איז, איידער אזא באד ז״ היינט נא דיר און פריי זיך; נאטש האט אונז שוין באגליקט דריי יאהר אהן א באד, און ווער ווייסט וויפיעל יאהרען עס וועט נאך געדויערן ביז צו דער נייער באד. עס איז געקומען ווי דו האסט געוואונשען: נישט דא קיין באד! — א יא א פארגניגען — ר׳ טרייטיל זאל זיין דער בעל טאקסע פון די ווייבער איז בעסער?

יוסיל האט איינינע מינוט גאר נישט געענטווערט, דער נאך האט ער פאוואליע אנידערגעלעגט זיין האנד אויף דודס אקסעל און מיט טהרערען אין די אויגען געזאגט:

— אך, ברודער! אלץ איינס... א באד... ניט א באד... טרייטיל, ניט טרייטיל, אלץ איינס... וואו דו וועסט לייגען דעם קראנקען, איז איהם שלעכט. וואו נעמט מען, וואו טראכט מען אים עפעס אזוינע רעצעפטען, וואו נעמט מען אזוינע קלוגע דאקטורים דעם קראנקען אויסצוהיילען, ער זאל פאלקאמען ווערען געזונד — ווערען א געזונדער מענש, מיט א געזונדען קארפער און מיט א ריינעם מוח?... רעמעלט, ברודער! מיט א באד און אהן א באד און וואס דו ווילסט נאר... וועט שטענדיג אויסקומען גוט.

ביים אנדערן עק פון דעם „באלעמער״ איז געשטאנען פינע טינטלער פארטראכט אין זיינע געדאנקען:

— איצט קען מען דארט שוין לייענען מיין קארעספאנדענציע; שוין צוויי טאג אז איך האב זי אוועקגעשיקט, דאכט זיך אז איצט וועלען זיי זי שוין דרוקען, נאר לאזען זיי פריוען איצט נישט דרוקען... נישט קשה, עס אהרט מיך נישט, זיי מיינען אז איך וועל זיי איצטער אויך אזוי שווייגען ווי תמיד! אוי ניין, איך וועל אפילו נישט פרעגען ביי איהם מיין חבר, דעם איידימיל זיין בעל־עצה) ער שלאגט מיך אלץ אב, און

יעדעם ווארט וואס איך שרייב זיי פארוואס מען דרוקט מיך נישט, הייסט שוין ביי איהם געזידעלט. ביז וואנען זשע וועלען זיי זיין ביי מיר אזוינע פריצים? גענוג געשוויגען! פאר אזוי פיעל מאמרים מיט קארעספאנדענציעס וואס זענען ביי זיי ווי אין וואסער אריין, — אפילו קיין בריוועלע פון דער רעדאקציע נישט געהאט. איך האב זיי נעכטען שוין גע־שריבען א בריעף פאר וואס זיי דרוקען נישט, איך וועל נאך ווארטען און זעהן וואס פאר א'ין ענטווער איך וועל האבען.

דאס האט פינע טינטלער געטענעט מיט זיך וועגען דער קארעספאנדענציע אין וועלכער ער האט באשריבען ווי אויף דעם שוחט זענען אנגעפאלען גזלנים און ווי מען האט די ווייבער אריינגעפיהרט אין שטאדט מיט גרויס פאראד און מיט א גרויסער איליומינאציע, א גאנצע טאג האט ער די קארעספאנדענציע געשריבען אפשר אויף גאנצע דריי בויגען פאפיר, און חוץ דעם נאך אנגעשריבען א באזונדערען בריעף דעם רעדאקטאר אליין.

פינע טינטלער האט טאקי ווארט געהאלטען און טאקי נישט געשוויגען; ווי עס איז נאר דער שבת פארגאנגען, האט ער זיך ווייטער געזעצט שרייבען א בריעף צום רעדאקטאר און זיך באקלאגט פאר וואס מען דרוקט איהם נישט, און דערווייל האט ער נאך צוגעשריבען וואס פייוויש האט אויסגערופען אין קלויז, און האט געבעטען דעם רעדאקטאר אז טאמער וועט מען די גרויסע קארעספאנדענציע נישט דרוקען, זאל מען חאטש די קליינטשקע אבדרוקען.

און אזוי, ליעבע לעזער, ליעגט געשמאק אין די גאזעטען, טאמער וועט איהר פארט געפינען פינע טינטלערס א קארעספאנדענציע; ווארום ווער ווייסט:
אפשר איז נאך דארום געוואקסען די מקוה פארברענט,
כדי פינע טינטלער זאל ווערען א קארעספאנדענט,

א סוף

יֶעדֶעם וָוארְט וָואס אִיך
גֶעזִיבֶּעלְט. בִּיז וַואנֶע
אַזוֹי פִּיעל מַאֲמָרִים
אֲפִילוּ קֵיין בְּרִיוֶוע
שְׁרַיבֶּען אַ בְּרִיעף
אַיין עֶנְטְוֶוער אִי
דָאס הָא
אִין וֶועלְכֶער עֶ
מֶען הָאט דִי וַוי
אִילִיוּמִינַאצְיֶע,
גַאנְצֶע דְרַיי בּוּ
רֶעדַאקְטָאר אַלֵ
פִּינֶע מ
עֶס אִיז נָאר דֶע
רֶעדַאקְטָאר אוּנ
עֶר נָאךְ צוּגֶעשְׁ
רֶעדַאקְטָאר אַז
חָאטְש דִי קְלֵיי
אוּנ אַזוֹי
פָארְט גֶעפִינֶען
אֶפְשַׁר אַ
בְּבֵי פִּינֶ

…NG PEOPLE… …CIALIS…
ORG…

VELUT ARBOR ÆVO

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

MULTICULTURAL HISTORY SOCIETY OF ONTARIO

3 1761 04686756 0

PJ
5129
S68R4
1903X
v.2
c.1
ROBA